

prosvetni delavec

Prešeren — naša velika dediščina in sedanost

Med drugim preberite

- PRENOVA OSNOVNE ŠOLE, str. 2
- PRAKSA NAREKUJE SPREMEMBE, str. 2
- ŽIVLJENJSKO PREVERJANJE REFORME, str. 3
- NOVI VIDIKI — NOVE POBUDE, str. 4
- VEČ IZOBRAZBE ZA VEČ ZNANJA, str. 5
- NIKAR MIMO DOBRIH IZKUŠENJ, str. 5
- DAN, KO PRAZNUJE NAŠA BESEDA, str. 6
- ŠOLE, PROIZVODNJA IN DELOVNA VZGOJA
UČENCEV, str. 9
- VELIKA, ENOTNA DRUŽINA, str. 11

Največji prazniki se ne glede na svoj izvor prej ali slej izpraznijo, strazlogi, zaradi katerih smo se uveljavljali, odločili, počasi zbledijo, pogosto jim čas in razmere spreminjajo poudarek, marsikdaj celo misel in pomen. Vendar so prazniki potreba našega življenja, saj polagamo svoj zgodovinski spomin, pričajo nam o kontinuiteti naše zavesti, so priznavanje in potrjevanje tradicije, skratka: nekakšna potreba, ki nam omogoča, da svoj vsakdanjik povežemo z nečim velikim in pomembnim v preteklosti, česar ne pozabimo, kot moramo in zmoremo pozabiti vse drugo, čeprav imamo polno našega čela, visoko misli in ustvarjalne nadarjenosti. Naš skupni spomin se zapisuje v nas najbolj s tistimi točkami, v katerih se najbolj odkrijemo kot skupnost in kot posamezniki, in z imeni, ki si jih zaradi njihove vsebine in simbolov najbolj zapomnimo.

Je Prešeren za Slovence takšno ime? In s svojim sporočilom in imenom takšna živost, da se v tej tudi sami čutimo bolj žive, bolj polne?

Utemeljitelj tega praznika so nedvomno modro ravnali, ko so Prešernovo ime, to stalnico v naši zavesti, odprli našemu času in prihodnosti s tem, da je to hkrati tudi dan slovenske kulture. Torej tudi vsakoletni slovenski kulturni praznik.

In prav to dvojje, ki hoče biti eno, pa naj se je to zgodilo kdaj ali po naključju, je za nas vedno pomembno: slovenski kulturi sta priznani narodno konstitutivna moč in vrednost, kot ju ima vnašati nacionalni zgodovini Prešernova pesem. Tako tudi v premenjenih razmerah pripisujemo kulturi vsaj nekaj tistega, kar je v drugačnih, posebnih razmerah v preteklosti bila v tako razitem obsegu: oblikovalka in ohranjevalka naše narodne zavesti, občutka, da smo narod in da smo kulturni narod. Torej narod s tradicijo, ki postaja vse bolj pomembna prvina za eksistencialno ločanje med narodi tudi jutrišnjega sveta, ko bomo ob ta in oni nezbežni minus v gospodarstvu in še kje drugje ohrabrujoče zapisali tudi kak plus v kulturi.

Nedvoumnost in čistost Prešernove osebnosti in njegove poetičnosti v naši narodni duši in podobi sta še zmerom tista duhovna realnost, v kateri se najraje prepoznavamo in svetu predstavljamo v najboljši luči. Prav za letošnji Prešernov dan je izšla pri Canarjevi založbi drobna knjižica, ki se je porodila prav iz takega ali podobnega odnosa do pesnika: koneti nesreče — vsi skupaj manj kot sto verzov! — v izvirniku ter v prevodu: hrvaškem, srbskem, makedonskem, italijanskem, nemškem, angleškem, francoskem in ru-

Božidar Jakac, 1943

prepričanje, da ob srečanju s Prešernom v katerikoli od teh prevodov ne more biti nobenega dvoma o naši duhovni podobnosti in narodni identiteti: že v tem kratkem ciklu pesmi preprosto smo. Vse od takrat, ko so bile pred stoletimi leti napisane, ali vsaj od sredine šestdesetih let, ko jim je Stritar v imenu mladostencev priznal veljavo, ki je poslej niso več izgubile. Nekateri teh prevodov so vzeli iz najnovejših predstavitev Prešerna, prav lansko leto je bilo doslej najpogostejše: hrvaški pesnik srednjega rodu Luka Paljetak je prevedel Prešerna v celoti (tudi nje-

gove nemške pesmi) in kritika je njegov prevod ocenila za novo odkritje pesnika na srbohrvaškem področju, komaj kak mesec pozneje je izšel tudi Ivaničev srbski prevod in reprezentativni izbor v francosčini (Viktor Jese-
nik — Marc Alyn), med najnovejše prevode štejemo tudi makedonskega in ruskega, kar pomeni, da z rastočim zanimanjem za slovensko literaturo v svetu raste tudi zanimanje za Prešerna, še več: sleherni izid Prešerna je hkrati tudi izraz zaupanja v našo sodobno literaturo in povečana rado-
vednost zanjo.

Prešeren torej ni samo dedišči-

na, svetinja, ki se nam zdi toliko svetlejša, kolikor bolj jo pomikamo v preteklost, prav v svojem bistvu, kot pesniška moč, je še zmerom naša sedanost, naša zaveza in merilo, ko vzpostavljamo svojo kulturno kontinuiteto. In to je toliko pomembnejše, ker naš čas, pa ne samo slovenski, ni naklonjen kontinuitetam, še manj merilom ustvarjalnosti iz preteklosti. In vendar se Prešerna tudi v trenutkih vsesplošnega zanikanja ne dotikamo: njegova navzočnost ni nikomur spotika, odzivnost njegove poezije tudi v našem času današnjim ustvarjalcem nikoli razlog za malodušje, zato je tudi

vsakoletni 8. februar tako zelo intimno prešernovski in hkrati tako poudarjeno sodoben, iz leta v leto neponovljivo nov praznik slovenske kulture.

In ta naš vsakoletni kulturni praznik ni samo afirmacija ustvarjalnega duha in dela, ves je prežet tudi s kritičnostjo, naježen s polemichnostjo, tudi zanikovalskega je v njem veliko, vendar ohranja v vseh svojih razsežnostih tudi veliko tiste slovesnosti, zaradi katere je praznovanje sploh lahko praznik. Ko stopamo vanj s premalo nadarjenosti in preveč vsaksebi, nezadovoljni sami s sabo in drug z drugim, skrijemo svojo majhnost za Prešernovo veličino; ko nas obsije sonce milosti, da lahko, z ne manj polemichnega žara in zanikovalske ostrine, primerjamo dobro z boljšim in oboje spodbijamo z najboljšim, takrat, spet z mislijo nanj, na Prešerna, vzklikamo z Župančičem:

in plamen naš se druži z njim, se dviga,
in plamen naš pogumno dalje gre,
ker neprekinjena drži veriga
iz zarje v zarjo in od dne do dne...

In prav takšen položaj kulture je tisti, ki mu priznavamo in mu moramo priznati tudi globlje družbeno in nacionalno učinkovanje, ko ohranja že ustvarjeno in to nepretirgoma oplemenituje z novim. In če se v svoji oceni vsaj temeljnih vrednot bistveno ne razlikujemo, se večkrat nepomirljivo razhajamo o tem in onem, kar prav ta trenutek terja od nas svojo potrditev. Sama narava kulture je namreč nekoliko drugačna od drugih dejavnosti: v svojih najboljših dosežkih je še zmerom nepredvidljiva, v svojem družbenem učinkovanju pa našim pričakovanjem ustreza samo, če je pametno voden, če je enakopravna prvina naših družbenih načrtov. In prav ob poskusu sinteze enega in drugega se poraja največ nesporazumov: na eni strani predstava o kulturi kot o čisti inspiraciji, enako nepredvidljivem kot neobveznem navdihu, ki se ga realni, materialni svet ne dotika, na drugi pa birokratske misli, da je tudi v kulturi vse samo organizacija, delovanje načrtovanega. V številnih zapisih zadnjega časa je ta spor očiten. Nekaj nelagodja, ki iz njega izvirajo, odkrivamo že v samem doživljanju svojega kulturnega praznika: eni vidijo v njem neupravičen poudarek enemu samemu področju, češ da česa podobnega ni na nobenem drugem, nič manj pa ni živ med kulturniki občutek, da je praznik samo tolažilni nadomestek za siceršnjo celoletno brezbržnost zdajšnje slovenske družbe do svoje kulture, ne pa bolj ali manj slovesna potrditev nekega trajnejšega odnosa, ki si je takšen praznik samo izbral za

svojo vsebinsko metaforo.

Ta nesporazum resnično obstaja in je globoko vsebinski, ne le nečimrni zdrava, kot bi ga nekateri hoteli prikazati, čeprav tudi skoraj nikoli ni brez lastnosti nečimrni enodnevnih zdravih, prestižnih žalitev in zamer, toda v svojem bistvu gre le za večni spor ali vsaj za dvoje različnih gledanj na življenje in svet: kultura se noče in se ne more odpovedati tradiciji (Prešernu), hkrati pa si prizadeva, da bi bila z obstojnostjo v svojih najboljših delih tudi sama jutrišnja tradicija. Pogosto so pota do družbenega statusa, ki ji to omogoča, precej drugačna od drugih dejavnosti, ki se preverjajo v vsakdanji uporabnosti; zato pri njih občutek »umazane dela«, ki ni nikoli cenjeno, vendar pa se že ob slabem delovanju teh dejavnosti zamaje vsa družba, v njenem okviru pa tudi vse kulturno področje. Preprosto povedano: nemir v kulturi je lahko ploden (kadar ni socialnega izvora), v narodnem gospodarstvu pa je slabost, celo nevaren je lahko, zato je čimprejšnja stabilizacija edini izhod.

In tu so, pogosto, nekateri naši nesporazumi: iskanje bližnjice k stabilizaciji rado spregleda na svoji poti (na svojem forsiranem maršu) kar največ tistega, kar ni otipljiva materialna proizvodnja, tržišče, neposredna menjava. In vendar je treba tudi v kriznih obdobjih skrbeti za skladno rast vsega, na čemer temelji naša družbena in nacionalna usoda. Res je, da človek brez kruha sploh ne more živeti, res pa je tudi, da se človeštvo že dolgo trudi, da človek ne bi živel samo od kruha... Malodušja je danes veliko, kot ga je v slehernem kriznem obdobju, in vsi tudi vemo, da se utegne v takšnih »hudih časih« prav malodušje spremeniti v najhujšo nesrečo, zato se ne smemo odreči ničemu, kar je tako dolgo naša moč in se še zmerom vzpenja. In kultura je takšna moč, brez katere bi bili šibkejši in z manj možnosti v uspeh v svojih sedanjih težavah. Tudi gospodarskih.

Narod, ki vidi v Prešernovi pesmi sebe, smisel svojega obstoja in svojo zgodovinsko identiteto in je svojo sočasno kulturo povzdignil v resnobnost in ponos narodnega praznika, ve, da mu je tudi v najtežjih trenutkih prav ta celotnost življenja največja dragocenost, pa tudi družbena trdnost in varnost.

In Prešernov praznik, praznik slovenske kulture, je ne samo pri-ložnost, temveč tudi naša nacionalna in družbena zaveza, da o vsem tem trezno in odgovorno razmišljamo in se na temelju svojih spoznanj prav tako trezno in odgovorno odločimo za svoja pota prihodnosti, za pota kulturnega naroda, dediča velikega Prešerna.

CIRIL ZLOBEC

dogodki
novosti

Usposabljanje — sklepni del izobraževanja

Programi usposabljanja in izpopolnjevanja naj pripravljajo in izvajajo tudi delavske univerze

Prvi rod učencev usmerjenega izobraževanja bo v šolskem letu 1982—83 že začel delati. Glede na spremembe, ki jih prinaša zakon o usmerjenem izobraževanju, so učenci usposobljeni le za začetek opravljanja dela in ne za samostojno opravljanje dela; za to jih je treba še usposobiti.

Usposabljanje za opravljanje samostojnega dela je naloga organizacij združenega dela. Programi za usposabljanje izhajajo predvsem iz potrebe dela in razvoja organizacije združenega dela, zato te programe pripravljajo in sprejemajo predvidoma delavci v organizacijah združenega dela sami. Stvarno ocenjujejo, da v organizacijah združenega dela ne poznajo dovolj vzgojno-izobraževalnih programov, da bi lahko na podlagi tega ugotavljali, kakšno znanje za opravljanje posameznega poklica učenci že imajo in kaj morajo pridobiti med usposabljanjem. Upoštevati je tudi treba, da so kadrovske-izobraževalne službe v organizaciji združenega dela slabo usposobljene za opravljanje teh funkcij in jih tudi povsod ni. V takih primerih pripravljajo in sprejemajo take programe skupaj z drugimi zainteresiranimi organizacijami in v različnih oblikah samoupravnega povezovanja, ko uresničujejo s temi programi skupne potrebe in interese.

Delavskim univerzam se ponuja priložnost, da se na tem področju vključijo v proces usmerjenega izobraževanja in tako prispevajo k uresničevanju odgovorne družbene naloge. V ta namen smo na Zvezi delavskih univerz Slovenije oblikovali akcijski načrt za vključevanje delavskih univerz in drugih članov zveze v pripravo in izvedbo programov usposabljanja in izpopolnjevanja tam, kjer se pokaže potreba in interes združenega dela. Delavske univerze naj bi prevzemale na področju usposabljanja delavcev v usmerjenem izobraževanju tele naloge:

O pripravljano izobraževanje izvajalcev, ki bodo v organizacijah združenega dela vodili vzgojno-izobraževalno delo pri

usposabljanju učencev, ki absolvirajo skrajšane in srednje programe usmerjenega izobraževanja;

O pripravo programov usposabljanja učencev usmerjenega izobraževanja v sodelovanju z organizacijami združenega dela in pomoč delovnim organizacijam pri sestavljanju strokovnega dela programov usposabljanja; O izvajanje programov usposabljanja učencev usmerjenega izobraževanja v sodelovanju z nosilci teh nalog v organizacijah združenega dela. Druge naloge delavskih univerz in drugih članov Zveze pri vzgojno-izobraževalnem delu na področju usposabljanja v sodelovanju z drugimi vzgojno-izobraževalnimi organizacijami in organizacijami združenega dela so:

- ugotavljanje potreb po izpopolnjevanju znanja glede na razvoj organizacije združenega dela; pri tem je treba upoštevati naravo proizvodnega procesa, tehnološke spremembe, družbeno-gospodarske zakonitosti in sodobne znanstvene dosežke;
- sodelovanje pri pripravi novih programov;
- andragoško in metodično usposabljanje nosilcev izvajanja programov;
- izvajanje programov ali delov programov izpopolnjevanja za določena dela in naloge v organizacijah združenega dela.

Delavske univerze in drugi člani zveze bodo izvajali programe usposabljanja mentorjev za delo s pripravniki pa tudi usposabljanja pripravnikov v organizacijah združenega dela, zlasti del, ki obsegajo splošno znanje.

Delavske univerze in drugi člani zveze morajo biti za opravljanje teh nalog ustrezno organizirani. Za uresničevanje vzgojno-izobraževalnih ciljev se bodo povezovali z drugimi vzgojno-izobraževalnimi organizacijami — nosilkami programov za pridobitev strokovne izobrazbe — in z organizacijami združenega dela, ki morajo po zakonu o usmerjenem izobraževanju usposabljalci za delo.

MAJDA ŠALI

»Da« za smotrno mrežo šol

O pobudi za bolj smotrno šolsko mrežo in v zvezi s tem o spremembi družbenega dogovora o mreži šol, ki jo je dal pred nedavnim koordinacijski odbor za poklicno usmerjanje in usmerjanje vpisa pri Izobraževalni skupnosti Slovenije, so prejšnji teden odgovorno razpravljali tudi na svetu za vzgojo in izobraževanje pri republiški konferenci SZDL Slovenije. Predlog koordinacijskega odbora, ki je nekakšen kompromis med stroko, zahtevami življenja in javnimi pobudami, so člani podprli, hkrati pa soglašali, naj se začne dolgotrajen postopek za spreminjanje in dopolnjevanje družbenega dogovora.

Ker gre pretežno za manjše spremembe, se je večina delegatov strinjala, naj bi le-te upoštevali že pri letošnjem februarjskem razpisu za vpis novincev v 1. letnik usmerjenega izobraževanja. V manjših krajih, ob ustreznih kadrovskih zmogljivostih in kjer ni različne stopnje zahtevnosti, se bodo lahko mladi vpisovali tudi v en sam oddelek.

Razprava je opozorila, da je vse preveč »občinskih« srednjih šol in premalo »regijskih«, zato bi bilo treba te probleme reševati v dogovoru med regijami. Menili so, da bi povsod morale prevladati strokovne odločitve in da bi bilo treba »pozabiti na zgodovinske želje posameznih mest in občin«, šole z več sorodnimi usmeritvami naj bi bile jasno opredeljene in načrtovane najmanj za pet let. To velja tudi za dislocirane oddelke, pri katerih bi bilo treba določiti, kje bodo, kakšna bo njihova gmotna podlaga in opredeliti, kdaj bodo prenehali delovati. Zaradi boljše obveščenosti šol in učencev naj bi bil razpis vpisa na dislocirane enote, ki so verificirane, objavljen tudi v matičnih šolah.

Dogovarjanje o nadaljnjem dopolnjevanju šolske mreže, so poudarili delegati, pa mora potekati med občinskimi izobraževalnimi skupnostmi, posebnimi izobraževalnimi skupnostmi in Izobraževalno skupnostjo Slovenije. Glede vpisa v naravno-

Prenova osnovne šole

Novi program bomo uvedli v štirih ali petih letih

Priprave na prenovu osnovne šole, ki potekajo že peto leto, se bližajo koncu. Strokovni svet SRS za vzgojo in izobraževanje je že sprejel smernice za delo osnovne šole in učne načrte za fakultativne predmete, novi predmetnik in učni načrt osnovne šole pa sta v končni redakciji. V kratkem bodo pripravljene tudi prilagojeni predmetniki in učni načrti za osnovne šole na narodnostno mešanih območjih in osnovne šole za pripadnike drugih jugoslovanskih narodov; razmišljajo pa tudi o predmetniku in učnem načrtu osnovne šole, prilagojene odraslim.

Tako nastaja nova programska podoba osnovne šole, s posodobljeno učno vsebino, ki se bo uresničevala v posameznih predmetih, v interesih in drugih dejavnostih, bolj sodobna v organizacijsko-didaktični zasnovanosti celotnega življenja in dela in bolj usmerjena k celostnemu oblikovanju in pripravi mladih za življenje in delo.

V poročilu o prenovi predmetnika in učnega načrta osnovne šole, ki ga je pripravil Zavod SRS za šolstvo, je zapisano, da bo prenova pospešila kakovosten premik naše osnovne šole:

- od šole pomnenja k šoli mišljenja,
- od šole posnemanja k šoli ustvarjalnosti,
- od poučevanja k samostojnemu učenju,
- od učenja za ocene k učenju za življenje in delo.

Kakovostno spreminjanje in notranje prenavljanje osnovne šole bo seveda dolgotrajen proces. Uvajanje novega predmetnika in učnega načrta, s tem pa tudi celotnega novega programa

življenja in dela osnovne šole pa bo postopno in bo trajalo predvidoma štiri ali pet let. Ko je Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo na seji dne 1. 2. 1983 obravnaval tovrstne predloge Zavoda SRS za šolstvo, se je med različicami najbolj ogreval za tisto, ki predvideva, da bomo v šolskem letu 1983/84 uvedli novi predmetnik in učni načrt v prve tri razrede osnovne šole, leto kasneje v četrty in peti razred, nato pa postopno, v dveh ali treh letih, še v ostalih razredih.

Če se bomo odločili za uvedbo novega predmetnika in učnega načrta v prve tri razrede že v prihodnjem šolskem letu, bo treba v ta namen pospešeno usposobiti učitelje in zagotoviti v vseh šolah potrebne možnosti za izvajanje učnih načrtov, še posebno tehnične vzgoje, interesnih dejavnosti in predvidenih kulturnih, športnih in drugih dni.

Priprava naslednje stopnje bo zahtevnejša: poleg usposabljanja učiteljev in mentorjev ter priprave potrebnih gradiv in pripomočkov za praktično delo in vaje bo treba pripraviti tudi sedem novih učbenikov in štiri delovne zvezke za četrty in peti razred. V naslednjih letih nas prav tako čaka obilica dela, tako pri pripravi učiteljev, kot pri pripravi učnih pripomočkov in učbenikov ter drugih gmotnih možnosti, ki jih predpostavljajo novi programi.

Prenova — naloga šole in celotne družbe

Razprava o dinamiki uvajanja novega predmetnika in učnega načrta, ki je bila na navedeni seji

republiškega komiteja, pred tem pa tudi na svetu za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu RK SZDL, je poudarila notranjo povezanost prenove z nadaljnjim podružbljanjem osnovne šole. To pa pomeni, da morata pri prenovi osnovne šole sodelovati tako združeno delo kot celotno okolje, v katerem šola deluje. Socialistična zveza se zavzema za pripravo akcijskega načrta, ki bi predvidel poleg strokovnih tudi ustrezne družbeno-politične priprave in pravočasno zagotovitev gmotnih možnosti.

Zahtevna bo priprava novih učbenikov in delovnih zvezkov (25 novih učbenikov in 10 delovnih zvezkov). Nekaterim sedanjim učbenikom bo treba dodati nekaj novega besedila ali pa pripraviti dodatna navodila za njegovo uporabo. Postopno bodo nastajali novi priročniki za učitelje; izdelati bo treba tudi različna didaktična gradiva, saj ni smotno, da bi moral vsak učitelj kar sam izdelovati potrebna opazila in druge pripomočke, ki jih lahko organizirano pripravimo za potrebe vseh osnovnih šol.

Usposabljanje učiteljev za nove naloge, za spreminjanje in posodabljanje vzgojno-izobraževalnega dela bo moralo zajeti vse učitelje. Seminarji torej ne smejo temeljiti na kotizaciji, če bilo poudarjeno v razpravi, saj bi šole ne zmogle stroškov. Prav tako pomembna kot usposobljenost pa je tudi motivacija učiteljev. Ta se ne oblikuje samo v zbornicah, marveč tudi pod vplivom širše družbe — kako le-ta vrednoti, nagrajuje in spoštuje učiteljevo delo.

Za boljšo osnovno šolo bo treba, kljub težkim gospodar-

skim razmeram, ustvariti močnejše boljše gmotne temelje. Nazadnje pozabiti, da imamo šole na nekaterih območjih res dobne osnovne šole — celostne, neyni pouk s sodobnimi učilnicami, delavnicami in telovadnicami. So pa še kraji, kjer imamo še vedno tri izmene, pouk pa poteka v skromnih razmerah. Priprave, da bi zagotovili vsej mladini vsaj približno enako razvojne možnosti, mora omogočiti že doseženo raven najbolj osnovnih šol in spodbuditi njih napredek, hkrati pa pospešiti razvoj tistih osnovnih šol, ki v teh pogostih in v gmotnem pogledu zaostajajo za večino.

Več strokovne pomoči šolam!

Razprava o uvajanju novega predmetnika in učnega načrta, osnovne šole, delno pa tudi razprava o letnem poročilu in delovnem načrtu Zavoda SRS za šolstvo, ki je bila na isti seji republiškega komiteja, sta poudarili nekaj pomembnih resnic o preobrazbi osnovne šole.

Tudi v prenovi osnovne šole gremo brez temeljite analize sedanjega stanja, ki bi osvetlila uspešnost in neuspehe, napredek in zastoj, v čem se v osnovni šoli že uresničujejo nove prvine in čem se večina osnovnih šol odmika od vizije prihodnje osnovne šole. V našem razmišljanju so v ospredju predvsem cilji, ki jih postavljamo, premla pa kritična analiza prakse, ki jo moramo spreminjati, je poudaril Stane Kranjc.

K novi podobi osnovne šole bosta morala več prispevati tudi pedagoška teorija in raziskovalno delo. Predvideno je sicer načrtno spreminjanje in preverjanje, kako se bodo novi programi uresničevali na šolah. Vendar šole in učitelji potrebujejo predvsem več strokovne pomoči in svetovanja, ki bi jim pomagali sprotno reševati odprta vprašanja in uvajati novosti. Tako imamo npr. v osnovnih šolah skoraj tisoč oddelkov podaljšanega bivanja — v marsičem bi se delo v teh oddelkih lahko približevalo delu celodnevnih osnovnih šol. Vendar gre podaljšano bivanje naprej po starih poteh, v njem oblikuje celo poseben profil učitelja.

Novi programi in vizija nove osnovne šole, pa tudi novi učbeniki in drugi učni pripomočki sami po sebi ne zadoščajo za temeljito notranjo prenavljanje osnovne šole. Res je, da je ta vizija nove šole ponekod že stvarnost in da jo najboljše celostne osnovne šole v marsikaterih sestavinah že uresničujejo. Res pa je tudi, da je kakovosten premik celotnega osnovnega šolstva v veliki, težki in dolgotrajni družbeni in strokovni nalogi, ki zahteva povezanost, načrtno in vsestransko usklajeno delo. Rebrar forma osnovne šole teče pri nas že kar četrto stoletje — od leta 1958 dalje — z bolj ali manj pospešenim ritmom. Ta reformna ima, kot ugotavljamo pri vsaki reformi, svoje posebne zakonitosti in zahteve. Ena med temi je, da se uspešnost reforme v svoji končni učinkovitosti izraža šele na vsebini, metodi in kakovosti učiteljevega in učenčevega dela — v slehernem razredu, pri slehernem predmetu in učni uri, pri vsaki sili in drugih interesnih dejavnostih. Kar pripomore k končni uspešnosti in k spreminjanju v samih temeljih vzgojno-izobraževalnega procesa, pripomore tudi k reformi. Kar ostaja samo pri besedah, daleč od učitelja in kar spreminja samo zunanji videz šole in njenega dela, pa k reformi dosti ne prispeva.

JOŽE VALENTINČIČ

Praksa narekuje spremembe

Koordinacijski odbor za poklicno usmerjanje in usmerjanje vpisa pri Izobraževalni skupnosti Slovenije razpravljal o nujnih spremembah v zdajšnji šolski mreži

Praksa je pokazala, da zdajšnja šolska mreža ni povsem usklajena s potrebami po izobraževanju, ki jih narekujejo različna okolja. Kaže, da je zdajšnji družbeni dogovor o šolski mreži, ki zahteva, da mora šola imeti najmanj 3 ali 2 oddelka nekega programa, ponekod zoževal možnosti izobraževanja, predvsem v manjših krajih. Pri usklajevanju mreže je bila tudi premalo upoštevana dnevna migracija učencev, zanemarjeni so bili nekateri migracijski tokovi. V posameznih medobčinskih območjih, pa tudi v nekaterih občinskih, se preveč poudarjalo prevladujoče dejavnosti in zanemarili družbene potrebe, drugod so organizirali dislocirane enote ne da bi pri tem imeli dovolj učiteljev in primerne gmotne možnosti ponekod pa so se zožile nekatere dislocirane enote, ki bi — glede na možnosti in na potrebo po izobraževanju — lahko prerasle v samostojne šole, še posebno, če upoštevamo sorodne programe. In še bi lahko naštevali pomanjkljivosti in neskladja, ki jih je pokazala praksa. Kaže, da je eden od poglavitnih vzrokov tudi v tem, ker v posebnih izobraževalnih skupnostih ni bila pripravljena in usklajena metodologija načrtovanja o tem, kako in kje bodo razmešeni vzgojno-izobraževalni programi srednjega usmerjenega izobraževanja.

O teh vprašanjih je zavzeto razpravljala koordinacijski odbor za usmerjanje vpisa pri Izobraževalni skupnosti Slovenije pod vodstvom predsednika Boštjana Zgonca. Odbor se je zavzel za to, da je treba vztrajati pri smotni razmešitvi srednjih šol in upoštevati vsebinska izhodišča usmerjenega izobraževanja; to pomeni, da je treba upoštevati predvsem usmerjanje med izobraževanjem, programsko zgradbo in ne nazadnje, pri oblikovanju srednjih šol je treba poiskati najboljše pedagoške rešitve. Da bi upoštevali potreba prakse in nekatera opozorila iz sekcije razprave SZDL v Cankarjevem domu, ki so bila upravičena, je odbor predlagal delne spremembe zdajšnjega družbenega dogovora o šolski mreži, predvsem manjše spremembe glede na možnosti usmerjenega izobraževanja v manjših krajih, ki naj bi bile upoštevane že ob letošnjem fe-

bruarskem razpisu za vpis v šolsko leto 1983—84. Razpravljavci so predlog podprli. Predlog navaja, naj bi šole v manjših krajih imele poleg glavne še nekatere druge usmeritve, v večjih krajih in razvitih industrijskih središčih pa naj bi prevladovala šole z eno usmeritvijo. Pristati je treba tudi na velike centre z več usmeritvami zaradi smotne izrabe kadrovskih in materialnih zmogljivosti, vendar pa naj pri tem ne odloča le nezadostno zaseden šolski prostor. Prav bi bilo, so menili v razpravi, da bi bili učitelji in učenci seznanjeni s šolsko mrežo in z vsemi možnostmi izobraževanja vsaj eno leto vnaprej, sicer ne bo pravočasnih prijav za vpis.

Razpravljavci so se zavzeli za to, naj bi hkrati z mrežo šol usmerjenega izobraževanja obravnavali tudi razporeditev domov. Menili so, da je treba čimprej izdelati metodologijo za načrtovanje razmešitve vzgojno-izobraževalnih programov, ki naj bi jo pripravile posebne izobraževalne skupnosti. Ob tem bi bilo treba poznati bistveno prvo, potrebno pri načrtovanju: koliko kadrov bodo potrebovali v posameznih občinah in regijah. Te podatke naj bi zbrale posebne izobraževalne skupnosti v sodelovanju z občinami in republiškima zavodoma za zaposlovanje in za načrtovanje.

Pobude koordinacijskega odbora za poklicno usmerjanje in usmerjanje vpisa pri Izobraževalni skupnosti Slovenije bosta proučila tudi odbor za usmerjeno izobraževanje pri Izobraževalni skupnosti in svet za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu Republiške konference SZDL Slovenije.

T. D.

TEA DOMINKO

Življenjsko preverjanje reforme

iz prve in druge sekcije razprave

V prejšnji številki smo povzeli razpravo prvega dela sekcije strokovnih delavcev, razen razprave o usmerjanju vpisa in usmerjanju v izobraževanje in delo. Na dnevnem redu drugega srečanja dne 3. 1. 1983 so bila tri vprašanja: načrtovanje in delitev dela med različne organizacije, negativna vloga selekcije kot metoda usmerjanja politične razmere za izvajanje reforme. Okrogla dvorana Čankarjevega doma, v kateri že prvič ni bilo dovolj prostora za vse deležence, jih je drugič sprejela v takšno komaj polovico. Drugi so premislili razpravo na monitorju v avli in v tiskovnem središču. Tako prva kot druga razprava sta potrdili, da je bila odločitev za vzgojo in izobraževanje predstavitelja RK SZDL za prvo obravnavo navedenih odločitev vprašanj pravilna. Kot je bilo v razpravi večkrat poudarjeno, bi bilo danes več enotnosti in preglednosti na reformo, če bi bile demokratske razprave že sedred leti.

Usmerjanje — nužnost ali nasilje?

Načrtovanje kadrov in izobraževanje, ki je v sodobnem svetu postalo neločljiva sestavina družbenega in gospodarskega načrtovanja, sproža plemično in razpravo in nasprotujoča si mnenja. Vzroki za to so tudi v sami naravi stvari. Ni težav npr. s kratkoročnim načrtovanjem kadrov v delovni organizaciji ali pa v šoli — težave pa nastanejo, če želimo predvideti in bolj natančno napovedati, koliko potrebujemo vrst strokovnih delavcev v bodočem letu. Čim dlje gremo v prihodnost, tem bolj so napovedi bolj domneve. Zato ni večjih težav pri načrtovanju vpisa v srednje šole, so poudarili predstavitelji srednjih šol (iz Celja, Ljubljane, Maribora in Murske Sobote). Tudi za zdajšnjo brezposelnost v naši republiki niso krivi toliko šole kot pomanjkanje delovnih mest, so dodali drugi. Drugače pa je, če bi hoteli načrtovanju vpisa v srednje šole natančneje predvideti, če bodo diplomanti visokih šol teh smeritev, saj ne vemo natančno, koliko jih bomo potrebovali čez osem ali deset let.

Načrtovanje vpisa in usmerjanje v izobraževanje pomeni usmerjanje in usmerjanje v izobraževanje z različnimi potrebami in pomočjo posamezniku, da si najde pravo mesto v svetu dela. Če opustimo načrtovanje in usmerjanje, bodo poklice odločile mladih in ne bodo modni in drugi nezanesljivi nagibi, šole pa bodo vsako leto v negotovosti, koliko učencev bodo imele in katere programe izvajale (B. Zgonc). Slišali smo tudi nasprotno stališče, da je treba prepovedati vsako omejevanje vpisa, saj s tem povzročamo samo socialno razlikovanje (R. Močnik).

merih. Dokler bo na primer delo v pisarni bolje plačano, bodo nujna nasprotja zaradi prisilnega usmerjanja v proizvodne poklice (V. Pisanski).

Različna ozadja in nagibi kritik

V pogledih na reformo in ocenah o njej so bile med razpravljalci — tako kot so danes v širši javnosti — razlike zelo velike. Nanje vpliva večje ali manjše poznavanje reformnih procesov v svetu in pri nas, včasih pa so mnenja odvisna tudi od osebnih pogledov. Najbolj črnogledi, hkrati pa očitno precej površno poučeni, so napovedovali reformi nesrečen konec, češ da je to pač še ena zgrešena naložba (J. Špiler). Tisti, ki so se bolj poglobili v reformo, so sprva včasih skeptično gledali nanjo, pozneje pa so videli njene prednosti in jo v načelu sprejeli (J. Kušcer). Za nekatere je celotna zamisel reforme še vedno nekaj megle, nekaj, kar je nastalo čez noč v glavah ozkega kroga ljudi, ki zdaj postavljajo javnost pred izvršeno dejstvo (M. Jezernik). In vendar potekajo reformna vrenja po svetu in pri nas že vsaj dve desetletji. Jugoslovanska zamisel reforme je dobila prvo celotno podobo že leta 1970 z resolucijo skupščine SFRJ o nadaljnjem razvoju vzgoje in izobraževanja na samoupravni podlagi. Ta zasnova je bila sprejeta v dopolnjeni in prečiščeni obliki leta 1974 na 10. kongresu ZKJ.

Tudi najbolj kritični, a dobri poznavalci reforme, v razpravi niso odklonili temeljnih načel reforme, niti ne temeljnih določil zakona o usmerjenem izobraževanju, po njihovem mnenju ni nereseno vprašanje same zamisli, marveč načinov njenega uresničevanja (M. Krivic).

Med razlogi za tako različen odnos do reforme je poleg večje in manjše seznanjenosti tudi pomanjkanje resnih analiz dosežanj srednjega in visokega izobraževanja. Nekateri — tudi v javni razpravi so bili taki — idealizirajo dosežanje gimnazije in jih imajo za najvišjo dosegljivo raven v srednjem izobraževanju (npr. B. Stupan). Na nasprotni strani so bili razpravljavci, ki so s konkretnimi podatki dokazovali nasprotno — kako so se ponekod gimnazijski diplomanti slabo izkazali. Nemara se je najbolj približal resnici H. Muren s strojne fakultete; po njegovih izkušnjah se enako dobro obnesejo diplomanti dobrih gimnazij kot dobrih tehniških šol. Gimnaziji laže sledijo splošnim, tehniki pa strokovnim predmetom. Uspešnost študentov na univerzi torej ni odvisna toliko od vrste šole kot od kakovosti prejšnjih učiteljev in samih učencev. **Bistveni so dobri pedagogi**, je ugotavljal. Če bi imeli takih dovolj, bi tudi kovinarske šole lahko postale »elitne« šole.

goče dobiti boljše zasnove reforme.

Izobraževanje — pot k razviti družbi

Temeljni cilj, ki ga moramo z reformo doseči, so v razpravi neštetokrat poudarili, je višja raven, kakovost in uspešnost vzgoje in izobraževanja. Za novo tehnologijo, pa tudi za nadaljnji družbeni razvoj v celoti, bo odločilnega pomena raven in kakovost celotne »kadrovske piramide« in ne samo vrhunskih strokovnjakov. Zato ne smemo dopustiti, da bi se znižala raven osnovne šole ali srednjega izobraževanja. Zniževanje zahtevnosti ni niti nujna niti sprejemljiva rešitev (T. Zorič). Sodobna tehnologija temelji predvsem na znanju — znanje lahko nadomešča skoraj vse drugo (R. Malej). To, da je **znanje najpomembnejši dejavnik**, mora postati temeljno spoznanje, na katerem gradimo svoje razvojne načrte (E. M. Pintar).

Če hočemo doseči višjo raven celotnega izobraževanja, nas čaka trdo delo. O njem so spregovorili predstavniki nekaterih srednjih šol, pa tudi uporabniki tega izobraževanja. Veliko razpravljamo, so rekli, o tako imenovanih »boljših« šolah, malo pa o težavah, ki jih imajo šole proizvodnih usmeritev, pa čeprav je samo v kovinarsko metalurški usmeritvi štiri do petkrat več učencev, kot v naravoslovno-matematični. Sodelovanje med šolami in uporabniki tega izobraževanja poteka uspešno, čeprav so organizacije združenega dela uporabnikov postavljene pred zelo zahtevne naloge: nase prevzemajo domala celotno praktično usposabljanje novih delavcev, čeprav jim manjkajo usposobljeni mentorji in inštruktorji. Skrbijo jih, kako bodo usposabljali diplomante novih srednjih šol, saj je v novih programih srednjega usmerjenega izobraževanja bistveno spremenjeno razmerje med teoretičnim in praktičnim poukom (o teh vprašanjih so razpravljali: H. Premelj, D. Djakovac, K. Gregorič, J. Kežar in S. Zupan).

Gospodarstveniki se zavedajo težav in zahtevnosti reforme, je v imenu Gospodarske zbornice Slovenije poudaril A. Leb. Reforma mora biti zasnovana v skladu z dolgoročnimi potrebami dela. Delež narodnega dohodka, namenjen tej dejavnosti, se mora kljub sedanjim razmeram povečati in ne zniževati, saj mora imeti izobraževanje kadrov prednost.

Za uresničevanje reforme bo treba mnogo storiti v samih šolah in v temeljih spremeniti učni proces. Ta je ponekod še tak kot v davni preteklosti, omejen na preteklo znanja iz učiteljevih zapisnikov in beležke učencev, mimo njihovih glav (B. Sovič). Učenci in študenti pa so, tako v učnem kot v reformnem procesu, še vedno samo predmet, so rekli predstavniki mladih.

Nekateri so opozarjali, da ostaja razprava preveč le v šolskih okvirih. **Reforma stoji in pade ne samo z učiteljem, marveč z vsemi delavci v združenem delu**, ki morajo postati gospodarji sadov svojega dela in odločati o celotnem gnetnem in duhovnem razvoju družbe (K. Vadnal). Verjetno je sama sestava udeležencev potiskala v ospredje predvsem tista vprašanja, ki so najbližja izvajalcem izobraževanja — šolnikom; zato so ostale v ozadju druge razsežnosti reforme, npr. njeni družbeno-gospodarski vidiki, peramentnost izobraževanja in vzgoje itd.

Kritika metodologije reforme

Ost kritike se je v razpravi pogosto usmerila v nezadostno

strokovno pripravljenost posameznih ukrepov in odločitev. Še tako dovršena zamisel se namreč lahko izrodi in sprevrže v svoje nasprotje, če je prav ne uresničimo.

Znanstveno-raziskovalno delo ni bilo dovolj vključeno v oblikovanje usmerjenega izobraževanja. Nismo znali povezati in izrabiti zmogljivosti, ki jih ima. Strokovnost in znanstvenost smo zapostavili, Zavodu SRS za šolstvo pa naložili zahtevne strokovne naloge, ki jim kadrovsko ni bil kos (V. Troha).

Prenapeti roki, predlogi brez alternativ, postavljanje pred izvršena dejstva in nezadostno upoštevanje strokovnih mnenj — te napake so spremljale pravico marsikaterih ukrepov (T. Zorič). Že same sestavljavce programov smo postavili v preozke okvire (R. Močnik), pri programiranju pa nismo upoštevali izsledkov, ki jih je dala kurikularna teorija (F. Pivec). Tudi učitelje smo postavili pred nove programe, ne da bi jih dovolj usposobili (M. Mankoč).

Reforme ne moremo uresničiti z dekreti, je modro povedal I. Kušcer. Reforma je namreč podobna velikemu laboratorijskemu poskusu, pri katerem ne smemo spreminjati bistvenih okoliščin, če hočemo priti do veljavnih rezultatov. Dajmo torej učiteljem čas in mir, da bodo lahko dihal in delali!

Vsaka reforma gre nujno skozi tri stopnje: analizo stanja, oblikovanje zamisli in nato njeno uresničevanje. Preveč smo upoštevali samo slabo v dosedanjem sistemu vzgoje in izobraževanja, premalo pa dobro, na katerem bi morali graditi (B. Kožuh). O tem, da moramo bolj upoštevati dosedanje dobre izkušnje, ki se skladajo z reformnimi cilji, sta poudarila tudi J. Gartner in J. Ferbar, ki sta nastopila proti nepremišljenim posegom v pedagoško šolstvo. Prepogosti posegi zbijajo učitelju voljo do dela. Še poskusne živali, ki jih v laboratoriju izpostavljamo razmeram, ki se ne nehalno spreminjajo, na koncu — poblaznijo!

Reforma zahteva demokratičnost

Razprava o metodologiji reforme je poleg strokovnih vidikov zajela tudi družbeno-politične, ki neposredno vplivajo na uresničevanje reforme. Vsa pomembna vprašanja in tudi vse predvidene ukrepe v šolstvu je treba obravnavati javno. Javni naj bodo tudi podatki o spremljanju reforme, da bodo v prihodnje vse odločitve na tem področju podrejene strokovni in demokratični presoji (M. Jurak, V. Rus). Strokovnost in demokratičnost sta pri pripravi in oblikovanju samoupravnih odločitev v resnici le dve strani istega procesa, dve zahtevi, ki ju moramo v samoupravnem demokratičnem postopku upoštevati, kadarkoli odločamo o pomembnih družbenih vprašanjih.

O tem, ali je bilo pri pripravi in izvedbi reforme dovolj ali premalo demokratičnosti, so bila mnenja različna. Na trditve nekaterih, da smo šele za javno sekcijo obravnavo prišli do resnično demokratične razprave o reformi, je M. Poljanšek povzela celoten potek javnega oblikovanja reformnih zamisli in večletno pripravo zakona o usmerjenem izobraževanju, ki je šel skozi najširšo javno razpravo, preden ga je sprejela slovenska skupščina. Le-ta je doslej že štirikrat razpravljala o uresničevanju zakona o usmerjenem izobraževanju. O reformi je bilo torej izjemno veliko javne, demokratične razprave.

In vendar ima demokratičnost tudi druge strani — prav nanje so opozorili posamezni razpravljavci. Tako so na primer pred-

logi ljubljanske univerze, ki je sicer sprejela temeljne cilje reforme, večkrat naleteli na gluha ušesa (D. Juričič). Odprto pismo o reformi so nekateri takoj opredelili kot komaj dopustno metodo pritiska. Kritičnih član- kov o reformi Delo več let ni hotelo objavljati, je povedal R. Močnik. Kljub vsesplošno sprejetim stališčem in zahtevam, da bi moralo petletno izobraževanje vzgojiteljice prerasti v višje izobraževanje, smo — edini v Jugoslaviji — šli korak nazaj, vzgojiteljicam pa je še danes zaprta pot do višje izobrazbe (Jovanovski). Demokratičnost ni torej samo v množičnosti javne razprave, marveč tudi v tem, da pri vsaki razpravi zmaguje moč

dogodki
novosti

argumentov in ne argument moči (D. Juričič).

Javna sekcija razprava je tako preverila temeljne zamisli reforme in jih potrdila, obenem pa je prispevala veliko kritičnih misli in dobrih predlogov za nadaljnje uresničevanje reforme. Svet za vzgojo in izobraževanje pri predsedstvu RK SZDL, ki bo moral izluščiti iz razpravnega gradiva vse pobude in predloge, ne bo imel lahkega dela. Toliko je bilo povedanega — večji del premišljeno, občuteno in s pošteno željo po čim uspešnejšem uresničevanju reformnih zamisli.

JOŽE VALENTINČIČ

Znanost — bistveni dejavnik razvoja

Znanost postaja iz dneva v dan čedalje pomembnejši dejavnik celotnega razvoja države, v največjem času, ko iščemo izhod iz gospodarskih težav, pa vsi poudarjajo, da se je treba opreti predvsem na lastne sile; pri tem govore o znanosti kot o močnem vzvodu, ki mora biti v žarišču družbenih interesov. Brez široke uporabe znanstvenih dosežkov v gospodarstvu pa tudi na vseh drugih področjih življenja in dela si je težko zamisliti uresničenje sprejetih stališč o stabilizaciji in hitrejšem razvoju najpomembnejših gospodarskih panog. Če znanost v naši družbi ne bo dobila pravega mesta in če ne bomo ustvarili možnosti za njen hitrejši razvoj in učinkovitejšo uporabo izsledkov znanstvenoraziskovalnega dela, se ne bomo mogli uspešno vključevati v svetovne tokove in se osvoboditi odvisnosti od svetovnih licenc in tehnoloških novosti.

Znanstvena dejavnost zavzema čedalje več prostora v družbeni delitvi dela in družbeni organiziranosti: število kadrov, ki delajo na čedalje bolj razvejanih področjih znanstvene dejavnosti narašča, razvijata pa se tudi institucionalna mreža in gmočna podlaga znanstvenega dela. Vse to je poudarjeno v gradivu zveznega družbenega sveta za vprašanja družbene ureditve, o katerem je razpravljal tudi zvezni odbor Sindikata delavcev v vzgoji in izobraževanju, znanosti in kulturi.

Ugotovljeno je, da razvoj znanstvene in raziskovalno-razvojne dejavnosti zaostaja za celotnim družbenim razvojem države. Medtem ko v sodobnem svetu raste odstotek sredstev, namenjenih znanosti hitreje od rasti družbenega proizvoda, pa statistični podatki kažejo, da je pri nas v zadnjih tridesetih letih družbeni proizvod naraščal vsako leto za 5,9-odstotka, sredstva namenjena za znanost pa samo za 1-odstotek. Če upoštevamo inflacijska gibanja, lahko rečemo, da je minulo obdobje pomenilo zastoj v dodeljevanju sredstev za znanost; v tem času se je njen gmočni položaj poslabšal, to pa je prav gotovo imelo daljnosežne negativne posledice.

Zdaj ima Jugoslavija 23 tisoč raziskovalcev ali približno deset raziskovalcev na 10 tisoč prebivalcev. Ti podatki povedo, da je naša država leta 1979 dva do trikrat zaostajala za visoko razvitiimi deželami in približno dvakrat za nekaterimi sosednimi podobno razvitimi deželami.

Jugoslavija ima zdaj 0,9-odstotka svetovnega kadrovskega znanstvenoraziskovalnega potenciala, ki ustvarja od 0,2 do 0,3-odstotka svetovnega znanja. Če primerjamo stanje pri nas s tistim v visoko razvitih deželah, ugotovimo, da v Jugoslaviji

izredno zaostajamo v razvoju mreže znanstveno-raziskovalnih in raziskovalno-razvojnih organizacij v gospodarstvu. V gospodarstvu in drugih organizacijah združenega dela imamo samo 75 raziskovalno-razvojnih enot, v njih pa 1219 raziskovalcev.

Posebno neustrezna je sestava raziskav. Tako smo imeli leta 1980 58-odstotkov uporabljenih raziskav, 26 razvojnih in 16 temeljnih. Vse to pove, da znanost premalo prispeva k razvoju, predvsem k razvoju tehnike in tehnologije, povsod, razen na področju kmetijstva. Ugotavljajo, da zaostaja naša država v primerjavi z industrijsko najrazvitejšimi deželami kar za dve do tri desetletja.

Predlagajo, naj bi v prihodnjem obdobju, ko je predvideno, da se bodo sredstva za splošne in skupne potrebe zmanjšala od 35 na 30-odstotkov družbenega proizvoda, znanost obravnavali posebej in ustvarili možnosti, da bi do leta 1985 zagotovili znanstveni in raziskovalno-razvojni dejavnosti približno 1,6—1,8-odstotka družbenega proizvoda, do leta 1990 pa 2-odstotka. To bi pomenilo precejšnjo povišanje sredstev za razvoj znanosti in to v času, ko si prizadevamo za izboljšanje gospodarskih razmer. In če že pričakujemo, da bo znanost veliko bolj pripomogla k razvoju kot doslej, da se bomo bolj opirali na svoje moči in dosežke, ki nam jih morajo zagotoviti znanstveno-raziskovalne zmogljivosti, moramo ustvariti za to tudi ustrezne možnosti. Zato bodo ti predlogi prav gotovo dobili podporo, hkrati pa se bo snoval vseobsegajoč program razvoja znanosti na samoupravnih temeljih. Družba se bo prav gotovo odločila za večja vlaganja v znanost; to je seveda samo eden od pogojev, druge pa je treba šele izpolniti. Reševati bomo morali problem za problemom, tako da bo znanost vključena v celotno združeno delo močan dejavnik razvoja ne pa ločeno področje, za katerega trdimo, da je posebnega družbenega pomena, v praksi pa ravnamo drugače.

Prav zdaj je pravi čas za to, da marsikaj bistveno spremenimo, da damo znanosti prednost, zato pa zahtevamo od nje primernejše rezultate. Povečati je treba družbeno odgovornost znanstvenih delavcev, doseči boljše samoupravno organiziranost znanstvene dejavnosti, tesneje povezovati znanost na vseh ravneh in proučiti, koliko vzgojno-izobraževalni sistem omogoča razvoj nadarjenih in njihovo napredovanje in koliko si organizacije združenega dela trudijo poskati boljše razvojne poti ob pomoči znanosti, ne pa samo v odvisnosti od razvitega sveta.

DJORDJE DJURIČ

dogodki
novosti

Sredi novembra je bilo v Portorožu že tradicionalno vsakoletno strokovno srečanje slovenskih psihologov. Ker srečanja niso tematsko usmerjena, so z leti prerasla v prave kongrese v malem. Na njih se po delovnih sklopih obravnavajo skoraj vsa psihološka področja dela. V taki obliki so srečanja zelo uspešna oblika dela, saj se na enem mestu razpravlja o ugotovitvah zadnjih znanstvenih del in hkrati o posebnih strokovnih izkušnjah ali dosežkih v praksi. Zato ni presejteljivo, da je vsakoletni odziv članov društva in drugih strokovnjakov tako polnoštevilen (kljub vsem gospodarskim težavam in omejitvam velja ta ugotovitev tudi za zadnje posvetovanje). Tak način dela na posvetovanju izkazuje zelo plodno in često tudi polemično razpravo. Šele skozi razpravo se praviloma izluči objektivna ocena številnih psiholoških vprašanj v širši družbi. Tako široke problematike v treh dneh posameznik ne more v celoti spremljati (hkrati potekajo po tri ali štiri delovne skupine). Zato se bomo v tem poročilu omejili le na tista vprašanja, ki so po svoji vsebini povezana z vzgojo in izobraževanjem.

Psihologija, usmerjanje
in usmerjeno izobraževanje

Po številu poročevalcev je bila nedvomno najskromnejša skupina, ki je obravnavala psihološka vprašanja usmerjenega izobraževanja oziroma naloge psihologije v procesu usmerjanja za usmerjeno izobraževanje. C. Razdevšek-Pučko je predstavila rezultate daljšega spremljanja študentov na ljubljanski pedagoški akademiji. Primerjava med študenti, ki so končali pedagoške gimnazije, kar štejejo za prvo fazo usmerjenega izobraževanja, in absolventi drugih srednjih šol je pokazala predvsem motivacijsko vrednost usmerjene srednje šole (večja vztrajnost pri študiju); pri drugih merilih (študijske ocene, ocene nastopov in kasneje uspešnost v poklicu) pa je pokazala, da absolventi pedagoških gimnazij niso bili v ničemer uspešnejši od absolventov drugih srednjih šol (pretežno absolventi gimnazij). Takšni rezultati spodbujajo razpravljanje v različnih smereh. Ena najbolj provokativnih je nedvomno ta, če ni morda večja vztrajnost pri študiju rezultat omejenosti možnosti realnega študija nečesa drugega

kot pa ravno povečanje motivacije za pedagoški poklic.

Druga poročevalka je bila D. Piciga-Rojko s pedagoškega inštituta v Ljubljani. V referatu Usmerjanje kot celovit in kontinuiran proces — uresničitev in možnosti za nadaljnji razvoj je predstavila prve rezultate spremljanja aktivnosti in učinkov usmerjanja v usmerjenem izobraževanju. Rezultati so vzeli iz raziskovalne naloge, ki je sestavni del projekta o evalvaciji usmerjenega izobraževanja, ki poteka na pedagoškem inštitutu. Avtorica je v referatu opozorila na nujnost nadaljnega izpopolnjevanja sistema usmerjanja predvsem v okviru osnovne šole (sistematično razvijanje interesov in kontinuirano spremljanje učencev), izgrajevanja sistema informiranja in tesnejšega povezovanja vseh nosilcev usmerjanja.

V razpravi so sodelovali psihologi iz različnih delovnih področij (od delovnih organizacij do osnovne šole) in opozarjali na številne psihološke probleme v reformi usmerjenega izobraževanja. Izrečena je bila ostra kritika na račun načrtovalcev reforme, ki so vse premalo poznali ali pa upoštevali psihološka spoznanja in naše konkretne empirične rezultate o teh in sorodnih problemih. Psihologi pa niso mogli tudi mimo samokritike, saj so bili enotni v oceni, da so strokovnjaki vse premalo sodelovali pri pripravi in izpeljavi reformnih posegov. Zlasti v slednjem pa je bilo največ nestrokovnosti in napak ter improvizacije.

Psihološka vprašanja
otrok ob vstopu v šolo

Posebna zaokrožena vsebinska celota je bil prispevek katedre za razvojno psihologijo, ki je pod vodstvom svojega predstojnika prof. dr. I. Toličiča predstavila najnovejšo rezultate na področju priprave na šolo in merjenje funkcionalne ter osebnostne zrelosti za šolo. Mag. L. Marjanovič-Umek je govorila o pomenu razvoja govora za otrokov intelektualni razvoj in o nekaterih pomembnih vprašanjih vzgojnega dela s predšolskim otrokom.

M. Stante in M. Winter sta predstavili rezultate empirične študije o prognostični vrednosti nalog J. Piagetovega tipa za uspeh v prvem razredu osnovne

Novi vidiki — nove pobude

Posvetovanje psihologov SR Slovenije v Portorožu

šole (rezultati so vzeti iz večje raziskovalne naloge: Intelektualni razvoj predšolskega otroka — naslov: mag. L. Horvat). Avtorici sta ugotovili s korelacijskimi metodami statistično sicer pomembne zveze, ki pa so relativno nizke. Zanimiva pa je pri tem ugotovitev, da so te zveze dosledno višje pri šolskih ocenah kot pa pri rezultatih testov znanja. Razlaga za ta pojav je lahko tudi v tem, da šolska ocena bolje meri sam proces otrokovih miselnih zmognosti operiranja z nekimi vsebinami (učna snov). Rezultati testov znanja pa so bolj usmerjeni na sam intelektualni produkt.

Mag. Ludvik Horvat je poročal o poskusu vsebinske in psihometrične validacije stare psihološke razvojne metode za merjenje psihičnega razvoja: »risanje moža« po F. C. Goodenoughovi. Na podlagi zbranih podatkov za vzorec otrok ob stopu v šolo in ob koncu 1. razreda je izdelal selekcionirani izbor meril za ocenjevanje risbe. Tako dobljeni rezultati se statistično pravilno distribuirajo. Indeks prognostične veljavnosti z različnimi merili uspešnosti v 1. razredu osnovne šole so srednje veliki. Pomembno pa je, da otrokov šolski uspeh osvetljujejo iz prav posebnega zornega kota. Avtor je sklenil poročilo s priporočilom, da bi to preskušnjo v praksi testiranja šolskih novincev še naprej uporabljali kot zanimivo in koristno pomožno diagnostično metodo.

Osrednje poročilo v tej skupini je bilo izvajanje prof. dr. I. Toličiča, ki je poročal o prvih rezultatih večletne raziskovalne naloge o oblikovanju nove kompletne diagnostike za merjenje funkcionalne šolske zrelosti. Avtor je predstavil novi merski instrument, ki bo zamenjal dosedanj popularni »test za šolske novince« in povsem novo skalo za ugotavljanje stopnje otrokove socialno-emocionalne zrelosti za šolsko delo. Novi merski instrument ima povsem nove načine merjenja funkcionalne zrelosti in zajema več latentnih dimenzij otrokovega psihičnega delovanja. S pomočjo ocenjevalne lestvice bomo dobili neposredno podatke od vzgojiteljic, ki so vodile pripravo za vstop v šolo. Obe preskušnji imata dobre metrične lastnosti in relativno visoke indekse za napovedovanje kasnejše otrokove uspešnosti v 1. razredu osnovne šole. Avtor je na koncu še posebej razpravljal o vprašanju diagnostike šolske zrelosti mlajših otrok, ki so pogojno vpisani. Po predvideva-

njih bodo svetovalni delavci v šolah pri letošnjem sprejemu šolskih novincev že lahko uporabljali te nove izpopolnjene metode z novimi normami.

Celotno razpravljanje v tej skupini se je osredotočilo na vprašanja sodelovanja psihologov v procesu priprave na šolo (v mali šoli), o raznih tehničnih vprašanjih povezanih z merili vstopanja mlajših otrok in na dileme ter naloge spremljanja kasnejšega razvoja otrok v prvem razredu osnovne šole. Praktiki so predvsem poudarili celotnost raziskovalnega načina obravnavanja problematike in njeno aktualnost za svetovalne službe v naši osnovni šoli.

Nekatera vprašanja psihologije, povezana z delom v osnovni šoli

Tretji sklop, o kateri poročamo, je skupina, ki je obravnavala vlogo psihologije v osnovni šoli. Pri tem je zanimivo to, da je osrednji del prispevkov v tej skupini povezan z razvijanjem ali ugotavljanjem otrokovih ustvarjalnih zmognosti. Le dva prispevka nista bila ozko vezana na to tematiko.

Mag. M. Šetinc s pedagoškega inštituta je poročal o raziskavi, ki obravnava proces socializacije v osnovni šoli. Pri tem je zlasti poudaril vsebine, ki so povezane z vzgojo samoupravnih odnosov. Drugi prispevek je podal prof. dr. L. Zorman, ki je poročal o rezultatih empirične študije, ki obravnava povezanost med nekaterimi kazalniki otrokove anksioznosti in njegovo šolsko uspešnostjo. Našel je statistično pomembne zveze med posameznimi oblikami anksioznosti vedenja pri šolarjih in njihovo uspešnostjo. Zveze so bile statistično pomembne, vendar pa ne posebej visoke. Izrazi-tejše so bile s šolskimi ocenami kot z rezultati na testih znanja. Avtor je opozoril, da je lahko otrokova anksioznost v šoli pomemben dejavnik njegovega uspeha zlasti v ekstremnih primerih — tega pa neka korelacijska raziskava na standardnem vzorcu otrok ne pokaže tako izrazito.

I. Ferbežar z mariborske pedagoške akademije je poročal o svojih raziskavah problematike nadarjenih otrok. Pri tem se je predvsem zadržal pri klasifikacijskih merilih, svetovalnem delu s temi otroki in njihovi problematiki v šolski situaciji.

Izredno zanimivi in aktualni so rezultati, o katerih je poročal doc. dr. D. Žagar s filozofske fakultete. Raziskoval je poveza-

nost med otrokovo ustvarjalnostjo in šolsko uspešnostjo. V svoji raziskavi je dobil statistično pomembne vendar relativno nizke zveze, take kot jih srečamo v vrsti tujih in tudi domačih raziskav. Pomembno pa je to, da so te zveze izrazito različne glede na posamezne šole, iz katerih so bili otroci. Tako je po posameznih šolah ta zveza variirala med izrazito visokimi pozitivnimi in izrazito negativnimi trendi. Nedvomno bo iz tega dela treba nadaljevati mnogo celostnejše raziskave: v čem se razlikujejo šole, kjer dobivamo tako različne zveze med ustvarjalnimi sposobnostmi otrok in njihovo uspešnostjo pri šolskem delu. Tako bomo dobili temeljne podatke o zmognostih šolskega dela v celoti pri razvijanju otrokovih ustvarjalnih sposobnosti. O ustvarjalnih sposobnostih pri otrocih je poročal tudi moderator te delovne skupine B. Jurman s pedagoškega inštituta v Ljubljani. V prvem referatu se je zadržal predvsem pri problemih samega merjenja ustvarjalnih sposobnosti, v drugem pa je predstavil zanimiv poskus razvijanja ustvarjalnega mišljenja pri nadarjenih otrocih. Rezultati v obeh referatih predstavljajo pilotske študije, s katerimi se avtor pripravlja na obsejnejše raziskovalno delo na tem področju.

Ob poročilih posameznih avtorjev se je razvila živahna in kritična razprava, ki se je predvsem navezovala na raziskave problematike nadarjenosti in ustvarjalnosti ter dela v naši osnovni šoli. Zlasti psihologi, ki delajo v šolah, so menili, da je dala psihologija za to področje v vzgojno-izobraževalnem procesu še vse premalo konkretne, kar bi lahko uporabljali pedagogi pri svojem neposrednem delu z otroki.

Metode in oblike
prostovoljnega dela

Ob koncu bomo spregovorili še nekaj besed o izredno aktualni in polemični okrogli mizi, ki je zajela vprašanja raznih metod in oblik dela s skupinami, prostovoljno delo nepoklicnih terapevtov, razne nove terapije in ne navsezadnje tudi razvijanje demokratičnih odnosov v vzgojno-izobraževalnem procesu. »Okrogla miza« je bila že po poročevalcih izredno pestra in je zajela najrazličnejša delovna področja, čeprav se je osrednji del tematike osredotočil okrog problemov dela s predšolskim in šolskim otrokom. Kot poročevalci in sodelavci v razpravi so

sodelovali naši najbolj priznani strokovnjaki s tega področja (B. Stritih, G. Čačinovič-Vogrinc, M. Skalar, V. Vlaker, J. Bečaj in drugi).

Vrh polemike pa je sprožil svoj nastop doc. dr. I. Požarnik, ki je opozoril na vse metodološke, idejne in vsebinske probleme pri uporabi vrstnih metod dela, ki jih čedalje nekritično prenašamo od drugega predvsem pa iz ameriške psihologije in psihiatrične prakse.

Za dokaz je uporabil vrsto empiričnih rezultatov ameriške psihološke literature, ki vse tovrstne prijeme kritično obravnava že v svojem kulturnem prostoru. Svojo kritiko pa je povezal še z našimi družbenimi zmerami in s kulturno tradicijo. Odziv okrogle mize na njegovo provokativno izvajanje bil izredno buren. Iz te razprave bi težko potegnili neke realne sklepe, ker je bilo več emocionalnih reakcij kot argumentirane spodbijanja obtožb, ki jih je izrekel dr. H. Požarnik.

Ugotavljamo lahko, da se nas vse pogosto pojavljajo praktični sicer idejno in strokovno neuporabni metode dela, lahko več škodijo kot pa koristijo. Po drugi strani pa lahko tudi potrdimo, da so te nove metode in oblike dela z otroki in mladimi, zlasti s tistimi, ki imajo težave v šoli ali pa kažejo druge težave v razvoju, vnesle velike svežine v našo psihološko prakso in veliko novih izkušenj.

Ne moremo se znebiti tuje vtisa, da pri teh praktičnih konceptih, metodah in oblikah del nastopijo problemi takrat, ko želijo iz njih razviti neka splošna teorija ali model. Vprašanje je, če je to resnično potrebno in koliko to koristi pri boljši aplikaciji samih delovnih metod.

Posebno vprašanje pa so prostovoljni nepoklicni delavci. Kdo so ti ljudje, zakaj se odločajo za to delo, kako so usposobljeni za naloge, ki jih opravljajo in kakšne naloge jim zaupa terapevt. Ni treba posebej poudarjati, da je osebnost takega prostovoljca zelo pomembno merilo. Pri naši praksi pa poznamo primere, da se med temi sodelavci pojavljajo tudi ljudje, ki bi sami potrebovali pomoč, kot da jo lahko dajo nekemu, ki je stisk.

O teh vprašanjih bi morali podobno večkrat spregovoriti. Vse te metode in tehnike dela morali obravnavati iz različnih vidikov in tako pokazati njihovo vrednost pa tudi šibke točke. **LUDVIK HORVAT**

Za boljšo vzgojo in varstvo
najmlajših

Uporabniki in izvajalci na področju vzgoje in varstva predšolskih otrok so sklenili za obdobje od 1981 do 1985 samoupravni sporazum o svobodni menjavi dela na področju vzgoje in varstva predšolskih otrok. S tem sporazumom so določili način, obseg in merila za oblikovanje in vrednotenje storitev vzgoje in varstva predšolskih otrok ter druge medsebojne pravice, obveznosti in odgovornosti. Skupnost otroškega varstva Slovenije ga je ocenila in potrdila.

Uvodne določbe sporazuma opredeljujejo udeležence v svobodni menjavi dela in oblike te menjave. Osnove za svobodno menjavo dela so programi vzgojno-varstvenih storitev, ki so določeni v delovnem načrtu vzgojno-varstvene organizacije. Vzgojno-varstvene storitve se uresničujejo v naslednjih oblikah: dnevno varstvo, priprava otrok na šolo in vzgojno delo s predšolskimi otroki v krajevni skupnosti. Dnevno varstvo pa poteka v vzgojno-varstvenih or-

ganizacijah in v družinskem varstvu. Priprava otrok na šolo poteka v dnevnom varstvu in obsega 1200 ur in v pripravah otrok na šolo, ki obsegajo 600 ur za tiste otroke, ki niso vključeni v dnevno varstvo. Ali povedano drugače: vzgojiteljica dela v oddelku 30 ur na teden v 10 mesecih z otroki v dnevnom varstvu, s tistimi otroki, ki niso zajeti v dnevno varstvo pa petkrat na teden po 3 ure v 10 mesecih ali pa v taki obliki, ki najbolj ustreza uporabnikom in izvajalcem.

Obseg programov za otroke v krajevni skupnosti, ki izhaja iz vzgojnega dela za otroke v dnevnom varstvu namenja 200 ur otrokom od 3 do 4 let, 300 ur za otroke od 4 do 5 let in 600 ur za pripravo otrok na šolo. Če upoštevamo, da obsega vzgojno delo ene skupine v otroškem dnevnom varstvu 1200 ur, pomeni, da lahko z enakimi sredstvi, ki so potrebna za vzgojno delo v enem oddelku otrok v dnevnom varstvu, zagotovimo uresničevanje vzgojnih programov z enim

oddelkom vseh treh starostnih skupin. Število otrok v oddelku in kadrovske normative za opravljanje vzgojno-varstvenih storitev določijo uporabniki in izvajalci v občinskih skupnostih otroškega varstva.

Ob tem morajo seveda upoštevati, da so osnove (minimalne) standardov in normativov sprejeli uporabniki in izvajalci v skupščini Skupnosti otroškega varstva Slovenije 23. marca 1981. Izvršni odbor skupščine Skupnosti otroškega varstva Slovenije je 23. februarja 1982 sklenil, da se kot oddelke upoštevata dve varstveni družini po sedem otrok, skupno 14 otrok. Občinske skupnosti otroškega varstva pa določijo število varstvenih družin, ki se štejejo kot oddelki tako, da upoštevajo razmere v občini. Oddelki z najmanjšim številom otrok naj bi oblikovali le tedaj, ko zaradi upravičenih razlogov ni mogoče vključiti v oddelke več otrok, in šele takrat, ko so drugi oddelki starostne skupine že polno zasedeni. Ve-

deti je treba, da število otrok v oddelku najbolj vpliva na ceno vzgojno-varstvene storitve na otroka. Delež staršev pri plačevanju varstva in prehrane je v vseh oddelkih iste starostne skupine enak, čeprav je ekonomska cena posameznih oddelkov z različnim številom otrok iste starostne skupine različna.

Prispevek družbenih sredstev k ekonomski ceni naj bi bil posledično višji, zato pa je potrebno soglasje občinske skupnosti otroškega varstva. Standarde in normative za prostor, opremo in didaktična sredstva so sprejeli delegati obeh zborov (uporabnikov in izvajalcev) skupščine Skupnosti otroškega varstva Slovenije, 20. oktobra 1981.

Osnove in merila za ugotavljanje cene vzgojno-varstvenih storitev določijo uporabniki in izvajalci za vsako organizacijsko obliko posebej: za dnevno varstvo, za pripravo otrok na šolo, ki niso vključeni v dnevno varstvo in za vzgojne programe za predšolske otroke v krajevni skupnosti in za družinsko varstvo.

Delež osebnih dohodkov za zaposlene se izračuna na podlagi razmerja med trajanjem posameznih programov in vzgojno obveznostjo na teden. Stroški prehrane se obračunavajo na ta način, da je prikazana ekonom-

ska cena vsakega obroka. V prikazu sredstev, ki se združujejo v občinski skupnosti otroškega varstva in prispevkom staršev je treba pristeti tudi sredstva, ki jih združeno delo in posamezniki namenijo za družbeno organizirano vzgojo in varstvo predšolskih otrok.

Samoupravni sporazum poudarja, da je treba tudi v dejavnosti družbenega varstva in vzgoje otrok, ki je sicer posebnega družbenega pomena, zavoljo zaostrenih gospodarskih razmer skrbno nadzorovati porabo sredstev, in da je treba opraviti poročun vnaprej določenih zneskov (akontacija) z resničnim obsegom opravljenih storitev.

Kako zagotavljati denar za
vzgojno delo za vse predšolske otroke

Skupnost otroškega varstva Slovenije si vseskozi prizadeva, da bi bila vsem otrokom zagotovljena organizirana predšolska vzgoja in priprava na šolo ne glede na možnosti družine in okolja, kjer živijo. S tem v zvezi so delegati odbora za razvoj družbenega varstva otrok pri skupščini lani razpravljali o uresničevanju plana in ugotovili, da se denarna pomoč prepočasno spreminja v funkcionalne oblike

in da družbeno organizirano vzgojo še zmeraj ni zagotovljeno vsem predšolskim otrokom. Z radi teh ugotovitev je odbor predlagal občinski skupnosti otroškega varstva naj zagotovi vzgojno delo vsem predšolskim otrokom iz denarja, ki se zbira v občinski skupnosti otroškega varstva po načelu stalnega prispevka. Stroške prehrane v varstvu za otroke iz družin, ki niso vključeni v dnevno varstvo, občinske skupnosti otroškega varstva iz sredstev za socialno pomoč. Občinske skupnosti otroškega varstva pa v vzgojno-varstveni organizaciji pripravijo ustrezne programe za vključevanje v vzgojno-varstvenih organizacijah. Prednost naj imajo programi za starejše otroke zlasti programi priprave otrok na šolo. Občinske skupnosti otroškega varstva naj do leta 1990 omogočijo vsem otrokom, starejšim od treh let, da se bodo vključili v vzgojne programe uresničevanju teh usmeritev v občinske skupnosti otroškega varstva poročajo skupščini Skupnosti otroškega varstva Slovenije ob koncu koledarskega leta.

T. D.

Več izobrazbe za več znanja

Sindikati o raziskovalni dejavnosti ter izobraževanju vzgojiteljic in učiteljev

Tisti, ki odloča o razvoju, mora imeti znanje, le-to pa postaja nepogrešljivo na poti k napredku, enakovredna sestavina družbenega in gospodarskega razvoja. Ta temeljna zakonitost, poudarjena tudi na seji za spremljanje in proučevanje vprašanj izobrazbe, znanosti in kulture pri republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije, letošnjega 27. januarja, je bila nekakšen uvod v obravnavo osnutka Analize pogojev in možnosti dolgoročnega razvoja raziskovalne dejavnosti do leta 2000. Gradivo, ki ga je pripravila delovna skupina pri Raziskovalni skupnosti Slovenije na podlagi obširnejših besedil naših vidnih strokovnjakov, naj bi bilo nekakšna vizija razvoja raziskovalne dejavnosti na Slovenskem. Ob njem naj bi se dokopali do jasne predstave, koliko znanstvenikov potrebujemo, katera področja moramo razvijati, kje moramo ravnati bolj smotno itn. — vse zato, da bi se uresničilo šestnajst najpomembnejših družbenih ciljev. Ob koncu gradiva so predlagani tudi ukrepi, ki naj bi pripomogli, da bi se načrtovano uresničilo.

Čeprav je razpravljanje o tem dokumentu šele na začetku, pa je že slišati pripombe, da je omenjeno delo bolj podoba tega, kar imamo, zdajšnjih pogledov in možnosti kot pa vizija prihodnosti. Zato tudi ni čudno, da oči sestavljavcev niso bile toliko uprte v družbene cilje, kakršni so npr. »izobrazba« (na 11. mestu), »kultura« (na 12.) in »imeti znanje« (na 16.). Razumljivo je, da tiste, ki se kakorkoli ukvarjajo s šolstvom, zmoti že to, da je družbeni cilj »izobrazba« pomanjkljivo opredeljen, saj bi bilo to družbeno »hotenje« nedvomno pravilno izraženo z besedami vzgoja in izobrazba, ker je oboje temelj za to, kar želimo doseči v prihodnosti. Tudi raziskovalni projekti pod tem družbenim ciljem še zdaleč ne ustrezajo temu, kar v resnici potrebujemo.

jemo že zdaj in bomo še bolj potrebovali v prihodnosti. Pri tovrstni izbiri bi torej morali upoštevati življenje in prakso, za katero pa, kot vemo, teorija nenehno zaostaja. Zdi se, kot da nekaterih problemov, s katerimi se ubada naše šolstvo prav ob reformi, ne bomo videli ali pa ne znamo poiskati rešitev zanje: kakšne bodo metode in oblike dela v usmerjenem izobraževanju, kako je z zunanjo in notranjo šolsko diferenciacijo, kako z individualizacijo pouka itn. Odgovore terjajo vprašanja, ki zadevajo povezave programov, snovanje učnih načrtov (ki so še zmeraj prenatrpani), učbenikov na vseh stopnjah itn. Vzgojna komponenta šole je še zmeraj zapostavljena, so ugotavljali tudi na tej seji, nič boljše pa se tudi ne obeta nadaljnjemu reševanju vprašanj usmerjanja zaposlenih v izobraževanje. Še bi lahko naštevati. Skratka, v tem daljnosežnem načrtu vzgoja in izobraževanje pa tudi kultura še zdaleč niso izoblikovani s tolikšno pozornostjo kot drugi družbeni cilji ali pa so vsaj v primerjavi z njimi — brez pravega ravnovesja.

Premišljeno in strokovno

O tem, kakšnega vzgojitelja in učitelja potrebuje nova reformirana šola, razpravljajo že dalj časa na vseh ravneh in ob vseh priložnostih. Vsi se seveda tudi strinjajo, da mora tisti, ki vzgaja in izobražuje druge, sam zelo veliko vedeti, da je vzgoja in izobraževanje zapleten proces kakovostnega spreminjanja učenčeve zavesti. Velikokrat je bilo očitno, da je odločitev o tem, ali bodo imele vzgojiteljice in učitelji več izobrazbe, odvisna samo od denarja, ne pa tudi od političnih in strokovnih utemeljiteljev. Po številnih zapletljajih pa bo vendarle, vsaj videti je tako, zmagala preudarnost, tudi glede izobraževanja vzgojiteljic in učiteljev, da ne bomo več med izjemami — ne samo v svetu, temveč celo v naši državi.

To kažejo tudi stališča do predlogov programskih zasnov za oblikovanje vzgojno-izobraževalnih programov v usmerjenem izobraževanju, ki so se izoblikovala v organih slovenskih sindikatov.

Obravnavali in dopolnjevali so jih tudi na seji sveta za spremljanje in proučevanje vprašanj izobrazbe, znanosti in kulture, o njih pa so razpravljali tudi republiški odbori drugih sindikatov.

Sindikati podpirajo dolgotrajno zahtevo vzgojiteljic za predšolsko vzgojo po višješolskem izobraževanju, zato menijo, da je treba čimprej pripraviti programe za višješolsko izobraževanje. Kakšne so možnosti za to, da bi se začele izobraževati že v naslednjem srednjeročnem obdobju, naj prouče ustrezni strokovni in upravni organi, vzgojiteljice, ki so že zaposlene, pa naj si pridobijo višješolsko izobrazbo že prej ob delu.

Cloveka, ki bo vzgajal in izobraževal, je treba dovolj zgodaj s sistematično vzgojo tudi idejno usposobiti za delo, ga osebno oblikovati in motivirati za poklic, ki ga bo opravljal ter ga načrtno strokovno usposabljal. Skratka, gre za pravočasno vzgojo kadra, ki se bo zaposloval v dejavnosti posebnega družbenega pomena. Primernih vzgojnih uspehov pa tudi praktičnega poznavanja dela pa ni mogoče doseči samo z izobraževanjem na višji in visoki stopnji. Sindikati sicer podpirajo združevanje sorodnih programov, nasprotujejo pa mehanicističnemu načinu združevanja, ki vodi do tipa humanistične gimnazije.

Postopoma je treba pripraviti tudi programe za visokošolsko izobraževanje osnovnošolskih učiteljev. Čeprav zdajšnje gmotne razmere onemogočajo, bi začetki s takim izobraževanjem takoj, pa vendarle ne kaže odlašati s pripravami: narediti je treba strokovne podlage in na-

tančneje določiti čas, kdaj bomo izobraževali učitelje po novem.

Tudi pri izobraževanju specialnih pedagogov zaostajamo za drugimi republikami in pokrajina, kjer so že oblikovali visokošolske programe za to izobraževanje. Predlogi naših programskih zasnov pa pomenijo korak nazaj, saj je v njih zamisel, naj bi to izobraževanje oblikovali kot izpopolnjevanje — specializacijo na podlagi prej pridobljene pedagoške izobrazbe. Usposabljanje mladine in odraslih s motnjami v telesnem in duševnem razvoju pa zahteva toliko drugačnih vzgojnih in izobraževalnih prijemov, da vsega tega znanja ni mogoče podajati slušateljem le kot izpopolnjevanje ali specializacije. Zato so

člani sveta nasprotovali nestrokovnemu predlogu in se zavzeli za samostojne programe specialnih metodik.

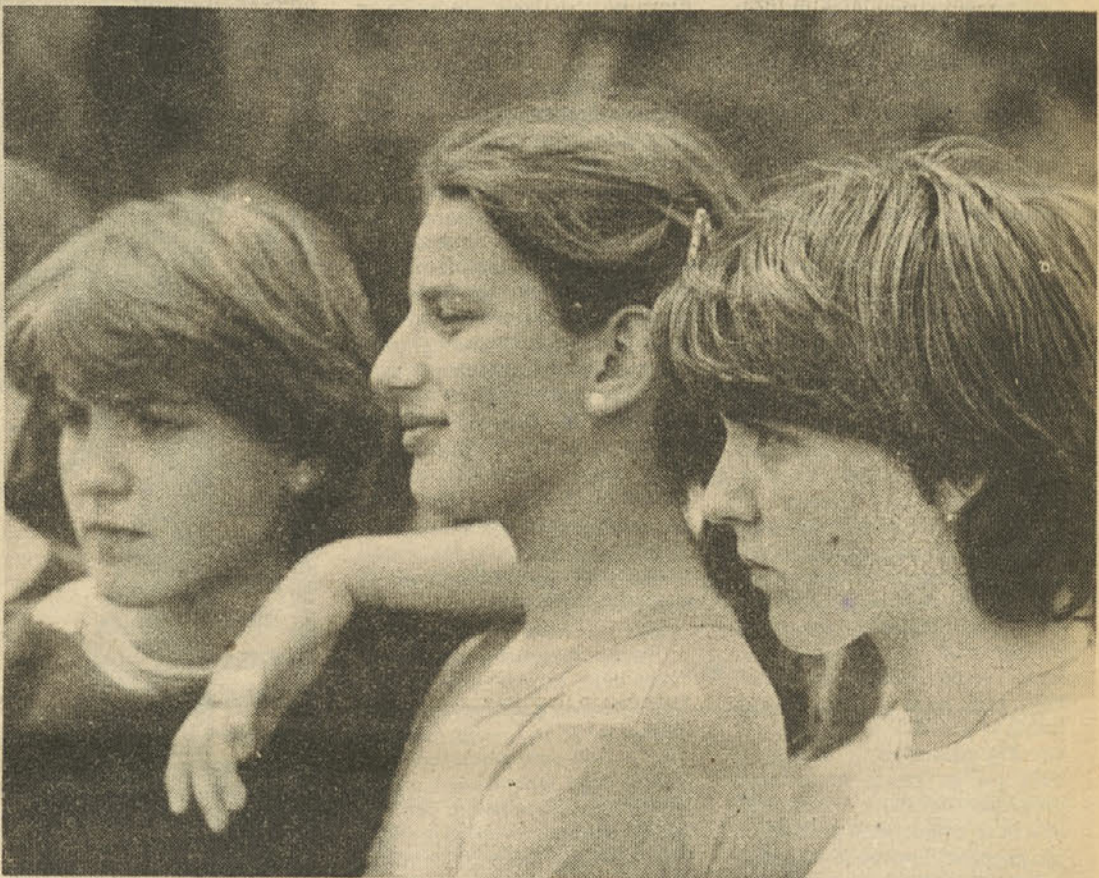
Tudi izobraževanje srednješolskih učiteljev terja korenite spremembe. Medtem ko bi se osnovnošolski učitelji usposabljali največ za poučevanje dveh predmetov. Nujno je uskladiti programe višješolskega študija, ki jih izvajajo filozofska in nekatere druge fakultete, s programi pedagoških akademij. Tudi študenti na fakultetah naj bi dobili več pedagoškega znanja, okre-

razpravljamo

piti pa je treba tudi vzgojno vlogo teh šol.

Pri vseh teh predlogih in spreminjavalnih načrtih pa je najpomembnejše to, da preprečimo nestrokovne posege v vzgojno-izobraževalno področje, ki imajo lahko usodne posledice. Pri tako zahtevnem delu, kakršno je vzgajanje in izobraževanje mladega človeka, pa si ne smemo dovoliti spodrsrlajev, kakršnim smo priče danes, je dejal eden od razpravljalcev, dolgoletni praktik in strokovnjak s tega področja.

MARJANA KUNEJ

KAKO DO PEDAGOŠKE IZOBRAZBE

Beseda starejših učiteljev: Nikar mimo dobrih izkušenj!

Čas nas ne preostane preganja, vseeno upam, da še ni zamujen trenutek, ko lahko s svojim skromnim in preprostim prispevkom povem to, kar misli moja generacija danes o usposabljanju prosvetnih delavcev; zlasti tistih, ki jih potrebujeta tako osnovna kakor tudi posebna osnovna šola.

Moja generacija so absolventi mariborskega učiteljskega, ki so z diplomom učitelja v žepu začeli poučevati v najbolj zaostalih krajih in vaseh severovzhodne Slovenije jeseni leta 1953. Od vseh mojih sošolcev in sošolk (letos bomo praznovali 30-letnico mature) sta samo dva »zajadrala« v donosnejši poklic. Vsi drugi smo še zdaj zvesti svoji prvotni izbiri. Zakaj? Zato, ker imamo svoj poklic in svoje delo z mladim rododromom radi in ga ne bi zamenjali za boljše uradniške plače in celo ne za boljše položaj v naši družbi. Še zmeraj se zavemo, kakšno poslanstvo opravljamo, kako moramo vzgajati, da bo naša družba dobila uporabljive in vsestransko razvite mlade samoupravljavce. Vemo namreč, da je osnovna šola podlaga za nadaljnje usmerjeno izobraževanje in da so zato potrebni dobri učitelji.

Kakšni naj bi bili? O tem bi lahko povprašali tudi osnovnošolce. Sama sem prepričana, da mora biti učitelj predvsem zrela osebnost, ki jo odlikuje ustvarjalnost. Ustvarjalni pa so lahko samo tisti učitelji, ki zaupajo vase, ki dobro poznajo svojo

vlogo, ki imajo radi svoje delo, učence in znajo reševati probleme, ki pri tem nastajajo. Taki učitelji delajo z vso paro in so pri delu z dušo in telesom, zanimajo se za usodo, razvoj in napredek učencev. Taki učitelji se tudi sami ne preostane učijo ob življenju v družbi, se ne preostane izpopolnjujejo. Niso ob robu dogajanja, temveč se zavzeto vključujejo v njegov tok in skušajo pripevati po svojih močeh k napredku skupnosti kot učitelji in poklicni strokovnjaki v vzgoji in izobraževanju. Za to pa je potrebna dobra pedagoška izobrazba. To pa lahko zagotavlja le

taka šola, ki pri izobraževanju pedagoških delavcev ne bo obšla pozitivnih vrednot tradicije usposabljanja učiteljev pri nas; ki bo ob vpisu izvajala tudi selekcijo in bo upoštevala tudi to, da prihodnji učitelj tudi vzgaja in oblikuje mladega človeka. Kako so nas usposabljali? Imeli smo najboljšo profesorje (ki so pisali strokovne knjige), ki smo jih zaradi vsestranosti in zaradi velikega znanja in pedagoškega takta tudi spoštovali in nemalokrat tudi občudovali. Njihovih naukov se spominjamo še zdaj — po tolikih letih. Profesor Gustav Šilih nam je večkrat dejal, da

mora biti učitelj predvsem osebnost: se pravi, da mora biti vzgojen, negovan in izobražen; le taka osebnost je lahko deležna pristne avtoritete.

Na vadnicah, kjer smo neposredno spoznavali torišče našega prihodnjega dela in si pridobivali znanje iz učnovzgojne prakse, pa so poučevali najboljši učitelji — praktiki.

Moja generacija je od prvega dne vpisa na učiteljsko vedela, kaj hoče in želi postati. Med šolanjem smo dojeli, kaj naša družba, naše delovno mesto in naši prihodnji učenci od nas pričakujejo. Naši profesorji pa so nam ves čas študija stali ob strani, nas navduševali in plemenitili ter usposabljali tako, da bi se čimbolj približali liku sodobnega socialističnega učitelja. Po končani srednji šoli smo bili v celoti usposobljeni za delo v osnovni šoli. Že med šolanjem so skrbeli za naš vsestranski razvoj in tako nam ni bilo težko opravljati družbeno-političnih dejavnosti v krajih, kamor so nas napotili z dekreti. Saj smo skoraj ves svoj prosti čas delali zunajšolsko s krajanji v raznih društvi in organizacijah. Naše izkušnje, naša prizadevanja so se v praksi obrestovala in se obrestujejo še zdaj. Kako?

Poglejmo samo naše rudarje in železarje, kako se s prostovoljnim delom odzivajo in prispevajo svoj delež slovenskemu združenemu delu. Bi to storili rudarji in železarji v Nemčiji, Angliji, Belgiji? Ne! Naši rudarji in železarji so bili vzgojeni v socialističnem duhu, prav tako tudi tekstilci in še bi lahko naštevati. Pa mladina, ki je jeseni zapustila učilnice in se preselila na polje v mariborskem in pomurskem območju ter pomagala pospravljati pridelke in to z veliko pripravljenosti in dobre volje. Vse

to dosežki dobre vzgoje, vzgoja pa je družbena dejavnost in bo to tudi ostala. Na vse to je treba misliti zdaj ko poteka razprava o tem, kako v prihodnje usposabljalati pedagoške kadre.

Nam praktikom je jasno, kako usposobljene kadre potrebujeta naša osnovna šola in naše posebne šole. Zatorej je vsako neplodno in neperspektivno polemiziranje odveč. Ozrimo se v prakso in pravilno ovrednotimo to, kar nam je že prineslo zaželeno dosežke. Vsi vemo, da so bili najboljši tisti učitelji in vzgojitelji, ki so imeli **Učiteljske, gimnazijske pedagoške smeri ali vzgojiteljsko šolo** in so kasneje nadaljevali študij na višjih in visokih šolah. Da je to res, nam najbolje potrjuje izobrazbena pot skoraj vseh Zagarjevih nagajencev. Trdno podlago sta jim vendarle dala učiteljske ali gimnazijske pedagoške smeri. In ravno to zadnje, kar zagotavlja solidno podlago, kanijo zanemariti oziroma dopustiti dvotirnost. Kakšno nepoznavanje prakse vodi teoretične, da se ponovno zgledujejo po zahodu (enako je v gospodarstvu — tuja tehnologija — namesto izrabe lastnega znanja) in ne po tem, kar nam potrjuje naša pozitivna pedagoška tradicija! Zakaj nam je tuj sadež slajši od domačega? Zato, ker svojega premalo cenimo ali celo premalo poznamo? Posledice podobnega ravnanja se nam, roko na srce, že kažejo na področju vzgoje (ko tako poudarjamo permisivnost). Zaradi tega smo zanemarili druge vrednote pri oblikovanju mladega človeka; predvsem zapostavljali delovno vzgojo, zdaj pa jo hočemo skoraj čez noč spet postaviti na vidno mesto.

Ob koncu pa še to. Doslej se je dogajalo, da so se na Pedagoški

akademiji v Ljubljani lahko usposabljali za specialne pedagogice absolventi splošne gimnazije in iz katerihkoli srednjih šol in tako niso imeli temeljnega znanja za pedagoški poklic, za katerega so se tako pozno tudi odločili. In kakšni so ti kadri v praksi? Manjka jim veliko znanja; zlasti metodike, psihologije in pedagogike. Pedagoška akademija jim je dala specialno pedagoško usmeritev, manjkala pa jim je temelj. Znano je, da le dobro poznavanje duševnega razvoja normalno razvitega otroka omogoča specialnemu pedagogu, da spozna in razume psihični razvoj prizadetega otroka.

Isto velja za poznavanje metodike in pedagogike zlasti še pedagogike prostega časa, ker je veliko teh otrok v šolah internatskega tipa. Za omenjene specialne pedagogice velja, da so pomanjkljivo strokovno izobrazbo čutili in jo čutili še danes vsi tisti, ki se sami niso izpopolnjevali in vsaj nekoliko zapolnili vrzeli v svoji nezadostni poklicni usposobljenosti, za katero je kriva prav ta dvotirnost izobraževanja pedagoških delavcev, ki nam jo v tem trenutku tako vztrajno ponujajo. Omenjeno navajam kot primer, kako je tak način izobraževanja specialnih pedagogov izzvenel v praksi.

Občutek imam, da vse premalo razmišljamo o tem, komu bomo zaupali naše osnovnošolčke in kako bodo ti kadri za svoje družbenopomembno delo usposobljeni. Še vedno je čas, da vse temeljito pretrsemo in premislimo. Slovenska ljudska modrost pravi: »Velike misli, postavljane v prakso, postanejo veliko delo.«

ŠTEFANIJA CVITAN

(Obe foto: Goran Rovani)

no
knjigo

Redna letna zbirka Prešernove družbe

Pred nedavnim so se na knjižniškem policah pojavile knjige, natisnjene po programu Prešernove družbe za leto 1982, seveda z obveznim Prešernovim koledarjem za leto 1983: kmečka povest Polone Škrinjar Pavla, potopis Mirana Ogrina Po stopinjah Aleksandra Velikega, partizanski roman Živojina Gavrilovića Igmanci, zbornik namenjen varstvu okolja avtorice Mire Ružić Biti ali ne biti in roman Aleksandra Cordella Mortymerjevi. Knjižni program Prešernove družbe je usmerjen tako, da hoče vsaj z eno knjižno izdajo predstaviti Jugoslavijo in njeno zgodovino, ohraniti podobo jugoslovanskega prostora in družbe.

Prešernov koledar je spremljal zbirko ves čas njenega izhajanja, se spreminjal, dopolnjeval in ima v njej vidno mesto. Letos je manjšega formata, opremljen z barvnimi slikovnimi reprodukcijami Nikolaja Omerza in predvsem — aktualen. Koledarski emu delu sledijo zapisi iz družbeno-političnega, narodnega in kulturnega dogajanja v preteklosti, pa tudi članki o svetovnih zanimivostih in na temo svetovne problematike; ne manjkajo tudi pesmi, črtice in odlomki iz proznih del znanih slovenskih pisateljev, v sklepnem delu pa so poleg natančnega pregleda dogodkov iz minulega leta še informacije in podatki, ki jih potrebujemo vsak dan. Navedena vsebina torej kaže, da koledar vse bolj privzema podobo zbornika.

Povest iz kmečkega življenja Pavla na svojevtrsten način prikazuje podobo gorenjske kmečice, tako tesno navezane na zemljo, da ji je delo na njej življenjski smisel, dolžnost in veselje. Zgodba je nenavadna tudi zaradi trdoživnega vitalizma gorijskega kmeta, ki je meščanskemu bralcu skorajda nerazumljiv.

Ogrinovi zapisi, po katerih sledimo njegovemu potovanju od Carigrada do Indije, so na poseben način strnjeni v knjigi naslovljeni Po stopinjah Aleksandra Velikega in govore o deželah, o katerih slišimo vsak dan, jih pa pravzaprav ne poznamo. Ti zapisi so zelo svojevtrstna poteza v potopisnem literarnem žanru. Svojevtrstna zato, ker se je v njih izoblikoval slog, ki je tu in tam zelo zahteven in terja bralčevo pozornost; sestavljajo ga osebno avtorjevo doživ-

ljanje in doživetja, izmenjujejo se stvarni podatki, pretekli zgodovinski in sedanji. Ti zapisi so za nas toliko dragocenejši, ker je v njih avtor opazoval dogajanja z očmi našega človeka. Dragoceni so tudi v tem, ker se začuti zgodovinsko ozadje časa, v katerem so nastajale danes znane države, ki so se bojevale vsaka za svoje mesto na svetu.

Knjiga Biti ali ne biti govori o nepremišljenem poseganju ljudi v naravo in je prva s tega področja, saj posega v družbene in ekološke probleme, njena avtorica pa skuša zajeti različne vidike obravnavane problematike. Mira Ružić je zbrala in uredila poročila več raziskovalcev, ki so pisali o škodljivem odnosu ljudi do okolja, zbrane ugotovitve pa je tudi komentirala, zato da bi opozorila ljudi na njihovo ravnanje in razširila njihovo znanje; le-to naj bi pripomoglo, da bi dosegli večjo skladnost v odnosu do narave. Knjiga prikazuje zelo polemične strani snovi — katera je prava, se bo odločil bralec sam, pokazalo pa jo bo tudi praktično delo.

Roman Igmanci je monumentalno delo, ki prikazuje usodno dogajanje na začetku leta 1942, zapisal pa ga je Živojin Gavrilović — tudi sam udeleženec legendarnega igmanskega marša, ki je prejel za napisano delo nagrado zveznega odbora NOV Jugoslavije »Četrti julij«. Roman je tematsko dvodelen: prvi del pripoveduje o članih partizanske brigade, ki so se v hudi zimi reševali čez goro Igman, drugi del pa pripoveduje o članih te brigade v fočanski bolnišnici, kjer se razkriva ozadje spopada med sovražnimi smermi, med ustaši in četniki in njihovo sodelovanje z okupatorjem, spopad, ki dobiva svetovne razsežnosti, in se razširja v spopad ideologij zahoda in vzhoda, ki sta se že od nekdaj kresali na bosenskih tleh.

Alexander Cordell s svojim romanesknim proznim delom Mortymerjevi posega v rudarsko naselje in tovarniška mesta industrijskega Walesa, in nam slika razmere, kakršne so vladale tod ob koncu prejšnjega stoletja. Delavstvo, ki ga najbolj prizadevajo izkoriščanje, gospodarska kriza in lakota, pa je revolucionarno, in je kljub vsej revščini ohranilo svojo radoživost in vedrino.

V. K.

Kosovelova podoba

Nova knjižica iz zbirke OBRAZI založbe MLADINSKA KNJIGA predstavlja Srečka Kosovela, zamišljena pa je v treh tematskih sklopih: v središču prvega je prikaz intenzivnega življenja, dejavnosti in delovanja mladega poeta, v katerem skuša avtor Aleš Berger s premišljeno zastavljenim pisanjem podati strnjen pregled pesnikovega dela in življenja. Besedilo skladno spremljajo foto-dokumentacijski posnetki Marjana Pala, sestavljeni iz Kosovelovih fotografij, portretnih posnetkov njegove družine, okolja, v katerem je živel in deloval, in iz preslikanih naslovnih revij, v katerih

vanja ljudi, ki so živeli z njim ali v njegovem času. Glede na snov je Aleš Berger ta drugi tematski sklop naslovil OBRAZ. Tudi ta del pisanja je zanimivo dopolnjen s slikovnim gradivom, ki zajema poleg krajinskih fotografij Krasa predvsem slike ljudi, ki so bili s Kosovelom kakorkoli povezani v kulturnem delovanju; takšne so fotografije münchen-ske umetniške družine, podobe Cirila Debeveca, Vladimira Martelanca, Ivana Grahorja, Vinka Košaka in Fanice Obidove. Verjetno je ta del najzanimivejši, saj najizraziteje predstavlja Kosovelovo podobo, njegov odnos do sveta, družbe, življenja in dela,

izmed štirih knjig Kosovelovega Zbranega dela. Zaradi dolgotrajnega izhajanja Kosovelovega pesniškega dela je razumljivo, da je slovenska literarna zgodovina izoblikovala kolikor toliko sklenjen in celosten pogled nanj šele ob koncu šestdesetih let, da pa zaradi dolgotrajne nedosegljivosti večine njegovih esejev, pisem in dnevnikov še ni zajela vseh razsežnosti njegovega ustvarjanja. Zanimivi za primerjanje so v tem delu tudi poskusi različnih idejno-vsebinskih, motivnih in slogovnih označitev Kosovelove poezije, kot so jih izoblikovali pomembni slovenski literarni teoretiki in zgodovinarji. Kljub vsej različnosti definicij pa se lahko v tem sklepnem delu tretjega, zadnjega razdelka strinjamo z

Bergerjevo označitvijo Kosovelove poezije, ki ji je skušal poskati neko skupno bistvo: »Če zbrano preberemo Kosovelovo poezijo v celoti in za trenutek pozabimo na vse življenjepisne druge podatke v zvezi z njo, nam razkrije, da so njene središčne teme še danes veljavne, vznemirjujoče in zavezujoče, s silovito močjo zastavljajo bistvena vprašanja o človekovem življenju. Največji del Kosovelove poezije lahko vsakič zno spet doživimo in ne le preberemo, ko pa ob njem začutimo meljno slehernikovo razklano med življenje in smrt, skladnost in kaotičnost, posamičnost in občestvo.«

VLASTA KUNEJ

Od ponatisa do znanstvene študije

Dvoje novosti pri Slovenski matici prinaša ponatis Kocbekove Listine in študijo Alenke Goljevšček Mit in slovenska ljudska pesem. Listina Edvarda Kocbeka spada med memoarsko literaturo, ki temelji na dnevnem zapisovanju. To pove, da nam avtor na podlagi dnevnih zapisov podaja neposredna doživetja, razmišljanja. Kot vemo, je Listina drugi del Kocbekovega partizanskega dnevnika, ki ga je napisal pošteno do sebe in do sveta, tako kot je zanj značilno in kot je nazorsko odkrito zmogel prikazati svojo osebnost in osebe, zgodovinska dogajanja in izostrena temeljna vprašanja Osvobodilne fronte in narodnoosvobodilnega boja. Pisatelju je bil dnevnik v vseh obdobjih življenja notranja potreba; vanj je zapisoval vtise ob razpoznavanju sveta, o svojem iskanju bistva, rabil mu je za odprto do sveta, ob vsem tem pa je ostal kritičen. Pisec sledi trem komponentam: zunanji, zgodovinski kronologiji, analizi svojih premišljanj, pisem in člankov in nazadnje izrazito osebnim razpoloženjem, liričnim in esejističnim zarisom. Čeprav so nekateri naklonjeni Kocbekovim spominom, drugi pa ne, ni mogoče prezereti Kocbekove privrženosti narodnoosvobodilnemu boju, njegovemu velikemu upanju in tudi neverjetni moči, ki jo je izžareval v težkem vojnem času iz sedanjosti za prihodnost kot pričakovanje velikih idej in uresničevanje. Osebnost doživlja je pisatelju vedno izhodiščnega pomena za aktivizacijo osebnosti. Lahko tudi rečemo, da je Kocbek eden tistih, ki so odprli pot memoarski literaturi, njegov jezik in slog sta na visoki ravni, čeprav želi ostati neposreden in mu je vsaka izumetničenost tuja. Knjigo je z okusom opremil Julijan Miklavčič, Jakob Emeršič pa je poskrbel za bibliografijo.

V zbirki Razprave in eseji, je izšla študija Alenke Goljevšček Mit in slovenska ljudska pesem. Ker izhajajo pri Slovenski matici Slovenske ljudske pesmi, te pa smo tako zelo pogrešali, da je izšel ponatis Streklejnih štirih knjig, je razumljivo, da smo dobili študijsko knjigo, ki se poglablja vsaj v del zajetne problematike, v obsežno in raznorodno, vsebinsko in idejno in

formalno plat ljudskega pesništva. Avtorica je vzela za izhodišče prijem, ki temelji na treh smereh: da je ljudska pesništvo »proizvod« arhaične družbe, kateri so hkrati nastajali miti, ona je treba obravnavati ljudsko pesem interdisciplinarno in moramo v današnjem času pe navadi upoštevati tudi estetsko kategorijo. Tako torej ni naključje, da si je avtorica zastavila mislsko razmerje v ljudski pesmi kot eno vidnih in nujno navzočih sestavin, ki je bilo doslej intelektualno in disciplinarno kaj malo obravnavano. Pomembno je tudi spoznanje, da pri ljudski pesmi ni mogoče odločujoči viri, pač pa vloga prevzemanja, izbira in transformacija. Razumljivo je torej, da ne gojimo iluzije o predstojenosti, ki naj bi bila temelj za ves razvoj ljudske pesmi.

Goljevščkova po obranavi splošnih zakonitosti arhaičnega družbe spregovori o zgodovinski konkretnosti, začrti nekatere bistvene poteze grškega polisa, krščanstva ter Slovanov in Slovencev v srednjem veku. Vse to ji je rabilo za pripravo, da se jebi živji povezanosti z zgodovino in niti svojevtrstno začrtane poti raziskavo slovenske ljudske pesmi. Pri tem ne smemo pozabiti, da se je omejila na miselnih navezovanje ljudske pesmi in je ta trenutek ne zanima tistih, kar poteka mimo arhaične mislske zavezanosti. Tu bi lahko dali še kak drug vidik, še drugačno tolmačenje. Ostala je zveza sta načela, da je mitske prvij mogoče razumeti le skozi življenjsko prakso, ne pa ločeno nje. Ko se nazadnje loti estetske strani slovenske ljudske pesni, da razločno vedeti, kako je estetska bolj današnja kategorija. Nese izvoru in funkciji ljudsko pesništvo obravnavanega tipa ne soljen docela v območje umetnosti. Verjetno gre pri nadrobnejši razglabljanju le za to, kaj je pje venstveno po izvoru in nameni in kaj drugotno. Avtorica ustavlja paradoks: oznaka ustvarjalne književnosti nastane, ko pesem bere in ne tedaj, ko poje. Študija A. Goljevščkove ustvarjalno sveže delo, ki odpr nove poglede na del ljudske poezije. Za zelo lepo opremo poskrbel Julijan Miklavčič.

I. G.

AFORIZMI

Nekateri preživljajo počitnice v vilah s pogledom na morje, drugi na morju s pogledom na vile.

Poznam kameleona, ki se mu prilagaja okolje.

Bistri lovijo v kalnem.

V svobodni deželi so zapori vsakomur odprti.

Lahko je umreti za ideal. Živi zanj, če moreš!

Nenad Crnčević

Kosovelov portret je delo Avgusta Černigoja

je sodeloval, na slikovno gradivo pa se smiselno-motivno veže izbrana verzifikacija. V prvem delu knjižice je torej pod naslovom ŽIVLJENJE pregledana Kosovelova pot, kakršno je bilo mogoče rekonstruirati s stvarnimi podatki, dopolnjenimi z nekaterimi pesnikovimi objavljanimi izjavami.

Naslednje poglavje opisuje pesnikovo duhovno in fizično podobo; o prvi pričajo njegovi dnevniški zapiski in korespondenca, drugo ohranja nekaj fotografij in skupaj z nekaterimi značajskimi potezami — pripovedo-

do sodobnih književnih tokov in njegova svetovnonazorska vprašanja, potrjena v pisemskih izjavah svojim prijateljem.

Če se ozremo še po tretjem, zadnjem razdelku knjižice, naslovljenim POEZIJA, je osnovna tema, ki je tu obravnavana, že nakazana: v njej je zajeta usoda Kosovelove poezije: Kosovel namreč ni doživel objave samostojne pesniške zbirke, tako da njegovega razmeroma obsežnega dela v rokopisih niso v celoti poznali niti najbližji prijatelji. To odkrivanje je trajalo vse do leta 1977, ko je izšla še zadnja

Enakovredna sopotnica likovne ustvarjalnosti

Razstava fotografij Joca Žnidaršiča, ki ga vsi poznamo iz naših revij in časopisov, gotovo pomeni dostojno predstavitev ene izmed vodilnih osebnosti naše angažirane fotografije zadnjih petnajst let. Razstava nas seznani z bogato osebnostjo fotoreporterja, ki je sooblikoval nov fotografski govor in s prefinjeno občutljivostjo predstavil resničnost dni, ki jih živimo. Fotografije z zelo različno motiviko, ki jih spoznamo tudi brez podpisa, nas z neslutnim sporočilom pritegnejo in prisilijo k opredelitvi in razmišljanju o odnosu do človeka in sveta okrog nas, takšnega, kakršen je. Čeprav različne, povezane v prizore iz različnih krajev sveta, imajo vse skupno potezo: njegovo novinarsko dožemanje stvarnosti.

Njegovo fotografsko sporočilo, ki je močnejše od vseh besedil, je ustavilo čas in osvetlilo zdajšnji trenutek. Ti slikovni dokumenti, so veliko prispevali, da je postala fotografija enakovredna sopotnica likovne ustvarjalnosti. Poleg likovne dograjenosti jo odlikujeta preprostost in kritičnost. Razstavo z naslovom Foto Joco Žnidaršič sta pripravila Cankarjev dom in Delavska enotnost, ki je ob tej priložnosti založila in izdala avtorjevo fotomonografijo in tako, ob 40-letnici, sklenila svojo zbirko treh monografij angažirane fotografije. Naj povemo, da je izbor fotografij Joca Žnidaršiča za monografijo le majhen del iz bogatega opusa njegovih del. Ob tem izboru je avtor kritično pripomnil: »Pravzaprav se niti nisem zavedal, da je v moji fotografiji tako malo veselja.«

ustavilo čas in osvetlilo zdajšnji trenutek.

Ti slikovni dokumenti, so veliko prispevali, da je postala fotografija enakovredna sopotnica likovne ustvarjalnosti. Poleg likovne dograjenosti jo odlikujeta preprostost in kritičnost.

Razstavo z naslovom Foto Joco Žnidaršič sta pripravila Cankarjev dom in Delavska enotnost, ki je ob tej priložnosti založila in izdala avtorjevo fotomonografijo in tako, ob 40-letnici, sklenila svojo zbirko treh monografij angažirane fotografije. Naj povemo, da je izbor fotografij Joca Žnidaršiča za monografijo le majhen del iz bogatega opusa njegovih del. Ob tem izboru je avtor kritično pripomnil: »Pravzaprav se niti nisem zavedal, da je v moji fotografiji tako malo veselja.«

TEA DOMINKO

Foto: Joco Žnidaršič

Dan, ko praznuje naša beseda

8. februar

Spoštovani bralci, oglašamo se s prizorišča slavlja, ki je danes, ta dan pripravljeno v počastitev naše besede, naše poezije, našega duha. Tu so v velikem, prazničnem krogu zbrani vsi njeni častilci. Drug za drugim izrekajo svoje zdravice v imenu svojih dni in svojih rodov pa tudi v svojem imenu: France Prešeren, Simon Jenko, Simon Gregorčič, Oton Župančič, Ivan Cankar, Ivan Prijatelj, Srečko Kosovel, Prežihov Voranc, Miran Jarc, France Bevk, Alojz Gradnik, Karel Destovnik-Kajuh, Boris Kidrič, Ferdo Kozak, Edvard Kocbek, Ciril Kosmač, Dane Zajc, Josip Vidmar, Ivan Potrč in Ervin Fritz.

V sovražnike'z oblakov rodil naš ga treščil grm! prost, ko je bil čakov, naprej naj bo Slovencev dom; naj zdrobijo njih rok si spone, ki se teže!

Ko jaz v gomili črni bom počival in zelen mah poraste nad menoj, velikih časov srečo bo užival, imel bo jasne dneve narod moj. Takrat v svetlo zopet ti opravi pozdravljala boš pomladanji svet, takrat moj narod, gora, mi pozdravi, nov rod ponosnih sinov in deklet!

Na bregu stojim in v morje strmim: pod mano srčito valovje rolni ob tamnito bregovje; do neba praši se megleni dim, v obraz mi brizgajo pene od skalne stene; a stena skalna ostane stalna in jaz se na robu ne ganem, viharju kljubujem, ostanem!

Beseda je izšla, izšla med nami res! Slovenska misel, vzpluj, vrzi se do nebes! Razpni se! Po razponu tvojih kril bo meril narod čilost svojih sil, morda — treh najmlajši brat pojde za vse usod iskati. Več ne zaidi! Sedaj in vekomaj, beseda, v molka noč zabresti nam ne daj! Zanos nam in obup, radost in bol obseva z žarki svojih avreol, da vsak sen bo v tebi zlat, vsak duh bo nosil tvoj pečat!

Slovenskemu jeziku je bila pisana sodba, in glasila se je na smrt. Ko bi bili v tej veliki borbi, ki je divjala čez svet, zmagali naši vnanji naprotniki s svojimi zavezniki, odpadniki našega lastnega rodu, bi bilo slovenskega jezika od danes do jutri konec za vse večne čase. V slovenščini je shranjena vsa skrb in gorečnost naših reformatorjev, v strah Prešernov, vsa škravost mladega Levstika in grčavost njegovih poznejših let, eleganca Stritarjeva, otožnost Gregorčičeva, porbenost in tišina Cankarjeva, jecljanja Aleksandrova, melodioznost Kettejeva. Strune vseh teh morajo brniti v tebi, ako hočeš slovenski besedi dati vso polnost in sočnost pravega občutja.

Tebe, romar, ne sme biti sram! Tebi, romar, je ukazano od nebes, da padeš, kar drugim ni dano gledati, da poveš, kar drugim ni dano povedati. Nimaš pravice, da bi zaklepal tudi, tudi tistih ne, ki jih sam le s trepetajočo roko odpreš. Če te vabi luč iz brezdanje globočine, se moraš pustiti vanjo brez obotavljanja in brez bojazni, da prineseš ljudem to svetlobo. Mnogokdaj ti je beseda okorna in težka, skriva se, boji se, kakor mladi otrok tuje družbe; mnogokrat okreneš glavo v stran, povesiš oči, teker tudi tebe, najbolj se tebe, naglas govorečega, je sram ljubezni. Ali ti saka beseda, iz sramu zatajena, bi te vekomaj žgala na srcu; in ti, o romar, poznaš to bolečino! Spomni se na svojo mater, nanjo, ki je v tvojih rokah! Povej, kaj bi ne šel po golih kolenih, odkopal grob z rokami, da bi ji rekel, kar ji nisi hotel reči, dokler te je slišala? Eno samo besedo, morda, le eno, iz nečimrnega sramu, iz srčne skoposti zatajeno? Še na druge se spomni, na mnogoštevilne, ki te ne slišijo več in te nikoli ne bodo slišali, ki so željni čakali na tvojo besedo, pa jim je nisi dal! Ne molči, da ne boš tožil gluhim grobovom, klical iz dna, ko bo veter raztrgal tvoje besede, v gozd in polje! ... Kako je nenadoma tako težka in omoja beseda, tako polna solz, kako se bolesto trga iz prestrašenega srca! ...

Slovenski pesnik in slovenski pisatelj sta bila veliki večini svojega naroda napol ali docela tuja. Zdaj je drugače! Slovensko ljudstvo kupuje knjige, tudi če za drag denar. Prej so pisatelji ponižno iskali založnikov, zdaj založniki vljudno iščejo pisatelje. Slovenska knjiga je prišla med slovensko ljudstvo, ni se bahavo ponižala k njemu, temveč ljudstvo se je povzdignilo k nji. Nič več ni potreba, da bi pisatelju dobrohotno svetovali, naj se ponikne, naj piše za tako imenovani »preprosti narod«. Ega bajeslovnega »preprostega naroda« namreč ni več! Preveč je prenesel, preveč je pretrpel, preveč izkusil naš ubogi narod, da bi mu bilo treba zviška dol deliti še prav posebnih nauk! Najboljši učitelj je trplost, najboljša učiteljica je bolelost. Narod je v svoji nesreči zavedel se najvišjega, kar ima, svojega največjega bogastva, svoje kulture. Ta zaveza bo rešila iz vseh težav in bridkosti, iz vseh zmot in zablod. Kdor se sebi samemu zvesti, temu je zvest tudi bog — in življenje mu je dano! Dano je življenje našemu narodu-proletarcu, nihče več mu ga ne more vzeti! Saj si je s svojim delom, s svojim umom in srcem zaslužil sončno življenje, ta narod kmetov in delavcev, ta narod sužnjev, ki ne mara več biti narod sužnjev!

Sveto spoštovanje je imel do jezika Cankar, senzacije je doživljal v njem v zvezi z muziko, logiko in obraznostjo, ki jo je v jezik položilo stoletno delo naših pradedov. Sploh je imel jezik za največji čudež človeštva, naš jezik za največji umotvor našega rodu, v katerem je zapisano delo pokolenj, ki se o njem ne govori v nobenem drugem dokumentu. Zavedal se je, da, kadar izpregovori slovensko besedo, govore z njim naše preteklosti najboljše duhovi, višnivši jeziku pečat svojega uma. Vse znamenitejši mu je bil jezik nego ton, črta ali barva. Po pravici: ker jezik misli in poje, predstavlja in govori. Cankar je v jeziku doživljal. Zato so njegovi izrazi meso in kri, ne pa zasilni signali za misli, ki bi se dale povedati tudi kako drugače. Kakor glasbenih tudi Cankarjevih umetnin ne moreš povedati z drugimi besedami, ker so doživljene samo v teh in v nobenih drugih, ker nismo samo logični, ampak naravnost biološki stvori, »živa bitja s telesnim obrazom in vročo krvjo«, ki jih umorisi, ako jim poižkusiš dati drugo obliko.

Med ljudstvom in inteligenco ne sme biti prepada, temveč mora peljati most z ene strani na drugo. Jaz držim ta most, kolikor morem, in mislim, da ga nikakor ne smemo podreti. Največja umetnost je pisati za ljudstvo in inteligenco hkrati. Sto doktorjem govoriti ni težko; sto kmetom lepo govoriti je višek umetnosti. Knjige, ki jih uživa ljudstvo in inteligence z enakim veseljem, so najboljše, kar jih je kdaj človek napisal.

Ljubim jih, te preproste besede naših kraških kmetov, ljubim jih, o, bolj jih ljubim od vas meščanskih poetov. Kakor da vidim krajino jasno nad tiho zeleno dolino, kakor da vidim skale in bore, ki stražijo to dolino. Ljubim jih, njih ostro tišino; kakor raskava roka vabijo zopet in zopet me tja izgubljenega otroka...

Pred nami je ležalo širo Gosposvetsko polje v tistem, nepremičnem zimskem spanju. Pokrival ga je čez kolena visok sneg. Iz te bele prostranosti so se dvigali gozdnati holmi s svojimi črnimi sencami, ki so si čez belo polje podajale svoje skrivnostne roke. Drugič v svojem življenju sem stal na Gosposvetskem polju. Kakor nekdan pred dvajsetimi leti, sem tudi zdaj prišel sem zbit, neboljen, osleparjen za najplemenitejšo občutke človeške dostojnosti. Podoba tega kraja me je zbolela pri srcu. Zakaj neki me ta lepa dežela preganja, ko ji vendar nič slabega ne želim, ko nočem nič drugega, kakor biti njen vredni sin? In kakor sem se ob prvem svidenju tega kraja nasrkal novih moči in sem ga zapustil z novim pogumom za poznejše življenje, tako je ob pogledu na to presvetlo krasoto tudi zdaj začel rasti moj odpor. Mraz me je kmalu nehal tresti in žilava, topla moč se je polastila mojih prezebljenih udov. »Ne boste nas, nikoli nas ne boste...«

Tudi mi plačujemo davek tej dobi: v bankah zmrzujejo naše vloge, tarejo nas kreditne nadloge, za nekdanji red trepetamo v tesnobi. Premišljam, kam bi dobičke skrili, saj drug drugemu zaupati ne smemo. V večnem strahu pred borznimi poročili kaj bo z nami jutri — ne vemo... V gledališčih ne najdem več pozabljenja, naša filozofija je le še igra besed, v kaj naj še verujemo, ko zdaj življenje sproti podira naš miselni red. Ali smo res samo še splašena čreda, ki se novih pastirjev boji? Kdo se bodočnosti do dna zaveda in vendar od groze ne oledeni?

Vse te dni, ko je bil jezik preganjan, izrinjen iz cerkve in je smel ostati le še v družinah, mu je posebno prišel k srcu. Trudil se je, da bi mu pel in bi dal ljudem živo občutiti njegovo lepoto. Kakor da bi jih s tem opozarjal: Glejte, kaj boste izgubili! Čujte, kako lepo zveni, kako poje od srca do srca, kako odmeva od duše do duše! Varujte to dediščino! Ne dajte si je vzeti! Zdaj mu jezik ni bil le sredstvo, da z njim oznanja Kristusov nauk, bil mu je pesem, katere melodijo uživa s polnim srcem ne glede na vsebino. Bilo mu je, kakor da plava na perutih svojih besed, zanašalo ga je kot list v vetru. Le kdaj pa kdaj se je za hip zmedel, pogledal po obrazih, zopet mu je dalo moči, dvignil je glas. »Dragi duhovljani! Morda vam danes zadnjič govorim s tega mesta. Morda, pravim. V tem hramu bo morda za dolgo utihnila molitev v vašem jeziku. Jezus je bil zapodil kupce iz templja, a danes so kupci zapodili Jezusa. Težko mi je to povedati, srce se mi krči, a zamolčati vam ne smem več. Toda prosim vas, le eno vas prosim, rotim vas, oklepajte se svojega jezika s prav tako ljubeznijo kot svoje zemlje! Ne dajte si ga vzeti, ne pretrgajte vezi z bogom! Čuvajte ga v svojih domovih kot lučko, da ne ugasne! Pride dan, ko ga bo usoda zopet poveljala. Pride, zakaj bog je pravičen, le v njega lahko zaupamo. Tisti, ki so bili ponižani, bodo povišani... Toda božje pravice in dobrote bodo deležni le tisti, ki so si znali ohraniti, kar so prejeli iz božjih rok. Ostali pa bodo zaznamovani kot hudodelci, vzeti jim bo dušni mir in zemski blagor, preklinjali jih bodo otroci in vnukovi vnuki, amen!« Pokleknil je, cerkev je zašumela...

Še naša tu glasi se govornica, še svojemu so rodu srca verna, še čitajo tu pesmi se Prešerna, še nada je v bolesti pomočnica. Še so ponosna mračnorošna lica in še je žalost v srcu neizmerna, ko kraj Podgore, Pevme in kraj Mirna se v nočni luči zablešči Gorica. Bo še živela naša tu beseda? Bo še med brati sladkoma vez? Ne bo nikoli bratu brat krvnik? Srce vprašuje, trepeta in gleda na tri strani; tam že odprti je jez: Koprivno, Rutarji in tam Ločnik.

Naša pesem ni le moja pesem, to je krik vseh nas! Moja pesem ni le moja pesem, to je boj vseh nas!

Slovenski narod so zapisali smrti. Toda prav tedaj, ko bi moral po volji okupatorjev zginiti s površja slovenske zemlje, prav tedaj je slovenski narod razkril vse svoje zdravje in vso svojo nezlomljivo življenjsko silo. Zgodilo se je, česar slovenska zgodovina že desetletja in stoletja ni več poznala. Tradicionalno slovensko hlapčevstvo se je začelo umikati in se je poraženo umaknilo načelnemu slovenskemu odporu. Slovenske množice so se združile v enotnem vsenarodnem osvobodilnem gibanju.

Mogoče se Slovenci še nikoli nismo s tako jasnim spoznanjem oklenili svojih največjih moči. Morda smo le instinktivno, vsekakor pa dokončno došli v njihovih izpovedih edini vir in hkrati edino mogočo smer svojega narodnega in človeškega življenja. To pa v prvi vrsti zaradi bistvenih lastnosti, ki odlikujejo slehernega našega velikega tvorca. In te so: živa, srčna ljubezen do domače zemlje, ljubezen do ljudstva in ljubezen do vsega človeštva. V smislu teh lastnosti so bili ti naši velikani v pravem pomenu besede napredni in je bilo logično, da so v trenutku, ko je šlo za življenje ali smrt, usmerili zdrave sile naroda na pot resničnega napredka.

Zemlja, iz tebe se dotikam vsega, zemlja, vate se vračam, moje meso diši po sveti daritvi in smrtni žalosti, dolgo bom gledal navzgor, ponoči in podnevi. Zemlja, naš grob, kako si lep, zemlja, sladko temno zrno med zrni, od tvoje globine sem zmeden, piči čivkajo nad menoj, pepel nočnih ognjev se igra v soncu.

Tisti pomladni dan je bil lep, svetel in zvoneč, kakor iz čistega srebra ulit.

Res je, da so se mrki oblaki grenkih doživetij večkrat pripodili na jasno nebo mojega spomina, res je, da so stare in nove bolečine dokaj pogosto zamolklo butale ob steno mojega srca, res je, da so se včasih vzdignili vrtinci nekdanjih viharov mladostnih čustev, res je, da so se na dnu hladnega tolmuna življenjskega spoznanja vzdihovaje obračali težki kamni potopljenih hrepenenj — toda vse to ni zasenčilo, ni pomendralo, ni izpodkopalo in ni raztrgalo široke in globoke njive mojega mira. O ne! Vse, kar še neukročene in nezadoščene divja po mojih notranjih temah, ni moglo odplaviti te dragocene, rodovitne zemlje, ki jo je vame naplavila, plast za plastjo, petintrideset let dolga, največkrat kalna in razburkana reka bridkih preizkušenj. Tisti pomladni dan je bil torej resnično lep, svetel in zvoneč, kakor iz čistega srebra ulit.

Dolgo nosiš ogenj v svojih ustih. Dolgo ga skrivaš. Za koščenim plotom zob. Med belim risom ustnic ga stiskaš. Veš, da ne sme nobeden zavohati dima iz tvojih ust. Spominjaš se, da vrane ubijejo belo vrano. Zato zakleneš svoja usta. In skriješ ključ. Ampak nekoč začutiš v ustih besedo. Votlina glave ti odmeva od nje. Takrat začneš iskati ključ svojih ust. Dolgo ga iščeš. Ko ga najdeš, odkleneš lišaj svojih ustnic. Odkleneš rjo svojih zob. Potem iščeš jezik. Ampak jezika ni. Potem hočeš izreči besedo. Ampak tvoja usta so polna pepela. In namesto besede se skotali kepa pepela med saje v tvoje grlo. Zato odvržeš zarjaveli ključ. Potem si napraviš nov jezik iz zemlje. Jezik, ki govori besede iz prsti.

Pogosto sem premišljal o človeku bodočnosti, o človeku tistih časov, ko bo na svetu zavladal red, h kateremu danes zavedno ali nezavedno že stremi vse zdravo človeštvo. Ko bo ta red utrjen in izveden do kraja, kakšen vpliv bo imela nova družba na človekovo duševnost? Zmeraj se mi je zdelo, da bodo spremembe v človeški notranjosti velike. Ljudje bodo mnogo bolj lahki, svobodni, kakor so danes; nujno je, da bodo morali biti taki, in prepričan sem, da se bodo s priznanjem in ganotjem spominjali vrednih izločencev v literaturi, o katerih razmišljam; čutili bodo sorodstvo z njenimi potepuhi in z njenim človekom, ki je videl smrt. In zavedali se bodo, da je literatura po svoji poti, brez programa, samo s čutom srca in iz skrbi njenih tvorcev za človekovo podobo pripravljala bodro življenje, ki ga bodo sami živeli.

Kjer so človeški in človečanski odnosi, kjer je kultura, tam je tudi takšen odnos tako do domačega kakor tudi do vsakega drugega jezikovnega izražanja. Vsaka jezikovna kultura je neprecenljivo ljudsko bogastvo. Vsako ljudstvo je znalo in zna svoje tegobe in radosti po svoje izražati, mi pa smo toliko bogatejši, kadar znamo drugemu jezikovnemu izražanju prisluhniti. Cenimo svoj ustvarjalni jezik, da bomo ostali bogati, kakor je prav, ko cenimo vse druge naše jezike, da bomo še bogatejši.

Lepo je živeti brezskrbno in veselo, če znaš. Lepo je, če ti dolgo služi tvoja življenjska laž. Lepo je reči: sem, zares sem, če zares si. Lepo je, če se ti dolgo nič hudega ne zgodi. Lepo se je veseliti svetlega in prijaznega dne. Lepo je iti s koncem jezika čez zdrave zobe. Lepo je navijati v klobčič svojo življenjsko nit in oditi s sveta star in dni svojih sit.

Poprosimo zdaj še slavljeno, slovensko besedo, da odgovori na zdravice!

Bodi, če mora biti! Navada velja, da mi, leto za letom, namenjate dan, ki naj velja za praznik slovenske besede, za praznik najzlahnejše izmed vseh naših Zdravljic. V obojnem imenu zahvaljeni za časti, ki mi jih izkazuje, te, za vzvišene misli, ki so mi namenjene, za lepe želje, za zaobljube, za darove, položene k mojim nogam.

Toda, ne štejte mi v hudo, če slavju, ki mi ga izkazuje, ne pripisem absolutne veljave. Ne mislite, da želim biti ošabna in mi ni mar veselega vrveža, kot me obdaja ta dan, ko se vsi, kar vas je v mojem gaju, meni na čast žaljate z belimi krizantemami in rdečimi nageljni in potonikami in spominčicami, nekateri med vami — po zaslužnju — celo z lovorovimi vencami in siceršnjimi znamenji srečne samozvesti. Pravim: bodi, če že mora biti! Priznam pa, da bi mi bilo veliko ljubše in v večje veselje, ko bi slavje, ki mi ga tako radodarno namenjate, ne bilo sežeto v en sam dan, temveč enakovredno porazdeljeno na vse dneve, kar nam jih je preživljati pod soncem. Sodim, da bi se nam pravzaprav ne bilo treba zbirati v praznično okrašenih dvoranah, pod razžarjenimi žarometi posebnih priložnosti, med girlandami in ob zvokih slavnostnih koračnic. Ljubše bi mi bilo, ko bi mi vsakdo izmed vas svojo pripadnost in svojo ljubezen izkazoval potihoma, s kapljami svoje srčne krvi, brez slovesnih nagonov, brez penečega se vina — ob vsakodnevem delu za svojo in skupno slovensko stvar, opiraje se na trdno resnico svojega življenja.

Vem, mnogi med vami tako že ravnaajo — in tega ne obešajo na veliki zvon. Tega sem, po pravici povedano, tudi najbolj iskreno vesela. Kajti prav ta zavest mi je v največjo oporo. Ne potrebujem fanfar in ne zaobljub o zvestobi in vdanosti. Prisrce, izrečene na praznični dan, kakršen je ta, po moji presoji ne štejejo kaj prida. Zares in scela velja samo tisto, kar mi izkazuje sproti, brez posebnih priprav na visokozveneče na-

govore, na slehernem koraku svoje življenjske poti.

Dejali boste: kako čudna, kako nehvaležna slavljenska, ta naša beseda. Izkazujemo ji vso pozornost, a se zmrduje in nas kara. Le kaj ima za bregom? Verjemite mi, za bregom nimam ničesar. Vse v meni je naravno in zdravo, moja preteklost in moja sedanjost. Zato vam lahko govorim odkrito in do kraja iskreno. Z neprikritim ponosom se oziram na dediščino, ki je za menoj — na vsa težka, preizkušnja polna, a vselej, vsem krčem navkljub, zmagovita in srečna desetletja, na tisočere boje, ki jih je bilo treba bojevati in jih izbojevati, na vseh stotero in stotero zvrhah in rdečimi, poimenovanih po meni, slovenski, naši besedi. Ničesar ne obžalujem, ničesar se ne sramujem in tudi za sedanjost in prihodnost me ni strah. Nobene bojazni ni, da bi usihala in usahnila, se skalila, prenehala biti, kar sem. Nemarnost, s kakršno na svojih vsakdanjih poteh mnogi ravnaš z menoj, me sicer žali in jezi, zares prizadeti in vznemiriti me ne more. Kajti vem, da je vas, ki ste mi zvesti in me slavite, pa čeprav na praznični dan bolj kot sicer, večina. Po številu morda niti ne, po veljavi in moči, ki jo izkazuje vaša zvestoba, pa. Trdno verujem, da mi — z vašo pomočjo, ob vaši zvestobi — nihče ni in nikoli ne spodre globoke vsajenih korenin. Ni ga viharja, ki bi to zmogel.

Hvala vam za zvestobo in za oporo. Hvala za vse, kar ste voljni storiti zame in s tem tudi zase, kajti naše usode so tesno in neločljivo povezane. Zavedate se, da sem vaše največje bogastvo in vaš smisel bivanja. Samo tako, z roko v roki, na slehernem koraku, ob sleherni uri bomo zmogli premagati preskušnje, ki pod Damoklejevim mečem zgodovine neprenehoma prežijo na slovensko majhnost, vsem dokazom o naši žilavosti in našem preživetju navkljub tudi še danes.

Bodi to vse — za današnjo priložnost in za te naše, kljub vsemu, dragocene dni.

VIKTOR KONJAR

doma
drugod

Reforma in učiteljeva osebnost

Veliko je bilo že govora o tem, zakaj nove oblike dela in novi pogledi ne morejo prodrati. Tvegano je že začeti s katerokoli pobudo, ki računa na motivacijo šolnikov. Radi pozabimo na preprosto pravilo: najtežje je začeti s tem, kar zahteva napor in delo, kar je najtežje in najbolj zapleteno. Začeti pomeni namreč za posameznika ogromen korak, ki zahteva tudi notranji premik. Predlog za kakršnokoli posodabljanje vsebuje namreč vedno in brezpogojno tudi zahtevo po premikih v osebnosti šolnika in ne samo v njegovem odnosu do poklica.

Ko šolnikom predlagamo drugačen odnos do poklica, nove oblike dela in jih postavljamo pred nove zamisli, probleme in dvome, ne segamo le na intelektualno raven, ampak globlje v osebnost, kar večkrat sproži tudi zapleteno notranjo dinamiko. Dogaja se, da med šolniki, ki se zavzemajo za spremembe, in tistimi, ki jih ne marajo, ni ideoloških razlik. Velikokrat nastajajo kratki stiki, zavrti in skrivljena komunikacija in problematični osebni odnosi na drug način: šolnik, ki v očeh kolegov »forsira« novosti, je za kolege, ki jih novosti ogrožajo, problematičen. Dostikrat se zgodi, da postane šolnik-inovator prava tarča — na njem vsi iščejo osebne pomankljivosti in vzgibe, zaradi katerih »rine« v ospredje.

Nov način dela na šolah prinaša s seboj potrebo po novih človeških odnosih, po odprtosti, zaupanju, izmenjavi mnenj.

Šolnik preživi leta in leta v razredu za zaprtimi vrati — sam. Čeprav je razred poln vedno novih dijakov, je dejstvo, da so dijaki mlajši, manj izkušeni in manj izobraženi kot šolnik. Hočeš nočeš ima ta veliko prednost v osebni moči — za zaprtimi vrati je gospodar svojega obnašanja. Skoraj noben poklic ne pozna take izoliranosti »za zaprtimi vrati«, ki traja iz leta v leto, iz desetletja v desetletje. Šolnik se navadi, da govori sam ali da govori tistim, ki še ne poznajo tega, kar razlaga — torej se odvadi dialoga, v katerem bi mu stali nasproti po letih, znanju in izkušnjah enaki, če že ne za stopnjo zrelejši, bolj izobraženi in večji. Odvadi se biti človek, ki lahko poučuje pred odprtimi vrati ali preprosteje, ki brez težav sprejema v razred nadzorstvo ali goste. Med štirimi stenami posluša šolnik le sebe, sledi toku svojih misli, si kopiči miselne navade in na tem oblikuje svoj poklicni slog. Dijaki navadno ne morejo šolnika dovolj kulturno spodbujati, zato se rado zgodi, da se šolnik prilagodi dijakom. Potrebuje torej nekoga, pred katerim je tudi on »dijak«, torej v obrnjeni vlogi, pa čeprav so to njegovi kolegi, ki se jim odpre za iskreno kritiko. Seveda pa manjka stik tudi z nekom, ki ti lahko intelektualno nekaj nudi, ob katerem čutiš svoje meje, se zaveš, kaj ti manjka, se učiš zdrave poklicne skromnosti, ki edina zagotavlja napredovanje in rodovitno samokritiko. Lahko se je namreč počutiti dober profesor, če se nikoli ne primerjaš navzgor, ampak vedno navzdol. Šolnik potrebuje intelektualno skromnost, ki išče zavzeto možnost za napredovanje in priložnost, da bi se tudi od drugih kaj naučil. Ta intelektualna skromnost se povezuje z osebno skromnostjo, ki ni podcenjevanje samega sebe.

Zaprta v razredu je škodljiva tako za intelektualno skromnost in napredovanje kot za osebno skromnost (in napredovanje). Pomankanje izmenjave in preverjanje lastne poklicne in človeške podobnosti kmalu kaže značilne sadove — najvidnejši med njimi je strah. Strah vseh strahov pa je strah pred primerjavo; izraz tega strahu je šolnikova občutljivost na to, ali velja med kolegi za slabšega ali boljšega, pa tudi na stališča dijakov ali staršev ter kolegov glede njegovih metod, znanja in uspešnosti. Strah pred kritiko pa zavira vsako sproščeno razmišljanje o sebi, uniči zdravo razdaljo do lastnega jaza, če hočete, tudi ves humor. Šolnikova osebnost postaja toga, obrnjena v obrambo in napad, preobčutljiva zaradi ogroženosti in neobčutljiva za pozitivne spodbude okolja. Ti strahovi začnejo zazdavat šolnika v njegovo kraljestvo ali zapor — razred in ga terajo v ranljivost in človeško krhkost. Tej ni izpostavljen samo starejši šolnik (ki sploh ni nujno tradicionalist), v enaki stiski je lahko tudi mlad šolnik in tudi tisti, ki se zavzema za prenovo šole.

Šolnik ima bolj malo virov zadoščenja. Nadrejene navadno zanima le to, da poteka vse brez zapletov, da vlada disciplina, da so ocene v predvidenih okvirih, da ne pade preveč dijakov in še kaj. Resnega stika na poklicni in človeški ravni navadno ni. S kolegi si izmenja kakšen »dober dan«; tudi tu navadno ni prostora za globlji stik, debato, izmenjavo. Nevarno je torej, da šolnik išče zadoščenje le pri dijakih, namesto da bi ga iskal tudi v samem sebi, v svoji vrednosti, v svoji veri vase in — zakaj ne — tudi v občutku svobode, ki mu ga lahko daje odprtost kritiki in kolegom.

Zadoščenje namreč izhaja iz tega, da spoznamo potrebne razsežnosti in meje svojega truda in najdemo način dela, da stvarnosti sicer razumemo in sprejemamo, vendar jo tudi načenjamo in spreminjamo — se torej čutimo dejavne in na poti naprej, ne pa žrtve, ki jih nihče ne ceni, ali pa brodolomci z izgubljenimi iluzijami.

ALENKA REBULA-TUTA
(Pedagoški list, št. 2-3-82, Trst)

Novost: Pedagoški list

Slovenski učitelji na Tržaškem so dobili svoje strokovno glasilo

Pred kratkim nam je vodstvo sindikata slovenskih učiteljev na Tržaškem poslalo prve izvede Pedagoškega lista, ki ga izdaja pedagoški odtok Sindikata slovenske šole v Trstu. Že listanje po tem časopisu nas prijetno preseneti, saj so sestavki pestri in aktualni, njihova vsebina pa kaže veliko zavzetost piscev za sodobna vprašanja vzgoje in izobraževanja. Tudi med zamejskimi prosvetnimi delavci je torej precej ustvarjalnega nemira, ki išče in preskuša nove poti in možnosti v vzgojno-izobraževalnem delu.

Kot je zapisano na začetku prve številke Pedagoškega lista, ki je izšla v maju 1981, se tudi

pred učitelji slovenskih šol v zamejstvu odpirajo venomer nova vprašanja, pedagoška praksa pa čuti potrebo po reformi. Kakšno šolo hočemo, katere vsebine moramo izbrati, katere sposobnosti in darove pri učencih razvijati, kateri naj bodo torej temeljni smotri vzgoje in izobraževanja in kako jih uresničevati v slovenskih šolah — ta vprašanja so v ospredju in naj bi spodbujala slovenske učitelje k pisanju za svoj časopis. Posamezne okrožnice, s katerimi nadrejeni usmerjajo učitelje, grede največkrat mimo njih in jih ne ogrejejo; saj nastajajo predlogi daleč od njih in brez njihovega sodelovanja. Slovenski učitelji v zamejstvu

morajo zato iskati pobude predvsem v sebi in v izkušnjah svojih delovnih tovarišev.

Prva številka Pedagoškega lista je dala poudarek uporabi eksperimentalne metode v pedagoški praksi. Pregledu pomembnejših reformnih odlokov po letu 1962 sledi prikaz dela celodnevne osnovne šole v Pierisu. Kot zgled šole, ki išče nove poti, je opisana tudi osnovna šola v Podčetrtku. Zanimive so izkušnje srednje šole Frana Levstika v Križu, kako vodimo učence pri spoznavanju domačega okolja. Širša pa so razmišljanja Karla Černica o pouku zgodovine na slovenskih višjih srednjih šolah v Italiji, ki jim sledita še dva prispevka iz prakse o pouku zgodovine. Za strokovno pomoč učiteljem je dodan prispevek o organizaciji in poteku raziskave, v katerem se Pavel Štrajn opira na metodologijo raziskovalnega dela in na izkušnje slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu. Dušan Kalc pa svetuje učiteljem, kako naj povezujejo prizadevanja šole ter kulturnih in drugih društev ob skupnih ciljih in nalogah.

Dvojna številka Pedagoškega lista, ki je izšla lani, je namenjena predvsem strokovnemu izpopolnjevanju učiteljev. Le-to, je, kot so zapisali v uvodu, temeljni pogoj vsake reforme. Uvajanje in preizkušanje novih metod, oblik in vsebin ni mogoče brez primerno usposobljenih učiteljev; brez takih učiteljev tudi ne moremo pričakovati ustvarjalnega prilagajanja učnih programov potrebam slovenske šole v Italiji.

Pregled strokovnega izpopolnjevanja učiteljev v Italiji v zadnjih desetletjih je prispeval Riccardo Luccio, predstojnik oddelka za psihologijo pri tržaški univerzi. Strokovno izpopolnjevanje je doseglo v Italiji v 70. letih množičnost, vendar so se v njem vedno bolj pokazali tudi znaki krize. Udeleženci težavje so bili pogosto nezadovoljni, češ da je vsebina strokovnega izpopolnjevanja odmaknjena potrebam pedagoške prakse. Iskati je treba torej nove poti in možnosti.

Kaj je narobe z učiteljevo osebnostjo, da je veliko učiteljev ravnodušnih do novih oblik vzgojno-izobraževalnega dela, se sprašuje v svojem prispevku, ki ga v skrajni obliki objavljamo posebej, Alenka Rebula — Tuta. Njena poglobljena psihološka analiza odkriva zanimive strani učiteljevega doživljanja in ravnanja, kakršne srečamo nemara vsepovsod pri pedagoških delavcih, vendar o njih premalo razmišljamo.

Slovenskim učiteljem na Tržaškem veliko pomenijo vsako seminarji, ki jih organizirajo pomoči slovenskega Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturno sodelovanjem širšega kroga pedagoških in znanstvenih lavcev iz Slovenije. V novejši času je pri organiziranju teh časih zelo dejaven tudi sindikat slovenske šole, ki prireja praznovanja, srečanja s strokovnjaki okrogle mize in druge oblike strokovnega izpopolnjevanja, pri katerih sodelujejo strokovnjaki iz zagrebške, ljubljanske in tržaške univerze, dagoške akademije v Ljubljani, pedagoškega inštituta v Ljubljani in drugih organizacij. Ovega je napisanih nekaj sestavkov.

V zadnjih letih je nastalo na Tržaškem več slovenskih lodevniških osnovnih šol. O kako je delo zasnovano na izmed takih šol, poroča Alenka Ceper-Verč. Svoje izkušnje raziskovanju okolja z učenci prispevala Vera Tuta-B. Nadja Krišćak pa vtise in potke s seminarja za vadiče otroških folklornih skupin, ki ga vodila Iko Otrin in Mirjam Ramovš. Prispevek Lorede Kralj obravnava razvoj telesne vzgoje v šoli in oris njenega danjega stanja, svoje misli sklone z željo, naj bi bili tudi telji telesne vzgoje na slovenskih šolah na Tržaškem deležni strokovnega izpopolnjevanja, ki ga vodili predavatelji iz matičnih domovine, ali pa da bi se lahko vključili v vsakoletne seminare za učitelje, ki jih organizirata kultura za telesno kulturo Ljubljani in Zavod SRS za šport. Njen predlog zasluži podporo!

V lanskem številku Prosvetnega lista je vključen prispevek Ane Kranje o izobraževanju odraslih v Jugoslaviji, med drugim kalnimi vestmi pa je poročala Marka Paulina o srečanju predstavnikov sindikata slovenske šole s predstavniki sindikata učiteljev iz Južne Tirolske Val d'Aosta. Narodnostne manjšine — slovenska, francoska, nemška — čutijo potrebo medsebojnem sodelovanju, skupni naporji uspešni s jimi predlogi za razširitev priložnosti, ki naj bi jih na družbo šolstva večinski narod manjšinam.

Uredništvo Pedagoškega lista zasluži pohvalo za svojo pravednost in vsebinsko usmerjenost lista, ki naj bi tudi v prihodnje pričal o ustvarjalni zavzetosti naših zamejskih delovnih tovarišev.

JOŽE VALENTINČIČ

št. 1 — maj '81

PEDAGOŠKI LIST

Usmerjeno izobraževanje po italijansko

Reforma uvaja enotno srednjo šolo z več usmeritvami

Medtem ko se pri nas nekateri le težko sprijaznijo z reformo srednje šole in bi najraje ohranili dvotirnost dosedanjih gimnazij in strokovnih šol, se v Italiji, ki sodi glede šolstva med razmeroma konservativne dežele, pripravljajo na skorajšnjo uvedbo enotne srednje šole. Nova višja srednja šola, kot imenujejo naše srednje izobraževanje — nižja srednja šola zajema namreč višjo stopnjo osnovne šole — bo postopno odpravila vse dosedanje vrste srednjih šol — liceje, tehnične, poklicne in druge šole.

Primerjava zakona o višji srednji šoli (poslal nam ga je naš tržaški dopisnik Marko Paulin, ki je o tem tudi pisal v naše glasilo) z našim zakonom o usmerjenem izobraževanju odkriva poleg razlik tudi precej sorodnih rešitev.

Tako kot pri nas zakon na samem začetku opredeljuje kot temeljne cilje in naloge srednje šole to, da mora šola pripravljati mlade za delo in za nadaljnje izobraževanje, hkrati pa vsestransko oblikovati mlado osebnost. Za razliko od naše srednje šole bo višja srednja šola v Italiji trajala pet let. Za vpis je potrebna diploma nižje srednje šole. Na koncu srednjega izobraževanja je predviden državni izpit.

Programska sestava nove srednje šole precej spominja na naše srednje usmerjeno izobraževanje. Osrednjo vsebino prvih dveh let sestavljajo skupni splošnoizobraževalni predmeti, obvezni in enotni v vseh usmeritvah. V prvih dveh letnikih sta poleg navedenih lahko v predmetniku posamezne usmeritve samo še dva druga predmeta iz stroke. Izbirni predmeti ne smejo presegati 10-odstotkov skupnega učnega časa. V višjih letnikih se vsebina in obseg splošnoizobraževalnih predmetov že prilagajata posameznim usmeritvam. Teh je po zakonu 17. Nekatere so opredeljene tako kot pri nas (kmetijstvo, gradbeništvo, strojništvo, kemija in ekonomska usmeritev itd.). Nekatere usmeritve se delno razlikujejo po vsebini (npr. pravno-administrativna, humanistične, pedagoške in socialne vede). Kulturno področje se deli na dve usmeritvi (glasbena in likovno-arhitekturna) jezikovno področje pa se deli na klasične in sodobne jezike.

Strokovni del programa vključuje v višjih letnikih delovno prakso v delovnih organizacijah in druge oblike praktičnega dela.

Taka programska sestava omejuje, tako kot pri nas, vodo-

ravno prehodnost med izobraževanjem. Učenec, ki želi po prvem letniku menjati usmeritev, mora v dopolnilne tečaje; po drugem letniku so za preusmeritev predvideni poleg tečajev že tudi diferencialni izpiti.

Novi zakon predvideva, da bo nove programe še letos predpisal prosvetni minister v soglasju z državnim svetom za javno šolstvo in posebno parlamentarno komisijo, ki jo predvideva ta zakon. V tem in še mnogih drugih določilih ostaja šolstvo v Italiji še naprej v rokah države, ki predpisuje učne programe in njihovo izvajanje, zagotavlja potreben denar za šole ter jih neposredno usmerja in nadzoruje.

Medtem ko pri nas menimo (kot na nedavni sekciji javni razpravi o usmerjenem izobraževanju), da je prava demokracija šole takrat, ko lahko vsak občan pove svojemu prosvetnemu ministru v obraz, v čem se z njim strinja in v čem ne, je v opevani demokraciji, kakršna je v Italiji, prosvetni minister oblast, ki je za navadnega državljanin in šolo nedosegljiva, skrita za devetimi gorami in stotimi administrativnimi pregradami. J. V.

Teško življenje za nepismene

Več kot dva milijona Italijanov ne zna ne brati ne pisati

Nepismeni imajo čedalje več težav. Tako ugotavljajo v Italiji, kjer je še zmeraj dva milijona nepismenih. Za to so krive slabe gnotne razmere, v kakršnih živi zelo veliko družin v južni Italiji, ki imajo po deset in več članov, starši pa nimajo denarja, da bi poslali otroke v šolo. Temu se pridružujejo še razni predsodki in prepričanje, češ da izobrazba ni potrebna (zlasti ženskam), oddaljenost šol, razne bolezni idr.

Nepismeni ljudje se čutijo manjvredne, zato se zapirajo vase in se ne družijo z drugimi. Da bi jim pomagali, je bilo ustanovljeno že leta 1947 posebno združenje, ki pomaga nepismenim pri šolanju; to je Državno združenje za boj proti nepismenosti ali UNLA (Unione nazionale per la lotta contro l'analfabetismo). Ustanovila ga je skupina profesorjev in socialnih delavcev.

Do zdaj je združenje pomagalo več tisočim nepismenim, da so si pridobili izobrazbo, se vključili v normalno življenje in dobili primerno zaposlitev.

Seveda ni zmeraj lahko pričrati ljudi naj se vpišejo v tečaje, saj je redno obiskovanje pouka zlasti za starejše pravi problem. Treba jih je znati pričrati, naj se vpišejo v šolo in jo redno obiskujejo, se jim približati in jih spodbujati. Tako meni predsednik omenjenega združenja, nekdanji prosvetni minister Salvatore Valitutti, ki pravi, da mora izobrazba odraslih temeljiti na vsakdanjih izkušnjah; to se pravi, da mora šola dati temeljno znanje, naučiti vsakogar vsaj toliko, da bo kos najpreprostejšim zahtevam vsakdanjega življenja. Seveda pa za uspeh ne zadoščata samo sposobnost in poživtvovalnost profesorjev, ampak sta potrebni ustanove vztrajnost in trdna volja »učenec«.

Izreden primer vztrajnosti in trdne volje je pisatelj Gavino Ledda, sardinski pastir, ki ga je oče majhnega dečka vzel iz prvega razreda osnovne šole, da bi pasel njegove ovce na gričih Siligo v Sassariju. Ledda se je naučil pisati in brati pri dvajsetih letih, ko je služil vojaški rok, in sicer na tečaju, namenjenem ne-

pismenim vojakom. Kot sam je nadaljeval študij in na univerzi doktoriral iz klasičnih ved. Po je asistent jezikoslovja in glologije na vseučilišču v Sassariju. Zdjaj ko je star 42 let je priznan pisatelj in piše že tretjo knjigo. Opustil je poučevanje na vojni verzi in se zaposlil kot filmski žiser.

Kljub temu da je bolj protipismenosti v zadnjih letih do uspešen, je treba še veliko storiti za to, da bi jo povsem odpravili. Potrebno je še več denarja, izboljšanje in vzdrževanje tečajev, večja zavzetost za tečaj zlasti v Južni Italiji. Pri reševanju tega vprašanja bi morale sodelovati tudi povezane države, delo in razne krajevne ustanove izboljšati pa bi morali tudi teleniko in didaktiko poučevanja. Tečaje bi bilo treba dopolniti raznimi obiski gledališč, knjižnic in muzejev, da bi se udeleženci seznanili s kulturnimi ustanovami in jih bodo radi obiskovali tudi potem, ko bodo zapustili šolo.

MARKO PAULIN

KAKO SODELUJEJO CELODNEVNE OSNOVNE ŠOLE Z ORGANIZACIJAMI ZDRUŽENEGA DELA

Šole, proizvodnja in delovna vzgoja učencev

delo
šola

OB KONCU PRVEGA POLLETJA

Smo zadovoljni z uspehi?

V 2. členu zakona o osnovni šoli smo zapisali, da se v osnovni šoli učenci vzgajajo, si pridobivajo splošno izobrazbo in se s tem pripravljajo na nadaljnje izobraževanje, delo, samoupravljanje in osebno življenje. V pravniki o ocenjevanju in napredovanju učencev v osnovni šoli pa med drugim piše, da učenci v naslednji razred praviloma napredujejo.

Polletje je za učitelje, učence in starše čas, da pregledajo rezultate nekajmesečnega dela in se dogovorijo, kako organizirati delo vnaprej, da bi bilo ob koncu leta čim manj neuspešnih in razočaranih otrok.

Osnovno šolo Notranjski odred v Cerknici obiskujejo 604 učenci, od tega jih je na višji stopnji 349, med temi pa je bilo ob polletju kar 18 % neuspešnih z eno ali več negativnimi ocenami. Največ neuspešnih — kar 24 % — jih je bilo v osmih razredih, sledijo jim sedmi, peti in šesti, ki so s 86-odstotno uspešnostjo najboljši. Največ negativnih ocen je bilo pri angleškem jeziku, fiziki in matematiki, sledijo pa slovenski jezik, zgodovina, biologija in zemljepis.

Resno se lahko zamislimo nad visokim odstotkom neuspešnih učencev, in to predvsem v sedmih in osmih razredih, ko se otroci že odločajo za nadaljevanje šolanja, za poklic in bi jim morala biti lastna uspešnost toliko pomembnejša. Eden od razlogov neuspešnosti je gotovo v tem, da učenci napredujejo z eno ali celo več negativnimi ocenami. Izkušnje so pokazale, da negativno oceno v višjem razredu le izjemoma popravijo, saj je primanjkljaj v znanju prevelik, pogosto pa dobijo slabo oceno še iz kakšnega drugega predmeta. V 7. in 8. razredu so vrzeli v znanju že tolikšne, da jim učenec niti ob

dopolnilnem pouku ni več kos, poleg tega pa je povsem upadla tudi njegova motivacija.

Učitelji se tudi pritožujejo, da prihajajo starši neuspešnih učencev v šolo zelo poredko ali pa sploh ne, ker pa jih večina nima primerne izobrazbe, otrokom tudi ne znajo pomagati.

Veliko negativnih ocen pri angleškem jeziku lahko razložimo s tem, da lahko učenec konča 8. razred tudi z negativno oceno iz tujega jezika. To je predvsem za slabše učence kaj malo spodbudno, saj imajo negativno oceno iz angleščine že od 5. razreda. Negativne ocene iz fizike in matematike lahko delno opravičimo s tem, da je pri teh dveh predmetih potrebno predvsem logično razumevanje, ki pa ga nekateri manj sposobni otroci nimajo. Vendar pa je precej slabih ocen tudi pri družboslovnih predmetih, ki kažejo v osnovni šoli predvsem otrokovo pridnost, motiviranost in odnos do dela.

Kje so vzroki, da toliko otrok šolsko delo sploh ne zanima, da sta odpovedali tako notranja kot zunanja motivacija? Odgovor na to bi dala morda celostna razčlenba stanja na vseh osnovnih šolah v Sloveniji, prav gotovo pa smo nekoliko krivi mi vsi, s svojim velikokrat površnim odnosom do dela. Učitelj, ki je po mnenju staršev najbolj odgovoren za otrokovo neuspešnost, je gotovo najmanj kriv, učenec neuspeh pa ga pogosto bolj prizadene kot učenca samega. Temeljito reformo potrebuje tudi osnovna šola, drugače bodo vsa prizadevanja srednjega usmerjenega izobraževanja zaman, prihodnji delavci in samoupravljalci pa gotovo ne bodo takšni, kakršne si želimo in jih potrebujemo.

JANA BOŽIČ-SIRAJ

Sredi decembra 1982 so se na pobudo celjske območne organizacije enote Zavoda SRS za šolstvo zbrali v Preboldu na strokovnem posvetu ravnatelji celodnevni in poldnevni šol, združenih vzgojno-izobraževalnih zavodov ter predstavniki družbeno-političnih in sindikalnih organizacij iz štirih občin: Zaleca, Laškega, Mozirja in Titovega Velenja. Sodelovala sta še predstavnik Tekstilne tovarne Prebold in pedagoški svetovalec za tehnično vzgojo na Zavodu SRS za šolstvo. To je bil drugi območni posvet o uvajanju proizvodno-tehničnega dela v program življenja in dela osnovnih šol.

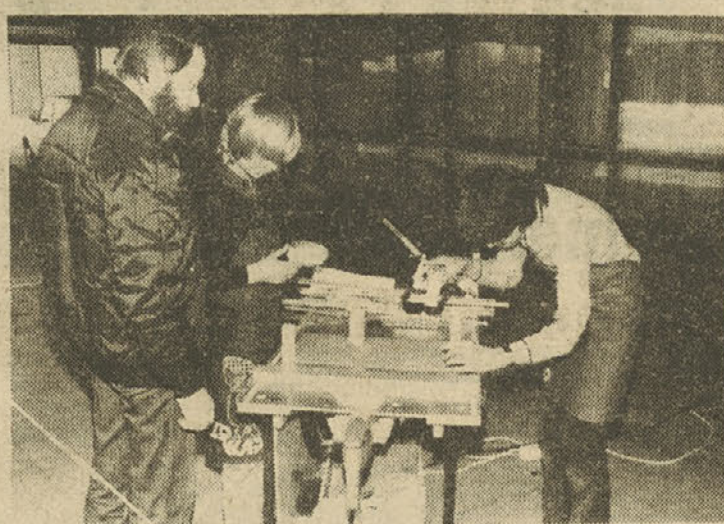
Pedagoška svetovalka Vida Bukovčeva, pobudnica akcij in usmerjevalka pri iskanju novih poti vzgoje in izobraževanja, ki vključujejo v delo vseh osnovnih šol, zlasti celodnevni, nove sestavine. Šolo moramo razsolati, jo prožno odpirati v družbeno in gospodarsko življenje in delo okolja, in to s sodelovanjem občanov, staršev, družbeno-političnih dejavnikov in organizacij združenega dela. Mladino moramo pripravljati za ustvarjalno delo. V programih osnovne šole moramo uveljavljati politično vzgojo, tj. uvajati prvine tehnične vzgoje v posamezne učne predmete, razvijati interesne dejavnosti s tehničnega področja, poleg tega pa vključevati učence vista dela in naloge združenega dela, ob katerih učenci lahko odpravljajo, razvijajo in uveljavljajo svoje sposobnosti in zanimanja za proizvodne poklice.

Šolsko vodstvo ugotavlja, da se kaže že po dveh letih takega usmerjanja pri učencih 8. razreda večje zanimanje za proizvodne poklice. Zanje se je letos odločilo 65 % absolventov, kar je poleg večjega osveščanja prav gotovo rezultat razvijanja interesov v procesu proizvodnega dela. Učenci prihajajo v obrate radi in se z zanimanjem vključujejo v delovni proces.

Vse skupine učencev pri delu smo v šoli in organizaciji združenega dela obiskali na njihovih delovnih mestih. Seznaili smo se z delovnim procesom in se pogovarjali z mentorji in učenci. Podobno kakor šola Prebold organizira proizvodno delo **CELODNEVNA OSNOVNA ŠOLA BIBA RÖCK V ŠOŠTANJU**. Povezuje se s Termoelektrarno, kjer delajo z učenci mentorji-strokovnjaki za elektrotehniko, radiotehniko in strojništvo po 2 uri tedensko. V začetku šolskega leta se sestajajo in druge in na razne načine z njimi sodelovale, jih spoznavale in se vključevale v delovni proces. Potrebna je pedagogizacija delovnih programov in dela z učenci. To nalogo morajo na nevsiljiv način prevzeti pedagoški zbori šol.

delo dobivajo gradivo za tehnično vzgojo.

Marjan Tomšič, pedagoški svetovalec Zavoda SRS za šolstvo, je naglasil, da je po dosedanjih pokazateljih vidno, da celjska regija najbolj načrtno uvaja v pedagoško prakso najsodobnejše oblike politehnizacije vzgojnoizobraževalnega dela osnovne šole. Priporočil je, naj bi šole izkoriščale prav vse proizvodne organizacije v okolju: industrijske, obrtne, kmetijske, tr-

govske in druge in na razne načine z njimi sodelovale, jih spoznavale in se vključevale v delovni proces. Potrebna je pedagogizacija delovnih programov in dela z učenci. To nalogo morajo na nevsiljiv način prevzeti pedagoški zbori šol.

V razpravi je sodeloval tudi tovariš Emil Rojc, sekretar medobčinskega komiteja ZKS v Celju. Zavodu SRS v Celju je dal priznanje za prizadevanja pri uveljavljanju smernic za proizvodno vzgojo in izobraževanja.

učencev v poklice in uvajanje proizvodnega dela mora priti na seje delavskih svetov. Zagotoviti morajo gmotha sredstva za delo in nagrajevanje mentorjev in učencev. Vzgojno-izobraževalno delo z mladino mora postati sestavina njihovega rednega dela.

Družbeno-politične organizacije, sindikati in skupne službe za vzgojo in izobraževanje naj bi se v vseh občinah še bolj zavzeli za medsebojno povezovanje šol s proizvodnjo in delovno vzgojo učencev.

Udeleženci posveta so sprejeli pomembne sklepe za nadaljnje razvijanje proizvodnega dela učencev:

— Skupne službe vzgoje in izobraževanja v občinah bodo zbrale podatke o tem, katere šole že sodelujejo z združenim delom in kako.

— Svetovalni delavci na šolah, komisije za poklicno usmerjanje, učitelji tehnične vzgoje, starši in sveti šol naj sodelujejo pri načrtovanju proizvodnega dela učencev v letnih programih življenja in dela šol.

— Občinska vodstva sindikatov in družbeno-politične organizacije naj bi spodbujale organizacije združenega dela, da bi odpirale za učence primerna dela in zagotavljale mentorje, zlasti tiste, ki so že inštruktorji učencev v usmerjenem izobraževanju.

— S samoupravnimi sporazumi naj bi urejali medsebojne odnose in zagotavljali varnost učencev pri delu ter potrebne prevoze.

— Združeno delo naj v svojih samoupravnih aktih določijo naloge mentorjev, ovrednoti njihovo delo za pripravo in vodenje delovnega procesa.

— Mentorji ne smejo biti osamljeni; skupaj s šolo naj načrtujejo delo programirajo, šole se z njimi pogosto sestajajo, sproti rešujejo nastala vprašanja, spremljajo razvoj učencev, vabijo mentorje v šolo na razne prireditve in jim dajejo tudi priznanja za vložen trud.

Vsa tovrstna prizadevanja šol in združenega dela so namenjena učencem, da se bodo našemu družbenemu in gospodarskemu razvoju ustrezno izobraževali in vzgajali ter pozneje lahko zaposlovali kot dobri delavci in samoupravljalci.

TONČKA METELKO

(Obe fotografiji: Amand Papotnik)

neje in napravijo delovni načrt. Učitelj tehničnega pouka pelje skupine učencev pred elektrarno, kjer jih prevzamejo mentorji in vodijo v delavnice. Šola je s Termoelektrarno sklenila samoupravni sporazum, po katerem prevzema podjetje vse materialne stroške in skrb za varnost učencev. Nagrajuje tudi mentorje in občasno stimulira učence.

CELODNEVNA OSNOVNA ŠOLA BRATOV MRAVLJAK V TITOVEM VELENJU sodeluje s Podjetjem za hidrogradnje, promet in hortikulturo. Po samoupravnem sporazumu pomagajo učenci pri reaktivaciji zaraslih kmetijskih površin pod vodstvom vrtnarskega tehnika in s tem pridobivajo nove kmetijske obdelovalne površine. V prostem času prevzemajo različna opravila v trgovini in drugih delovnih organizacijah. V zameno za opravljeno

prav tako pa tudi delavcem celodnevni šol in njihovim zunanjim sodelavcem za dosežene rezultate. Informacije o uspehih nas navdajajo z optimizmom, zlasti zato, ker ponavadi navajamo samo težave in probleme.

Poudaril je velik družbeno-politični in vzgojni pomen tega, da se šola odpira v okolje. Z uvajanjem proizvodnega dela in drugih oblik sodelovanja potrjuje pravilnost koncepta celodnevne šole. Delo je ustavno načelo naše socialistične samoupravne družbe in merilo človekovega položaja v njej.

Na delovno vzgojo moramo gledati celostno, ker ima več sestavin: družbenomoralno, socializacijsko in gospodarsko. Učence združuje ob skupnih nalogah, oblikuje družbeno zavest in odnos do proizvodnega dela in vzgaja dobrega gospodarja. Pri uvajanju proizvodnega in drugega koristnega dela v krajevni

OSNOVNA ŠOLA SLAVKO ŠLANDER V PREBOLDU

že dalj časa sodeluje z organizacijami združenega dela v krajevni skupnosti in širšem okolju, te seje pa se je povezala z njimi, ko se je razvila v celodnevno. Tekstilna tovarna Prebold in podjetje MIK (mizarstvo in kovinarstvo) sta pokazala razumevanje za povezovanje šolskega in proizvodnega dela. Že pred tremi leti sta začela pod vodstvom mentoric iz Tekstilne tovarne delovati na šoli šiviljski krožek in skupina za industrijsko oblikovanje tkanin. Šola je nabavila šivalne stroje. V krožku delajo po vseh fazah izdelave proizvodnji in si občasno ogledajo tudi tekoči trak v tovarniškem obratu. V krožku za industrijsko oblikovanje učenci in učence kreirajo modele in samostojno krojijo. V obratu pa spoznavajo, kako v industriji prenašajo modele v izdelke. Ta krožek je tako napredoval, da je s svojimi kreacijami lahko sodeloval na sejmu mode v Ljubljani.

V drugem šolskem letu so v tekstilni tovarni na podlagi internega razpisa oblikovali skupino tehnikov in inženirjev in za vodjo postavili posebej izbranega strokovnjaka. S šolo so sklenili samoupravni sporazum za proizvodno delo učencev in izdelali programe za strojništvo, elektro-

Šole, postanite podporne članice UPZ Emil Adamič!

Izvršni odbor republiškega odbora Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti je na svoji tretji seji razpravljal o vlogi, položaju in pomenu Učiteljskega pevskega zbora Slovenije »Emil Adamič«. Izvršni odbor se zaveza odgovornosti, ki

v katerem sodelujejo učitelji, vzgojitelji z vseh področij vzgoje in izobraževanja.

Izvršni odbor prosi vse delovne organizacije s področja vzgoje in izobraževanja, da postanejo podporne članice zbora;

Nastop UPZ Emil Adamič marca, ob podelitvi Žagarjevih nagrad v domu Ivana Cankarja, v Ljubljani

jo ima sindikat kot pobudnik ustanovitve pevskega zbora. Ugotovil je, da je zbor osrednji učiteljski pevski zbor v Sloveniji,

delovanje in obstoj zbora predstavlja tudi del sindikalne dejavnosti Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti.

pobude odmevi

Učiteljeva beseda ni dovolj

Ni vseeno, kdo je učitelj; a tudi najboljši učitelj sam ne more opraviti vsega pedagoškega poslanstva, če se v vzgojno-izobraževalnem procesu ne poveže z drugimi. Na primer: kako bi lahko učitelj dovolj živo in prepričljivo prenašal tradicijo NOV, če se ne bi povezal z živimi pričami, ki so v vsakem kraju.

Organizacija zveze borcev NOV v Podčetrtku in skupnost učencev so lani podpisali dokaj podroben samoupravni dogovor o sodelovanju. Ta ne pomeni le prenašanja tradicij NOV, temveč tudi neposredno samoupravno vzgajanje mladine, ki se dogovarja z drugimi o svojem delu, načrtuje delovni proces, ga izvaja in odgovarja in delitvi dela za svoj prispevek pri uresničitvi natančno opisanih nalog.

Ni dovolj, da pride ob kakšni priložnosti udeležencem NOV v šolo in pripoveduje o svojih doživetjih. Veliko pomeni to, da skupno pripravljajo proslave, da skupno obiskujejo ostarele in osamljene člane zveze borcev in se lotevajo različnih delovnih akcij in pohodov.

Pionirji so izbrali kurirke, ki so na voljo organizaciji zveze borcev tako da zajemajo ves teren. Niso pomembni le zato, da bi raznašali povabila za sestanke, temveč poskrbijo tudi za povezavo članov zveze borcev s šolo in s svojim predstvom. Skupna manifestacija ni le kurirčeva pošta, temveč vsak praznik ostarelega borca, vsako poslednje slovo, pa tudi srečanje s pobratenimi borčevskimi organizacijami iz Maribora in Hrvaškega zagorja.

Učiteljeva beseda ni dovolj; združevati je treba teorijo s prakso skozi vsakodnevno življenje šole in okolja. Učenci tako spoznavajo preteklost, vraščajo se v sedanjost, a hkrati koristno uporabljajo prosti čas za učenje, ustvarjanje in razvedrilo. Ob tem, kakor vse kaže, bodo sčasoma tudi sami zbrali gradivo zgodovine svojega kraja in to s podrobnostmi, ki jih verjetno noben zgodovinar od zunaj ne bi opazil, bo pa dosežek sodelovanja dedov in babic, staršev in vnukov.

RUDI LEŠNIK

Kaj pa šolski vrtovi?

Širokopotezna zamisel ob 100-letnici zakona o obveznem osemletnem šolanju zgraditi 100 šol je bila dosežena in presežena. V kratkem desetletju in pol so po vsej naši domovini zrasla moderna šolska poslopja s telovadnicami, z asfaltiranimi športnimi igrišči, zelenicami, posajenimi z okrasnim drevjem, grmičevjem in cvetjem.

Vse to je zelo lepo in prav, vendar je precej šol povsem pozabilo na šolske vrtove, ki so nekoč veljali za obvezno učilo vsake šole. Daleč smo od tega, da bi vrteli kolo zgodovine nazaj, vendar se vseeno spominjamo tistih starih šol z urejenimi vrtovi, na katerih si našel veliko lepega, pa tudi koristnega. Zdi se, da smo v naši družbi že tako bogati, da smo postavili estetski videz na prvi tir, koristnost pa na stran. Neizpodbitno je, da smo v večini primerov bogastvo naših nekdanjih šolskih vrtov zapravili. Vsi vemo, da se je v 38 letih po osvoboditvi v naši družbi marsikaj spremenilo in da se je tem spremembam morala prilagoditi tudi šola, vendar bi morali pozitivna spoznanja in pridobitve, do katerih se je šola že dokopala, ohranjati in jih dalje razvijati.

Lani se je porodila plemenita zamisel »88 dreves v spomin predsednika Tita«, ki jo je uresničilo veliko šol. V njihovem okolju so posadili učenci smreke, bore, breze, jerebice, platane in drugo lepotočno drevje do števila 88. Če so to napravili v mestu, je to povsem razumljivo, nerazumljivo pa je da so se za enak drevesni izbor odločili tudi na podeželju, kjer je v neposredni bližini naravni gozd. Ob zamisli o posaditvi dreves ni nihče predpisal drevesnega izbora. Menimo pa, da bi sadno drevje v istem številu prav tako ustrezalo.

Ob saditvi sadnega drevja bi se med učenci višjih razredov, ki bi to delo opravljali, razvijalo več vzgojno-izobraževalnih procesov, ki bi izpopolnili in oplemeni-

tili naše vzgojno-izobraževalne smotre.

Seveda za vsa ta dela ne bi uporabili rednih učnih ur, temveč naj bi vsa dejavnost potekala v krožkih. Prav gotovo se bo ob tem predlogu dvignil upravičen glas učiteljev: »Saj bomo utočili v poplavi krožkov!« Res je, na marsikateri šoli je krožkov preveč; kdo pa pravi, da mora imeti vsaka šola celotno paleto krožkov? Ti naj slede gmotnim možnostim na šoli, sposobnostim učiteljev ali mentorjev za vodenje posameznih krožkov in posebnim potrebam kraja. Dvignil se bo še drugi glas — češ učiteljev v vsem zadnjem obdobju ni nihče učil in usposabljal za vrtnarsko in sadjarsko delo. To je seveda reš, vendar se v kraju, kjer je večja šola, najde tudi kaka kmetijska delovna organizacija s kmetijskimi tehnikami in inženirji, ki bi pomagala šoli, pa tudi biologji na šoli imajo iz tega področja že ne praktičnega, pa vsaj teoretično znanje.

Potrebo po uvedbi sadjarsko-vrtnarskih krožkov utemeljujemo še s tem, da je v zadnjih dveh desetletjih zraslo zelo veliko zasebnih stanovanjskih hiš. Vsi vemo, da si stanovalci teh hiš urejajo okolje s saditvijo sadnega drevja, urejanjem zelenjavnih gred, zelenic, okrasnega grmičevja idr. Kako lepo in prav bi bilo, če bi otrok, katerega starši imajo hišo, prinesel iz šole temeljno znanje o tem, kako se sadi in goji vrtnine, grmičevje, drevje itd. In še nekaj: na vseh šolah prejemajo učenci tople malice, na mnogih pa tudi kosila. V kuhinjah teh šol je potrebna raznovrstna zelenjava, nekaj te pa bi lahko pridelali na šolskih vrtovih, tako da ne bi bilo treba kupovati najnujnejše.

Vemo, da se že kar precej šol ukvarja s to dejavnostjo — tem pa seveda te vrstice niso namenjene.

ERNEST REČNIK

Športnikova osebnost v ogledalu

Naj mi kolegi, učitelji telesne vzgoje, dovolijo, da sežem malo na njihovo področje. Z vso pravico me lahko zavrnejo, češ »le čevlje sodi naj kopitar«, pa vendar mislim, da je otrok tako celostna osebnost, da si ga ne moremo porazdeliti po šolskih predmetih. Ne moremo si ga lastiti niti kot nadebudnega matematika niti kot izjemnega glasbenika ali športnika itn.

Nemalokrat sem opazovala otroke in njihove starše, ki so obupovali ne samo zaradi slabih šolskih ocen, temveč tudi zato, ker so se jim razblinili upi, da bo njihov otrok izbran v selekcijo v kaki športni panogi. Je tak obup upravičen? Ali je šport nekaj, kar naj krepi »zdrav duh v zdravem telesu«, ali je lahko tudi razlog za obup in vir družinske in osebne tragedije?

Pred nedavnim sem si ogledala film o olimpijskih igrah. Na platnu smo videli krepkega, zdravega športnika, človeka, ki bo morala v naslednjem trenutku postal svetovni prvak. Vztrajnost in volja sta ga privedli na zgornji rob človekovih sposobnosti v kaki panogi. Atlet se pripravi na skok, požene se v dir, skok — uspeh! Arena vzvalovi, tekmovalci dviga roke v pozdrav, klici zmagovalca od vsepovsod.

Naslednji tekmovalci! Pripravljen, zalet, skok — ponesrečen skok! Tekmovalci ostane na tleh, obraz zarije v blazino, z rokami si grebe po laseh. Ali ta na

zunaj močni mladi atlet ni dovolj močan, da bi prenesel ponesrečen skok, da bi tudi ob izgubljenih točkah ohranil dostojanstvo osebnosti, ki zna prenesti uspeh in neuspeh? Ali bo res dopustil, da bo zato, ker je zaostal za stotinko sekunde, za centimeter višine, postala ta razdalja namesto poti zmagovalstva pot do obupa?

So tisti, ki so vzgajali tega fanta mislili le na uspeh? Ali ga niso utrdili proti neuspehom? Kdo je naučil tega mladeniča in tisoče drugih takole sprejemati neuspeh? So bili to starši, vzgojitelji, trenerji? Vsekakor nekdo, ki je prenašal neuspeh slabše od tekmovalca takrat, ko je bil še otrok. Nekdo ga je pač naučil iz trenutnega neuspeha narediti tragedijo. Mislim, da imajo tu naši učitelji športa veliko dela, saj ni lahko prepričati otroka, da se današnji neuspeh da spremeniti v odskočno desko za jutrišnji uspeh. Vsaka izkušnja nekaj stane.

Najpomembnejše je naučiti otroka, da zna svoje telesne in duševne obremenitve odmeriti glede na svoje sposobnosti.

Šport in življenje sta si zelo podobna. Oba sta polna zmag in porazov, naporov in umikov. Pomembno je le, kako znamo oboje prenesti.

In še tole: vsakdo mora imeti kosček svojega sveta, ki ga ne odkriva javnosti. Vsak človek ima razpon od velike sreče do velike nesreče, od veselja do

obupa, vendar, ob obeh skrajnostih naj si postavi mejnike in za njimi ohranja svet, ki ni za kamere in radovedneže. Zrela osebnost ne razkazuje svoje zelo hude nesreče svetu.

Otroka je treba naučiti tudi

tega. Pri športu je veliko priložnosti tudi za to, da si privzgojimo tisti ponos, ki človeku ohranja dostojanstvo tudi takrat, ko doživlja neuspehe.

DUŠICA KUNAVER

Zaseda

— Tovarišica, imate danes čas? Boste šli z mano gledat mojega mucka? me po pouku vpraša Boštjan.

— Ne bo šla, ne! zavpije Željko. Njegovo pripombo preslišim. (Že nekakrat nisem imela časa, danes pa mu izpolnim željo).

— Samo pospravim. Počakaj me pred vhodnimi vrati!

Hiim. Zunaj se že mrači.

Pred šolskimi vhodnimi vrati nikogar. Kličem, se oziram, Boštjana nikjer. Vijugam med bloki. Izza stebra se pojavi Željko.

— Zdravo, tovarišica! Vam lahko nesem torbo?

— Seveda.

Malo me začudi njegovo spremstvo. Vso pot mi govori o svojem zajčku.

Zahvalim se mu za pomoč, mu dam liziko in že se posloviva. Naslednjega dne le malo podrežam Boštjana, zakaj me ni počakal.

— Ja, tovarišica, ko pa je prišel mimo Željko in mi rekel, da vas ne bo, da imate sestanek. Da naj grem hitro domov.

Oh, ti moji osemletniki!

E. FERBAR

Najslabši papir za šolske zvezke

Razmišljanja elementarke

Poučujem v prvem razredu. Blizalo se je novo leto in seveda čas dedka Mraza. Ker smo že toliko večji v pisanju, smo dedku Mrazu napisali ljubeznivo pismo in ga tudi prosili, naj nam prinese nalivno pero. Pisali smo mu toliko prej, da bi dedek Mraz lahko še dobil nalivna peresa v trgovinah (pa tudi starše sem toliko prej opozarjala na to), ker se je zadnja leta pokazalo, da so okoli novega leta in še dolgo po njem trgovine prazne. Začelo se je pri nalivnikih. Starši so tožili, da nalivnikov ni (takih na bombice in po zmerni ceni, kajti nihče ne bo začetniku kupoval dragih nalivnih peres). Končno so se le vsi učenci pohvalili, da imajo nalivnike, toda žal samo eno škatico bombic, ali pa celo samo dve bombici v nalivniku. Kaj pa zdaj?! Z nalivniki, ki se polnijo, imamo učiteljice slabe izkušnje. Od staršev ne moremo zahtevati nekaj, česar ni. Tudi ta problem smo rešili. Vprašal tu, vprašal tam, kot smo zadnje čase že navajeni, pa še ljubeznivi starši so priskočili na pomoč in dobili smo bombice.

Prišel je slovesen dan po novem letu, ko smo začeli pisati z nalivniki. Zdaj se je začela nova težava. Vsak tretji, četrti nalivnik ne dela — ne piše. Menjaš bombice, namakaš v črnilo, popravljaš — pa nič. Nalivniki ne pišejo. Dolžiš otroke, da ne znajo držati nalivnikov, obračat peresa. Tudi »tovarišici«, ki je pisanja vajena, nalivnik ne dela. Torej so nalivna peresa slaba. S tem pa še ni konec težav. Papir v zvezkih! Ta je letos tako slab, da še tega, kar je zapisano s svinčnikom, ne moreš zradirati. (Opozoriti moram, da ne spadam med tiste tovarišice, ki ne dovolijo radirati »svinčnika«. Saj se tudi sama kdaj zmotim, kako se ne bi prvošolček, ki se šele začel seznanjati z umetnostjo pisanja in izražanja.) Letos pa sem vlogo radiranja prevzela na svoja ramena, oprostite »v svoje noge« ter radirala otrokom, ki so kaj napačno zapisali, ker je vsako njihovo radiranje povzročilo luknjo v papirju. Tudi moje radiranje ni ostalo brez sledov.

S črnilom ne smem pisati v nove zvezke. Težave imajo zlasti začetniki, ker so še nespretni in pritisakajo — saj jim roka še ne drsi po papirju kot nam. (Tudi učiteljice na predmetni stopnji tožijo, da tisti učenci, ki pišejo z nalivniki, pišejo samo na eno stran

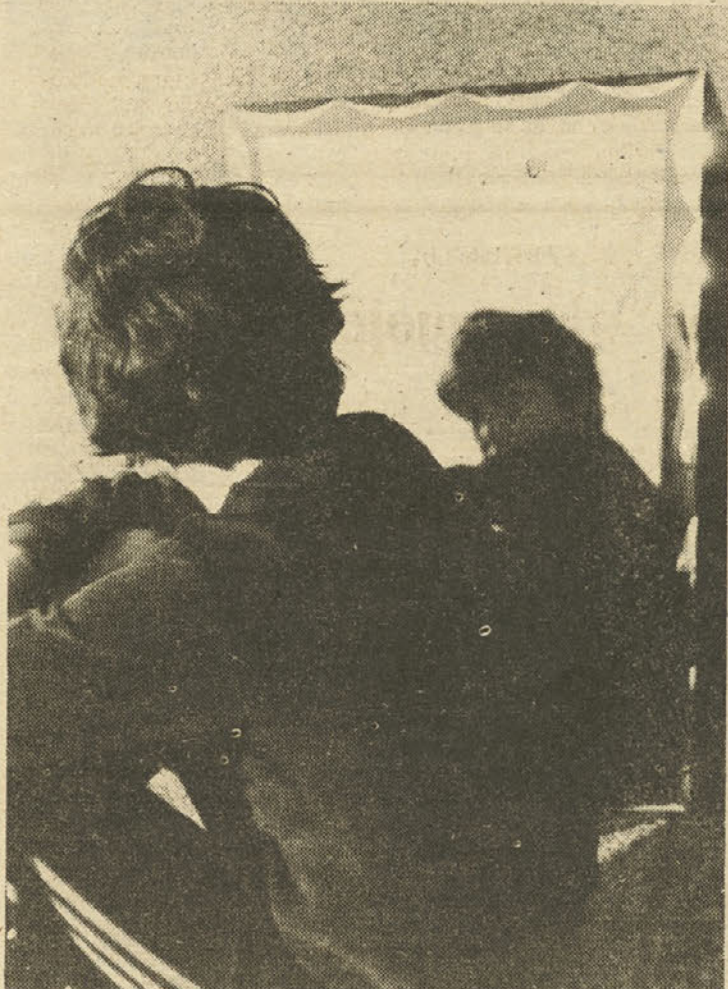
lista.) Črnilo se preveč vpija, razleže, ali pa prodre skozi, tako da druga stran lista ni uporabna. Gledam stenske koledarje vsakega oblika, barve, velikosti, praktične in nepraktične, ki jih imajo nekateri podjetja samo za reklamne svojih izdelkov, števil pa skoraj ne vidiš, tiskane na najboljšem papirju. Tudi koledarji z nalogami (in še s čim drugim) se pojavljajo, rokovniki — vse je v dobrem papirju. Samo pri šolskih zvezkih varčujemo, ti so najslabšega papirja. Vem, da boljši papir precej podražja zvezke — šolske potrebščine so že zdaj zelo zelo drage, vendar mislim, da bi se to dalo in moralo urediti in sicer takole: nekoliko slabši papir za našteje in števila, druge izdelke in boljši za šolske zvezke. Saj koledarje tudi nekdo plača!

Razmišljam naprej (tudi zaradi slabega papirja): zakaj z letenjenjem že po novem letenjenju učence prvega razreda siliti navajati k pisanju s črnilom? Revčki se ubadajo še s tehničnim pisanjem, tja do konca marca in v aprilu spoznavajo črke, polnijo tega pa se morajo bojevati še s nalivniki. Marsikatera roka je okorna, veliko ji manjka spretnosti. Zakaj ne bi začeli pisati s črnilom maja, konec aprila ali pa bi bilo morda najboljši, da bi prenesli pisanje s črnilom na drugi razred?! Otroci so v drugem razredu že spretni. Morda bi poskusili?

Zdaj pa k drugi temi. Matematični delovni zvezek za prvi razred se bo z novim šolskim letom verjetno spremenil. Če se ni, pozno, predlagam, naj bi bilo blja, sedilo natisnjeno z velikimi črkami vsaj do snovi, ki pride v isto do decembra. Otroci še takrat obvladajo vse male tiskane črke. Če mora brati besedo učiteljica ali pa starši, samo stojno delo ni mogoče.

Tako je tudi z berilom (čitavko-začetnico). Besedil z velikimi tiskanimi črkami je premalo, zato moramo učiteljice (ključno vsem učbenikom) same pripravljati liste za bralne vaje. Tudi zvezkov za spoznavanje narave in družbe si ne moremo vsaj v začetku, nič pomagati, ker je stavljen pretežno iz vprašanj.

ŠTEFKA S.

(Foto: Damjan Kozole)

Tat

— Tat si! Tat si! Tat! Tat!

Mladen, najmanjši med njimi, stoji pred točniki s sklonjeno glavo. Po obrazu se mu kotilijo solze. Njegovi sošolci ga obkrožajo, vpijejo, s prstom kažejo nanj, ne slišijo zvonca niti mene, ko stopim v razred.

— Tovarišica! Mladen je tat! Vzel je vaša dva Zabavnika! (S težavo se spominim. Dva stara Zabavnika, ki sem ju odložila med stare časopise).

— Pomirite se! Z Mladenom se bova o tem sama pogovorila po pouku.

— Ne boste se sama, ne! Jaz hočem biti zraven! zatuli Željko.

— Zakaj pa?

— Ker vem, da mu boste tista dva Zabavnika kar dali!

Da me takole spregleda!

Z Mladenom sva se pogovorila. Zedinila sva se, da si jih je izposodil.

— A boste povedali drugim, da jih nisem ukradel?

— Seveda.

Mladen odhaja. Noč sili v razred. Prižgem luč. Popravljam zvezke. Nekdo potrka in hkrati vstopi. Željko.

— Tovarišica, kako ste se zmenila? Globoko vdihnem.

— Povej mi, Željko, zakaj bi ravno tebi posebej razlagala?

— Zato, ker mene zanima, drugih pa ne!

E. FERBAR

Velika, enotna družina

Obiskali smo gojence 2. letnika Vojaške akademije kopenske vojske v Beogradu

Rudno polje na Pokljuki. Sonce je popilo jutranjo meglo nad skromnim snegom, kjer se že širijo temne lise zmrznjene zemlje. Teloh se zrajujo prebija k svetlobi, čeprav je pomlad v resnici še daleč. In venar jo čutimo, tu, na hribu. Pritajila se je v očeh mladih, krepkih fantov. Kup jih je, ki se vztrajno vračajo in spet spuščajo po bregu navzdol. Oblisne palice, zaškrblje sneg. Z bližnje smreke se vsuje prgišče belih. Prešeren smeh zareže v pozno zimsko jutro.

Obiskali smo jih. To so gojenci 2. letnika Vojaške akademije kopenske vojske iz Beograda, ki so prišli na Pokljuko, kjer imajo najstrednevo začetno šolo. Zdržili so jo z vajami topografije, streljanja in orientacije, zgradili so tudi bivake in druge snežne objekte za bivanje na planini, čeprav je letos snega bolj malo.

poznamo akademijo!

Vodja gojencev Jevrem Cokić drugi predavatelj so nam povedali, da se je vojaška akademija razvijala vzporedno z našim družbenim razvojem po vojni. Izvaja pa je dobila leta 1962. V najnovejši zgradbi akademije je bilo med drugo svetovno vojno, ko je bilo več kot 100.000 dobojbov iz vseh krajev naše dežele, med njimi je bilo tudi veliko mladih in otrok. Okrog 80.000 so jih ustrelili v bližnji vasi Jajinci, v taborišču in na drugih priročnih bližini Beograda. V spomin na te žrtve je ob vhodu v vojaško akademijo spomenik, v zgradbi pa so odprli spominski muzej banjških žrtev.

Doslej je končalo akademijo 2. letnikov gojencev, štirje letniki pa se še šolajo. Namen šola-

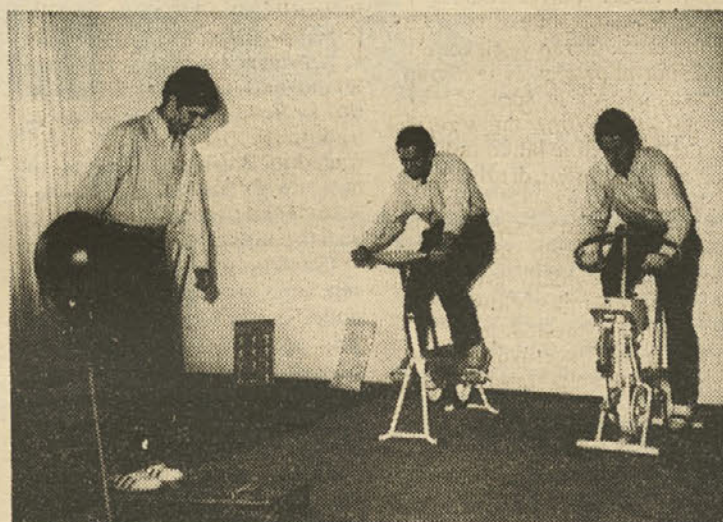
nja je usposobiti gojence za dolžnost vojaških starešin oficirjev, ki bodo zmeraj, tudi v najtežjih vojnih razmerah pripravljeni uspešno voditi in ukazovati svojim enotam ali ustanovam tako, kot to zahteva naša zasnova splošne ljudske obrambe in vojaške doktrine. Vojaška akademija kopenske vojske šola vodilni kader za potrebe: pehote, topništva, topniško-raketnih enot, zveze, atomsko-biološko-kemijske obrambe in za potrebe finančne in geodetske službe.

Kako postati gojenec akademije?

Sprejem v akademijo poteka po razpisu, ki je objavljen vsako leto v mesecu maju v sredstvih javnega obveščanja, pa tudi v občinah. Vsak kandidat, ki se želi vpisati v akademijo, mora izpolnjevati pogoje, navedene v razpisu: biti mora državljan SFRJ, zdrav in sposoben za službovanje v armadi. Ne sme biti sodnijsko kaznovan, mora se primerno vesti in imeti mora dokazilo o končani tri- ali štiriletni šoli srednjega usmerjenega izobraževanja.

Šolanje na akademiji traja štiri leta ali osem semestrov. Prvi dve leti sta skupni za vse po enotnem

učnem načrtu, naslednji dve leti sta namenjeni posebnemu šolanju, kjer se gojenci opredelijo za eno izmed številnih smeri. Predavanja potekajo iz 20 predmetov, ki zajemajo splošno strokovno vojaško izobraževanje, družbeno-politično, splošno izobraževanje in telesno vzgojo. Vsak gojenec se lahko opredeli za smer izobraževanja, skladno s potrebami armade in glede na svoje

Gojenci akademije pri rekreaciji

psihofizične sposobnosti, zanimanja in nagnjenja do posameznih področij in glede na izkazani uspeh pri študiju. Akademija je ena izmed najsodobnejših visokih šol, ki ima na voljo vsa najsodobnejša učna sredstva, veliko prostora za šport, telovadnice, bazen in najsodobnejšo opremo. Povedati je treba, da se gojenci,

če to želijo in zmorejo, lahko vpišejo hkrati tudi na drugo fakulteto.

Gojencem so na voljo izredne možnosti ne le za rekreacijo, temveč tudi za razne športne panoge. Na akademiji imajo športno društvo Akademac, njegove številne sekcije tekmujejo pri ligi beograjske univerze in dosegajo vidne uspehe. Zelo ra-

zvito je tudi kulturno in zabavno življenje.

V domu, kjer živijo in delajo, se gojenci združujejo v različne sekcije: v glasbeno, ki ima nekoliko zabavnih in narodnih orkestrom, dramsko, literarno, likovno, folklorno, šahovsko, v novinarsko-dopisniško in v foto-sek-

cijo; imajo tudi odbor za vodenje razglasne postaje in druge. V dvorani akademije lahko štirikrat na mesec gledajo filmske predstave po izbiri, šestkrat na leto pa obiščejo gledališke predstave v različnih beograjskih gledališčih.

Šolanje je brezplačno. Ves čas štiritletnega šolanja imajo brezplačno stanovanje, hrano, obleko in vsa potrebna učna sredstva, dobivajo žepnino, ki je višja z naslednjim letnikom šolanja. V tem času vsi gojenci opravijo vozniški izpit in dobijo vozniško dovoljenje B kategorije.

V drugem letniku gredo na smučanje v eno izmed znanih smučarskih središč. Letos so gojenci gostovali na Pokljuki. Namen zimskega taborjenja je v tem, da spoznajo in se usposobijo za obvladovanje snežnih površin, поблиže se seznani s posebnostmi planine in se naučijo orientirati v planinskih območjih. Vsako leto je zimsko taborjenje v drugi republiki; tako hkrati spoznajo domovino, posebnosti posameznih okolij in zgodovino narodnoosvobodilnega boja.

Letos so spoznali posebnosti gorenjskega območja in njegove politično-gospodarske razmere, obiskali so delovno organizacijo Elan, Izobraževalni center v Poljčah in Muzej v Begunjah. Seznani so se tudi s planinsko enoto in s kranjsko garnizijo, ki jim je bila v veliko pomoč. Čeprav so si to želeli, niso mogli navezati stikov s slovenskimi šolami, ker so vsi učenci in študentje v tem času na počitnicah.

Kar 70 odstotkov jih je bilo prvič na snegu, vsi so vzljubili smučanje in vsi so s prav dobrim uspehom končali začetno šolo brez težjih poškodb. Gojenci so vadili z dvajsetimi vaditelji, ki so poveli Slovenci in jih vzljubili kot tovariške in delovne učitelje.

Zakaj so se odločili za vojaški poklic in kdo jih je usmeril

Pogovarjali smo se z desetimi gojenci. Večina izmed njih se je opredelila že v osnovni šoli, največkrat zaradi privlačnosti uniforme ali zaradi zanimanja za orožje. Nekateri se spodbudili k tej odločitvi za poklic učitelja zgodovine, druge aktivni oficirji, ki so prihajali na šolo, tretje so prepričali prijatelji, ki so delali v občinskih štabih za ljudsko ali teritorialno obrambo. Kakšno smer so si izbrali in zakaj?

Nekateri si želijo biti inženirci, drugi so si izbrali pehoto, največ se jih je opredelilo za topniško-raketne enote, eden za oklepne.

Pri raketnih enotah jih najbolj privlači sodobna tehnologija, moč tega orožja, pri vojaškem poklicu pa se veselijo dela z ljudmi. Vsi se v akademiji zelo dobro počutijo. »Kot v veliki,

obrambna in domovinska vzgoja

enotni družini, kjer vlada resnično tovarištvo in prijateljska pomoč, pravijo. »Akademija je Jugoslavija v malem.« Kaj pa domotožje, smo jih spraševali. Strinjajo se, da je bilo splošno malo hudo, »čez noč« pa so si pridobili prijatelje in domotožje je izginilo. Pohvalili so se, da gredo večkrat na teden v mesto v »civilu«, kjer se srečujejo s prijatelji. Omenili so, da zelo radi plešejo in da imajo zelo dobre stike, posebno s srednjimi šolami. Na njihovih plesih je velikokrat več deklet kot fantov, pravijo. Nikdar ne bi hoteli zamenjati ne šole ne poklica, ker natančno vedo, kaj bodo delali pri svojem poklicu. Kje? To pa res ni pomembno, pravijo, pomembno je, da bomo delali to, kar imamo radi.

Naj zapišemo še nekatere njihove izjave:

SUAD HALILOVIĆ iz Bosanske krajine: Komandir mi nadomešča starše, drugje kot v armadi sploh ne bi mogel obstati.

JANKO FILIPIĆ iz Logatca: Menim, da dostojno zastopamo šolo in armado in vem, da bomo dostojno zastopali tudi naše predhodnike iz narodnoosvobodilnega boja.

DRAGO MAGDIĆ iz Ljutomer: Bratstvo se da doživeti in zelo lepo je. Vsak kraj je lep in vreden žrtev, ki so jih prispevali borci.

ZORAN JANKOVIĆ iz Maribora: Zdravilo za domotožje sta mi bila glasba in plavanje.

BOGDAN HORVAT iz Mirne na Dolenjskem: Rad delam z mladimi in upam, da bom svojo nalogo dobro opravil.

BENJAMIN HORVATIĆ iz Brežic: Na akademiji imamo zelo veliko možnosti. Igram v zabavnem orkestru. Moj instrument? Kitara.

IGOR KOŠIĆ iz Ribnice pri Kočevju: S prijatelji se večkrat dobimo v Prešernovi kleti v Beogradu, kjer veselo zapojemo.

SAMO KOKOLJ iz Lovrenca na Pohorju: Nepozabna so srečanja z ljudmi s Kozare, iz Makedonije in z drugimi. Lepo je, ker spoznavamo vedno nove in nove ljudi in zmeraj se dogaja nekaj novega.

MILAN PLEŠKO iz Novega mesta: Veselijo me napore. Privlači me odgovornost v tem poklicu. Želim si delati v planinski enoti ali pri vojaški milici.

Še bi lahko naštevali njihove misli. Besede mladih gojencev Vojaške akademije kopenske vojske povedo več kot vsak lepak o poklicnem usmerjanju.

TEA DOMINKO

MEDNARODNA RAZSTAVA UČIL IN ŠOLSKO OPREME OD 21. DO 25. FEBRUARJA

na vsebinsko in oblikovno preobrazbo vzgoje in izobraževanja

Razstavo, ki je postala tradicionalna specializirana sejemska prireditel v Jugoslaviji, bo letos pripravilo Gospodarsko razstavno društvo v Ljubljani. Namen razstave je prikazati prizadevanja za vsebinsko in oblikovno preobrazbo vzgoje in izobraževanja in hkrati seznaniti javnost in še posebej prosvetne delavce z razvojnimi sodobne tehnologije.

Letošnja razstava bo v svojem izstavnem programu namenila posebno pozornost predšolski vzgoji. Poleg komercialnega dela razstave, bo posebni del razstave namenjen predšolski vzgoji. Pojavljen bo skladno z normativnimi standardi, ki jih je določila skupnost otroškega varstva Slovenije. Tako nam je povedal profesor Stane Terlep, organizator mednarodnih sejmov na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Na sejmu bodo predstavljene igralnice za otroke stare do sedem let, od dveh do treh in od treh do sedem let z vsemi potrebnimi prostori: razdelilna kuhinja, oprema za razvojno oddelke za težje duševno prizadete in kompletna postavitve stanova, prirejenega za družinsko

varstvo in seveda — potrebne igrače in vzgojna sredstva. Skratka, prikazan bo vrtec takšen, kot naj bi bil — vse do tekstila in posode, ki jo uporabljajo otroci. Vsa oprema je izdelana doma, prispevala sta jo Slovenijales in Marles, vzgojna sredstva so izdelali v naših tovarnah, pa tudi privatniki, ki so začeli izdelovati igrače. Vzgojiteljice, ki so naredile nekatere igrače in vzgojna sredstva upravičeno pričakujejo, da bo proizvodnja vsaj nekatere sprejela v svoj program.

Razstava je namenjena predvsem tistim, ki na novo gradijo, urejajo ali preurejajo vzgojno-varstvene organizacije. Seznaniti jih želi s pogoji za začetek del in s prilagajanjem sedanjim standardom in normativom. Naj pomenimo, da bodo razstavo še posebno obogatile razne prireditve, posveti in »okrogle mize«. Eno izmed osrednjih posvetovanj bo Posvetovanje o nalogah vseh inšpekcijskih služb pri organiziranju vzgoje in varstva predšolskih otrok, ki ga pripravlja Republiški komite za zdravstvo in socialno varstvo in Republiški

komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. Na posvetovanju bodo vse inšpekcijske službe razpravljale o svojih nalogah glede na zaostrene gospodarske razmere, o tem, kako bodo delovale po dogovoru, skladno z zakoni in usklajeno med seboj, ne da bi ob tem podvajale svoje naloge. Posvet bo združil vse inšpekcijske službe Slovenije in vzgojno-varstvene organizacije v ustvarjalnem pogovoru, ki naj bi spodbudil nadaljnji razvoj in medsebojno sodelovanje.

Centralni zavod za napredek gospodinjstva in Zavod SRS za šolstvo pripravljata posvet o organiziranosti vzgojno-varstvenih organizacij, kjer naj bi se temeljite pogovorili o delovanju velikih vrtecev, o prednostih, pa tudi slabostih take organiziranosti. Na posvetu naj bi izoblikovali usmeritve za nadaljnje obdobje.

Zavod SRS za šolstvo bo v sodelovanju z Vzgojno-varstveno organizacijo Vodmat, s Katedro za otroško psihologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani in z Zvezo prijateljev mladine Slovenije pripravil pogovor za

okroglo mizo o vzgojnih sredstvih v družbeni vzgoji predšolskih otrok. Pogovor bo združil proizvajalce, trgovce in delavce v vzgojno-varstvenih organizacijah, ki bodo razpravljali o najpomembnejših vprašanjih o izdelavi in prodaji igrač in o potrebah in zahtevah v vzgojno-varstvenih organizacijah po kakovosti in funkcionalnosti teh igrač.

Center za napredek gospodinjstva bo pripravil pogovor o tekstilu za predšolskega otroka v družbeno organizirani vzgoji. Vzgojno-varstvene organizacije bodo predstavile proizvajalcem kakšno opremo in posteljino potrebujejo in kakšna naj bi bila delovna in igralna obleka za otroke. Govorili bodo tudi o kakovosti, ceni, pa tudi o distribuciji in še o mnogočem.

Prepričani smo, da se bodo vse vzgojno-varstvene organizacije v Sloveniji udeležile razstave, hkrati pa pozivamo vse vzgojno-varstvene organizacije v Ljubljani, da sprejmejo kolegice vzgojiteljice iz drugih krajev in z njimi navežejo stike za medsebojno pomoč in sodelovanje.

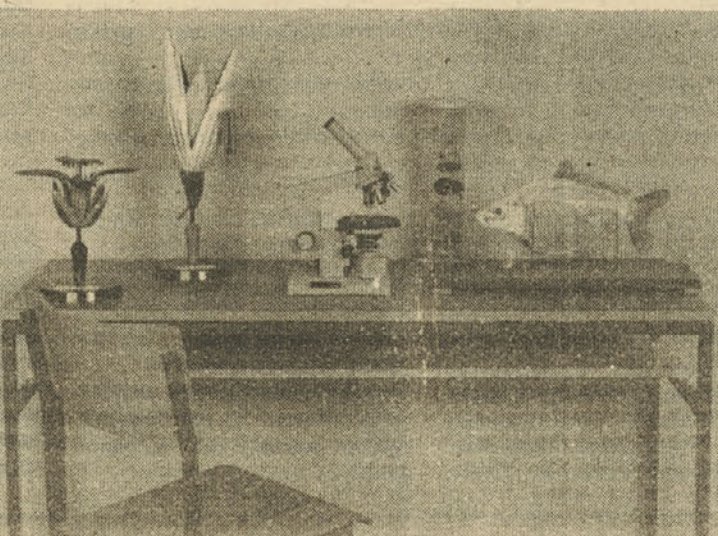
T. D.

NOVO PRI SLOVENIJALES INŽENIRING

LJUBLJANA, TITOVA 52
telefon: (061) 317-744, 326-961

OBIŠČITE NAS V NOVO POSLOVNEM CENTRU IN ZAHTEVAJTE INŽENIRING PONUDBE

STALNA RAZSTAVA IN PRODAJA OPREME, UČIL, UČNIH POMOČKOV IN DIDAKTIČNIH SREDSTEV

ZA OSNOVNE ŠOLE

MATIČNE UČILNICE IN UČILNICE ZA PREDMETNI POUK:

- oprema
- učila
- AV sredstva
- sistem instalacij

učilnica za tehnični pouk

- oprema
- orodje
- stroji

ZA SREDNJE ŠOLE

UČILNICA ZA KEMIJO:

- oprema
- učila
- AV sredstva
- sistem instalacij

UČILNICA ZA FIZIKO IN BIOLOGIJO:

- oprema
- učila
- AV sredstva
- sistem instalacij
- vivarijstika

ZA VZGOJNO-VARSTVENE ORGANIZACIJE:

- oprema za igralnice
- oprema za jasli
- oprema igralnih koticov
- didaktična sredstva
- AV sredstva
- tekstilni izdelki za VVO

naš
pravnik

Preskus delovne zmožnosti in poskusno delo

Kako naj v šolski praksi upoštevamo določila Zakona o delovnih razmerjih glede preizkusa delovnih zmožnosti in poskusnega dela?

Osnovna šola V.

Za preskus strokovne in z delom pridobljene delovne zmožnosti predvideva zakon o delovnih razmerjih (Uradni list SRS št. 24-1597-77, št. 30-1710-78 in št. 27-1348-82) poprejšnji preskus strokovne in z delom pridobljene delovne zmožnosti in poskusno delo, ki se medsebojno razlikujeta in tudi izključujeta. Prvo od omenjenih oblik preskušanja delavčevih delovnih sposobnosti predvideva zakon kot način preskusa izpolnjevanja razpisnih pogojev, tj. pred sprejetjem sklepa o izbiri kandidata oziroma pred sklenitvijo delovnega razmerja; v 28. členu namreč določa, da organ (svet ali komisija, ki jo ta imenuje), ki naj odloči o izbiri kandidata na razpis, lahko določi, da se poprej preskusijo strokovna izobrazba oziroma z delom pridobljene delovne zmožnosti ali druge sposobnosti. Tak preskus pa je treba pojmovati kot izjemo od splošnega načina sklepanja delovnega razmerja, saj zakon hkrati postavlja dokaj ostre omejitve. Mogoče ga je predvideti le za posamezna dela in naloge, ki so posebej določene; organ, ki odloča o izbiri kandidata, pa sme tako skleniti le v primerih, ki so naprej predvideni v samoupravnem splošnem aktu. Prav tako pa je na tak način mogoče preskušati le tiste delovne sposobnosti kandidata, ki so bile objavljene v razpisu kot zahteva oziroma pogoj za opravljanje razpisanih del in nalog.

Druga omenjena oblika preskušanja delovnih sposobnosti delavca pa je poskusno delo po 32. členu zakona o delovnih razmerjih in se lahko predvidi le za že izbranega kandidata, torej tedaj, ko je izbrani kandidat že sklenil delovno razmerje ter začel opravljati zaupana mu dela in naloge. V tem primeru gre za nekakšno »pogojno« delovno razmerje. Delavec, ki sklene delovno razmerje in je na poskusnem delu, ima vse pravice in obveznosti delavca, vendar pa mu to razmerje naknadno preneha, če ne izpolni uspešno zahtev poskusnega dela ali, če sam meni, da mu predvideno delo ne ustreza in izjavi, da ne želi več

Na vprašanja odgovarja Vili Veršaj, samostojni svetovalec Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo.

delati v temeljni organizaciji združenega dela oziroma v delovni organizaciji, s katero je sklenil delovno razmerje. Tudi glede uvedbe poskusnega dela določa zakon o delovnih razmerjih precejšnje omejitve, saj ga je mogoče uveljaviti kot obliko preskušanja delovnih zmožnosti samo v primerih, ko tega ni mogoče ugotoviti s poprejšnjim preskusom po 28. členu zakona in le v primerih in pogojih, ki so vnaprej določeni v samoupravnem splošnem aktu o delovnih razmerjih. Poskusno delo je zakonsko omejeno tudi po svojem trajanju in obsegu, saj sme trajati le toliko časa in le v tolikšnem obsegu, kolikor je potrebno, da delavec pokaže svoje strokovne in druge z delom pridobljene zmožnosti, vendar pa največ tri mesece (z možnostjo podaljšanja le v primeručasne odsotnosti z dela zaradi bolezni in podobno). Delavcu, ki ne izpolni uspešno zahtev poskusnega dela, preneha delovno razmerje z dnem, ko postane sklep o prenehanju delovnega razmerja na podlagi obvezne pismene ocene o uspehu poskusnega dela dokončen. To pa bo mogoče uresničiti le tedaj, če bodo v samoupravnem splošnem aktu o delovnih razmerjih natančno in vnaprej določeni primeri, ko je poskusno delo resnično potrebno.

potrebno, način opravljanja, nadziranja in ocenjevanja tega dela ter druga vprašanja v zvezi s tem.

Določbe zakona o delovnih razmerjih, ki se nanašajo na poprejšnji preskus delovne sposobnosti in na poskusno delo, v celoti veljajo tudi za osnovne šole in vse druge vzgojno-izobraževalne organizacije.

Od obeh opisanih oblik preskušanja delovne sposobnosti delavca pa je treba povsem ločiti pripravnost kot posebno obliko delovnega razmerja, saj gre pri pripravnikih za delavce, ki so glede pravic, obveznosti in odgovornosti sicer izenačeni z drugimi delavci, vendar pa se v času pripravnosti z opravljanjem del in nalog, ki ustrezajo njihovim strokovnim izobrazbi, usposablja za samostojno opravljanje določenih del in nalog; svojo sposobnost za samostojno opravljanje dela po končanem pripravnosti pa morajo dokazati z uspešno opravljenim strokovnim izpitom.

Otroci Jugoslavije Titu

Spomladi 1982 se je na pobudo krajinarja arhitekta Dragutina Kiša iz Zagreba začela akcija OTROCI JUGOSLAVIJE TITU. Po njegovem predlogu naj bi otroci iz vse naše dežele zbirali prodnike, okrogle kamenčke, s katerimi bi napravili mozaike za STUDENEC VESELJA v Kumrovcu. To bo še en objekt poleg drugih zanimivih objektov v spomin tovarišu Titu, ki so zbrani v njegovem rojstnem kraju.

Po zamisli o izgradnji skupnega studenca — Studenca veselja naj bi vsi jugoslovanski otroci zbirali do konca letošnjega šolskega leta okrogle kamenčke iz rek, velike do 5 centimetrov, izbrali najlepše (vsaka šola do 10 kilogramov) in jih poslali Spominskemu parku v Kumrovcu. Tam jih bodo uporabili za mozaike »STUDENCA VESELJA«.

Studenec veselja bo sestavni del spominskega in rekreacijskega območja Titovega Kumrovcu kot ustvarjalno delo jugoslovanskih otrok, okrog njega bodo potekale kulturne, umetniške, športne, družbene in druge dejavnosti otrok vseh narodov in narodnosti naše domovine.

Na tem mestu se bodo otroci zbirali, se spoznavali in v medsebojnem prijateljstvu ohranjali in krepili bratstvo in enotnost naših narodov. Čez mozaik bo žuborela voda in spominjala na skupno delo, spodbujala bo nove akcije in izpričevala, da se brez velikih naložb, vendar s številnimi zamislimi lahko veliko doseže.

Naj povemo, da se je akcija uradno začela v decembru lanskega leta, ko je ob 40-letnici Zveze pionirjev Jugoslavije slovesno proglašen start otrok v zbiranju kamenčkov. Takrat je pionirka iz Osnovne šole Maršal Tito v Kumrovcu predala prve prodnike predsednici koordinacijskega odbora za graditev Studenca veselja. To je bil znak, da so otroci začeli svojo dejavnost: po ravninah in planinah, ob rekah in jezerih in ob morju zbirajo najlepše kamenčke za čudovito zamišljeni Studenec veselja.

Jugoslovanski otroci bodo tudi na solah imeli poseben razpis za izdelavo likovnih rešitev mozaika, ki bo sestavni del studenca veselja. Ziri ga bo izbrala najlepše izdelke in jih 500 razstavila v spominskem domu v Kumrovcu na začetku šolskega leta 1983/84. Pričakujejo, da bo pri vsem tem pomagala prosvetno-pedagoška služba republik in pokrajin, podpora koordinacijskega odbora Zvezne konference SZDL za ohranjanje imena tovariša Tita pa pomeni spodbudo za to skupno akcijo otrok, učiteljev, likovnih umetnikov in drugih.

Polanjko. Nastale so v taborišču Mauthausen, od koder jih je avtor prinesel leta 1942. Stiriindesetimi izvornimi skicami je dodana nekaj Polanjkovih povojnih oljnih del. Razstava bo predvidoma na ogled do konca letošnjega marca.

Muzej je odprt v torek, sredo, četrtek, petek, soboto od 10. do 18. ure in ob nedeljah od 10. do 13. ure.

Obvestilo

V Muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani je na ogled stalna razstava o predvojnem delavskem gibanju in narodnoosvobodilnem boju Slovenije. Od 7. februarja si poleg te lahko ogledate tudi razstavo Skice iz Mauthausna. Avtor skic je Jože

Komisija za delovna razmerja
TOZD OSNOVNA ŠOLA BRATOV JUHART ŠEMPETER V SAVINJSKI DOLINI

razpisuje prosta dela in naloge

— učitelja tehnične vzgoje in matematike za določen čas od 1. 3. 1983 (nadomeščanje delavke, ki bo na porodniškem dopustu)

Radijska šola

RADIJSKA ŠOLA ZA NIŽJO STOPNJO

vsak petek ob 8.05 I. pr. in 15.45 III. pr. 11. febr. Smeje se z nami tudi ti! 18. febr. Ne bom več tožila

Radijska šola za srednjo stopnjo

vsak torek ob 8.05 I. pr. in 15.45 III. pr. 8. febr. Prešernov dan v Gornjem Seniku 15. febr. Življenje Slovanov v novi domovini

Radijska šola za višjo stopnjo

vsak četrtek ob 8.05 I. pr. in 15.45 III. pr. 10. febr. Vojaške šole in vojaški poklici 17. febr. v Svetu domišljije I

ZA SREDNJE ŠOLE

7. febr. Martin Heidegger (Aktualni problemi marksizma 8.05 I. pr.) 9. febr. Nacionalno vprašanje in samoupravljanje (Dogovori-odločitve ob 15.45 III. pr.)

9. febr. Govorimo makedonsko in srbohrvaško (8.30 I. pr.)

12. febr. Mladinski pisatelj Vitan Mal (Književnost jugosl. narodov ob 15.45 III. pr.)

14. febr. Neotomizem (Aktualni problemi marksizma 8.05 I. pr.)

15. febr. Odrasli tako — kako pa mi (ob 14.05 I. pr.)

16. febr. Titov prispevek k nacionalnem vprašanju (Dogovori — odločitve ob 15.45 III. pr.)

16. febr. Govorimo makedonsko in srbohrvaško (8.30 I. pr.)

19. febr. Ali smem kritično razmišljati? (Nenavadni pogovori 18.05 III. pr.)

19. febr. Mladinski pisatelj Venceslav Winkler (Književnost jugoslovanskih narodov ob 15.45 III. pr.)

21. febr. Zgodovinsko poslanstvo OF (Aktualni problemi marksizma ob 8.05 I. pr.)

Dragar, Leopold Kejžar, Franci Kržan, Marjana Kunej, Vida Nered, Marija Skalar, Janez Sušnik, Zdravko Terpin, Jože Valentinič, Boštjan Zgonc, Viktor Žorž.

Uredniški odbor: Geza Čahuk, Tea Dominko, Jure Gartner, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Barica Marentič-Požarnik, Veljko

Troha, Jože Valentinič, Marija Velikonja, Majda Vujović

Uredništvo: Jože Valentinič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104

Vlado Martelanc

10. januarja 1983 je umrl v Ljubljani prosvetni delavec in po vsej Sloveniji znani čebelarški strokovnjak Vlado Martelanc. Rodil se je leta 1900 v številni učiteljski družini Barkovljana Franca Martelanca, v družini, ki je dala več učiteljev. Rodbine barkovljanskih Martelancev se v več vejah prepletajo skozi več rodov. Dale so veliko javnih delavcev, značajnih Slovencev, za služnih na mnogih področjih.

Vlado se je rodil sicer v brkinski-Brezovici, kjer je učiteljeval njegov oče, odraščal pa je na Proseku. S šolskim letom 1915-16 so v Trstu začeli delovati tečaj goriškega moškega in ženskega učiteljskega, ki se je zaradi soške fronte moralo umakniti v Trst in Ljubljano. Tako je postal Vlado eden od dijakov medvojnega tržaškega slovenskega učiteljskega. Študij je prekinil, ker je moral v vojsko, nadaljeval ga je po vojni na učiteljsku v Mariboru in tam tudi maturiral.

Ni ostal v Sloveniji, odzval se je klicu Primorske, prišel je učiteljevat na Vipavsko, v Budanje, vse do fašističnega napada na

slovensko šolo in pregona slovenskega učiteljstva s Primorskega. Vlado in žena, prav ta učiteljica, sta nato službovala v Črnomlju, kjer sta živela in živela drugo vojno, Vlado pa italijansko internacijo. Svoboda je dočkal v Beli krajini. Vlado je deloval v okrajni gospodarski komisiji, se predal z vso zavestjo organizaciji in obnovi belarstva. Po osvoboditvi ga s čamo spet na Vipavskem kot škotskega nadzornika, po priključitvi Primorske pa v Ljubljani prosvetarja in delavca ter publicista na področju čebelarstva, katerem je delal tudi še po ukonjivji, vse do konca.

To je prav na kratko opis pot človeka, ki je svoje življenje posvetil delu in skrbi za mladino za soljudi in čebelar, ki so si bol pridnosti. Tak simbol je tudi Vlado sam. Odzival se je potrebam in dolžnostim, odklikov so ga izjemne vrline: delavnost, požrtvovalnost, strokovne sposobnosti, humanost, človeška plina in dobrot.

A. ŠAVLI

VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVOD LENDAVA TOZD OSNOVNA ŠOLA ŠTEFAN KOVAČ TURNIŠČE

RAZPISUJE PROSTA DELA IN NALOGE

- učitelja nemškega jezika, PRU
- učitelja za pouk v 5. razredu, PRU ali U
- socialne delavke, ki bo dopolnjevala delovne obveznosti na Velika Polana, višja šola za socialne delavce

Vsa dela in naloge so razpisane za nedoločen čas od 1. 2. 1983.

Komisija za medsebojna delovna razmerja
VVZ — OTROŠKI VRTEC METLIKA

razpisuje dela in naloge

— treh vzgojiteljic

Pogoja: vzgojiteljska šola, strokovni izpit.

Delo združujemo za določen čas.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili o strokovni izobrazbi 10 dneh po objavi razpisa.

Začetek dela: 24. marca 1983, 5. aprila 1983, 12. maja 1983.

Svet

TOZD OSNOVNE ŠOLE PETER ŠPRAJC-JUR ŽALEC

razpisuje na podlagi določil samoupravnih splošnih aktov prosta dela in naloge

— ravnateljca

Kandidat mora poleg splošnih pogojev izpolnjevati še naslednje: — da ima najmanj višjo izobrazbo pedagoške smeri, — da ima vsaj 5 let delovnih izkušenj po opravljenem strokovnem izpitu v vzgojno-izobraževalnem delu, — da ima aktiven in pozitiven odnos do samoupravljanja in do drugih, — da ima organizacijske in strokovne sposobnosti za uresničevanje smotrov in nalog TOZD.

Kandidati naj pošljejo prijave z dokazili razpisni komisiji TOZD Osnovna šola Peter Sprajc-Jur Žalec, Silihova 1, v 15 dneh po objavi razpisa. O izbiri bodo obveščeni v 15 dneh po poteku roka za prijavo.

Svet šole in komisija za delovna razmerja

OSNOVNE ŠOLE FRANCA ROZMANA-STANETA ŠMARTNO PRI LITJI

razpisujeta dela in naloge:

- učitelja razrednega pouka za delo v oddelku podaljšane bivanja U ali PRU, za določen čas (od 15. 2. do 31. 8. 1983)
- učitelja razrednega pouka za podružnično šolo Primskovo, U ali PRU, z nepolnim delovnim časom
- učitelja razrednega pouka za podružnično šolo Velika Kostelnica, U ali PRU
- učitelja matematike in fizike, PRU ali P
- učitelja tehnične vzgoje, PRU ali P
- učitelja zemljepisja in zgodovine, PRU ali P
- učitelja slovenskega jezika in gospodinjstva, PRU ali P

Vse naloge razpisujemo za nedoločen čas s polnim delovnim časom razen za učitelja v podaljšanem bivanju in učitelja na Primskovu. Začetek dela je 1. 3. 1983.

Stanovanj ni.

Prijave z dokazili pošljite v 15 dneh po objavi razpisa na naslov Osnovna šola Franc Rozman-Stane Šmartno pri Litiji.

Obnovimo stare grafoskope!

Na mnogih šolah in drugih naših organizacijah imamo stare, komaj še uporabne grafoskope, ki kažejo prav blede slike ali pa ropotajo za ventilatorji, kot stari klopoti. Nekateri niso uporabni preprosto zato, ker zanje ni iz uvoza potrebnih žarnic 620 in 800 W, ki sicer stanejo celo premoženje.

Iskra-Vega (Ljubljana, Kotnikova 18) ponuja šolam možnost, da obnovijo in posodobijo stare grafoskope. Za ugodno ceno 3500 dinarjev so priprav-

ljeni predelati stare tipe grafoskopov na nizko napetost 24 V, značilno za nove tipe grafoskopov, ki jih izvažajo večinoma na zahodni trg. Tako posodobljeni grafoskop ima žarnice 24-150 W, ventilatorja pa ne potrebuje. Te žarnice so bistveno cenejše (242,60 din), uvoz iz vzhodnih držav je zagotovljen. Posodobljeni grafoskopi so varnejši, slika pa jasna, zares vidna tudi pri dnevni svetlobi.

V.

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Tea Dominko, Milanka

prosvetni
delavec

Rokopisov in fotografij ne vračamo. Letna naročnina znaša

280 din za posameznike, 500 din pa za organizacije združenega dela in delovne skupnosti. Cena izvoda 15 din, pri povečanem obsegu pa 20 din. Studentje imajo pri skupinskih naročilih poseben popust. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica.

ISSN 0033-1643

Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko odstavka 36. člena zakona o davčenju proizvodov in storitev).